

מחברים

גליון רכ"ח
תחומה, תשפ"ה

הגליון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

עמ' כ"א
מקושרים
בניית ביתו של רבינו יצחק הכהן קורטוב

עמ' כ"ה
ובחרת בחיים
מלך ספרד בחיבת מור ואור החיים רבי יצחק

עמ' כ"ט
מכתלי בית ההוראה
מלך ספרד בחיבת מור ואור החיים רבי יצחק

חדש בהיכל <<<

פנינים ואמרות

פנינים חכמים ואמרות
נפלאות על פרשת השבוע

מדרש רבה המבואר אסתר

מדרש רבה על מגילת אסתר עם מדור ביאור משולב, שבתחתייתו הערות וצייונים 'עין המדרש', ועם מאסף ליקוטים 'אוצרות המדרש' שנלקטו משאר המדרשים שבכל חלקי התורה. בסופו גם מדור 'לקוט אמרים' אמרות קודש, ופנינים יקרים על דברי המדרש, מתורתם של צדיקי הדורות זצ"ל. כך זה מצטרף לסט מדרש רבה המבואר על התורה שיצא לאור.

סט דגל מחנה אפרים המבואר (כ 5)

סט דגל מחנה אפרים על התורה מאת רבי משה חיים אפרים מסדילקוב, נכדו של הבעל שם טוב הקדוש. מהדורה מבוארת בביאור נרחב להבנת דבריו, ובתוספת הערות וצייונים, הספר כולו הוגה ע"פ דפוסים ישנים עם הוספות ותיקונים רבים, ונערך מחדש ונוקד בניקוד מלא, עם חלוקה לקטעים, סימני פיסוק, נוספו כותרות ביאור לכל קטע, מפתחות המקורות ומפתחות עניינים ופרקי תולדות. כל אלו נסדרו בכלי מפואר, כמיטב ספרי 'ממלכת התורה עוז והדר'.

ביאורי התוספות סוכה א [לא מנוקד] (ב-כט)

כל דברי התוספות עם ביאור משולב בתוך לשונם, ובסוף כל דיבור נערך סיכום הענין, לתועלת הלומדים. בסוף כל כרך נסדר מדור 'שינון התוספות', להועיל לחזרה וזכירת דברי התוספות. בנוסף הובא גם ביאור רש"י על המסכת, להיטיב את ההבנה בדברי התוס' ובמחלוקתם על רש"י. כל אלו נסדרו במהדורה מפוארת כמיטב ספרי 'ממלכת התורה - עוז והדר'.

היצר ומסית להאדם ואומר לו שבלי הנתינה שלך ג"כ יחיה העני, או הכלה תכנס לחופה וכו'. כי צריך אתה לדעת כי יש בורא עולם ומנהיגו, והוא זן מקרני ראמים עד ביצי כינים, ובטח לא יעזוב את העני הזה שימות ברעב עם שבעה ילדיו ח"ו, או שהכלה היתומה הזאת לא תנשא, אין זה מתקבל על הדעת, ואומר הרבי ר' בונם זצ"ל שע"ז יש לנצל את מדת האפיקורסות כביכול, ואמור לו: לא, אם אני באמת לא אתן להעני הוא ימות, ואם לא אתן להכנסה כלה לא תנשא, ואל תאמר אלי שאסמוך על אמונה בה'.

ובזה יש לומר בדרך צחות שזהו הכוונה בפסוק - 'ויקחו לי - לשמי - תרומה' בשעת דיון בענין צדקה ותרומה, אז 'ויקחו לי לשמי' קחו אז את שמי הצידה, ואל תערבו אז אותי לומר שאני כבר אעזור, אז אל תהיו מאמינים כי האמונה אז, היא מעצת היצה"ר ודו"ק.

מנחת ישראל

כשיש ס'ת כשרה בארון מפתחים לשנות

וְנָתַתְּ אֶל הָאָרֶן אֶת הָעֵדוּת אֲשֶׁר אָמַן אֱלֹהֶיךָ (כה, טז). וברש"י העדות - התורה שהיא לעדות ביני וביניכם, שצויתי אתכם מצוות הכתובות בה.

מסופר, כשהספיד הגאון רבי זלמן סורוצקין את מרן הגרי"ז מבריסק זצ"ל, שאל: כתוב 'ונתת אל הארן את העדות אשר אתן אליך' וכתב שם רש"י 'העדות - התורה, שהיא העדות ביני וביניכם'. ושאל הגרי"ס, הלא כל הימים היה ספר התורה סגור ומסוגר ולא היו קוראים בו, אם כן לשם מה ניתן בארון כלל? ותירץ, אלמלא ספר תורה זה, היה חשש כי אי פעם יקום מאן דהוא ויכתוב ספר תורה כרצונו וישנה בה כאוות נפשו, וברבות הימים תשתכח התורה כנתינתה. אמנם, כל עוד ידע העם כי ספר תורה אחד מונח בתמימותו ובטהרתו בארון פנימה, אזי יפחד כל אחד לשנות כהוא זה, בידועו כי אם יוציאו פעם את הספר, יגלה מיד כי שינה מן האמת.

בבחינה זו היה מרן הגרי"ז עבור דורנו. אמנם הוא עצמו היה ספון בביתו אשר בירושלים ולא התערב כל כך עם הבריות, אך את זאת ידעו הכל, כי כל עוד שוכן ספר התורה, הטהור והמקורי הזה, בחדר מדרשו, לא ניתן לשנות מן התורה מאומה, באשר יש מי ששומרה מכל שינוי וסטייה.

טללי אורות (מהדורת שנים מקרא) - בפרשתנו

ויכתב בהם רק 'שמי'...

ויקחו לי תְּרוּמָה וגו' (כה, ב). וברש"י לי לשמי.

הגה"ח ר' אברהם יהודה ורטהיימר ז"ל, בונה ומקים בית הכנסת "בית הלל" בשיכון וויז'ניץ בבני ברק, ביאר בזה פירש מתוך מדבש:

יש לפעמים שאדם מנדב סכום גדול לצרכי ציבור כגון הקמת בית הכנסת וכיצא בו, ואינו רוצה שעוד אדם ישתתף עמו, מאחר שהמנהג לקבוע 'לוח זיכרון' בו נחקקים שמות התורמים, והלה אינו רוצה שליד שמו שבלוח הזיכרון יכתבו גם שמות אחרים, שע"ז יקטן שמו, ולכן רוצה שיתן רק הוא ולא יתנו אחרים.

ולכן בתרומת המשכן אמר הכתוב 'ויקחו לי' - ופרש"י לי לשמי, שלא יופיעו כלל שמות נדבנים, רק שמי - שם ה', ואז יהיה "מאת" כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי" שכולם יוכלו להתנדב.

במדבר יהודה-בפרשתנו

הנותן צדקה בקול רעש גדול - קח ממנו כמה שיותר

ויקחו לי תְּרוּמָה וגו' (כה, ב). וברש"י לי לשמי.

יש שני מיני נותני צדקה, מי שנותן בחשאי, בצנעה, בסתר. ומי שנותן ברעש, בקולי קולות.

אצל הראשון אמרת התורה: מאת כל איש אשר ידבנו לבו - אצל איש כזה אל תדקדק גודל נדבתו, כי העיקר שנותן בכל לבו, כי נדבתו "לי - לשמי", לכבוד השי"ת.

אבל אצל השני: "אשר תקחו מאתם" אם הוא איש כזה שנותן, תקחו מאתם - לשון רבים, שכל אחד ידע מנתינו, אצלו "תקחו" קח מאתו ככל היותר, זהב וכסף.

ויקהל משה-בפרשתנו

אמונה וביטחון לא בזמן נתינת צדקה וחט

ויקחו לי תְּרוּמָה וגו' (כא, ו). וברש"י לי לשמי.

יש לומר ככוונת רש"י בדרך צחות, עפ"י הידוע שכל מידה רעה יכולים לנצלה גם לטוב. וידוע ששאלו להקדוש האלקי הרבי ר' בונם מפשיסחא זצ"ל על איזה דבר טוב יכולים לנצל אפיקורסות, ואמר שאפיקורסות יכולים לנצל בשעת נתינת צדקה, כי אז בא

להזמנות ספרים עד הבית: 1800-22-55-66

השבוע בגליון:

מה אמר מרן ה'בית ישראל'
על 'חתן דומה למלך' | עמ' ב"ב

האור החיים הק':
עמל וחסרון כיס קודמים לדברים יקרים שבאו בלא טרחה | עמ' ב'

אקטואליה:
מה השיעור הנהוג לתת בזמנינו עבור זכר למחצית השקל? | עמ' י'

מסר מספרי אביר יעקב לפרשת השבוע עמ' י"ד

פניני אביר יעקב עמ' ה'

וארט מהאור החיים הק'

עמל וחיסרון כיס קודמים לדברים יקרים שבאו בלא טרחה

אבני שהם ואבני מלאים לאפד ולחשן (כה, ז).

הקשה רבינו האור החיים הק' צריך לדעת למה כתב אבני שוהם ואבני מילואים בסדר, אחר כל הי"א מינים, ומן הראוי היה לו לסדרם קודם זהב וכסף כי הם מעולים מהם.

ומתוך האוה"ח: אין התרומות נמנות כאן לפי סדר חשיבותם העצמית, אלא לפי הסדר של העמל והטרחה והחיסרון כיס שהיו לישראל בהבאתם. והנה כל הדברים המנויים שם, הגיעו להם לישראל על ידי עמל, אולם אבני שוהם לא טרחו ישראל בהבאתם, וכדאיאת בגמ' (יומא עה, א) שבדרך נס באו אליהם האבנים היקרות, העננים הביאום אליהם שנאמר (להלן לה, כז) 'וְהַנְּשָׂאִם הֵבִיאוּ אֶת אֲבְנֵי הַשְּׁהָם', ונשיאים מפרשים חז"ל עננים, "נמצא שמשולחן גבוה זכו בלי גיעה וחיסרון כיס", על כן נזכרת נדבה זו בסוף כל הנדבות שלפי סדר זה דרגתה אחרונה עכתו"ד.

לבנות ארון קודש מזהב או מפיתוחי עץ מרהיבים ביופיים?

האחרונים (ראה חשוקי חמד - בבא בתרא ד. למודים מדברי האוהה"ק האמורים תשובה לדינא - הלכה למעשה, בנידון דלהלן):

נשאלה שאלה בבית המדרש: אדם בעל יכולת הרוצה לבנות ארון קודש לשם ולתפארת השי"ת, ולפניו ב' אפשרויות, הוא יכול לעשותו מחופה בזהב ומחירו רב מאוד, או לעשותו מפיתוחי עץ מרהיבי עין, אך הוא זול יותר מזהב. במה לבחור?

והשיבו (חשוקי חמד שם): הנה במסכת ב"ב דף ד ע"א נאמר: "מי שלא ראה בנין הורדוס, לא ראה בנין נאה מימיו. סבר למחפיה בדהבא אמרו ליה רבנן שבקיה דהכי שפיר טפי דמיחזי כי אידוותא דימא". ופרש"י: "גלי הים שהם נעים ונדיים, והעין משתעשעת בראיתן". הרי דיופי חשוב יותר מזהב. לפי זה בענייננו, לכאורה יש לבחור את היפה למרות שיש יקר ממנו, ויש להעדיף את הפתוחי עץ היפים, מזהב היקר.

אולם יעוין שם במהרש"א שפירש את דברי הגמרא דמחזי כאדוותא דימא, דאפשר שכוונו בזה למש"כ בפרק כסויו הדם גבי תכלת דומה לים, והים לרקיע. ובתורת חיים כתב שעל ידי השיש הכחול, כשהקב"ה יסתכל בבית המקדש יזכר בזכות אבות שנמשלו לגלי הים, כמבואר בסנהדרין צהלי קולך כתב גלים בתור של אברהם יצחק ויעקב, שעשו מצוות כגלי הים. ובבן יהוידע כתב: "ל כיוונו בזה שיהיה הידור הזה במקדש מצד ראיית העיניים, לתקן מה שסימא את עינו של עולם, יעו"ש. הרי שלא העדיפו את השיש הכחול מפני יופיו, אלא שהיה בזה ענין בצבע הכחול, ולכן בענייננו שאין את השיקולים הנ"ל, לכאורה עדיף לעשות מזהב שהוא יקר יותר, ולא מפיתוחי עץ למרות שהוא יותר יפה.

וכן משמע מדברי אור החיים הק' (שמות כה ז, ד"ה אבני שהם) שתמה למה כתבה התורה את אבני שהם ואבני מילואים אחר כל הי"א מינים, ומהראוי היה לסדרם קודם זהב וכסף כי הם מעולים מהם? והשיב ע"פ מה שאמרו חז"ל שהעננים הביאו את אבני שהם. ואם כן הגיעו בלא טורח ויגיעה וללא חסרון כיס, אשר על כן סדר נדיבותם אחר כל הנדבות, שמביאים ישראל מכיסם ועל ידי טורח, יעו"ש. הרי שיש מעלה גדולה בדבר יקר יותר שהגיע על ידי חסרון כיס. עיי"ש.

במקום נר - אין שטן ואין מזיק
וְעֵשִׂית מְנַת זָהָב טָהוֹר וְגו'
(כה, לא).

בבית זקני הגה"ח ר' שלמה אלתר זצ"ל [אחי השפת אמת" מגור], כשהיו צריכים איזו ישועה, כגון חולה או יולדת, או אפילו מזג אויר קשה, היה זקני מדליק נר. וכנראה ראה זאת בבית אבותיו הקדושים, כי זו סגולה לישועה, אך לא גילה טעמו של דבר.

וב"ה מצאתי סמך לדבר, בדברי 'בעל הטורים' כאן שכתב: "ואין בפרשת המנורה אות סמך, לומר - במקום נר אין שטן ואין מזיק". שיח הפרשה (להגה"ח רבי חיים יצחק שוויץ ז"ל) - בפרשתנו

האם היה אהרן הכהן גבוה עשר אמות?

עֶשֶׂר אַמּוֹת אַרְךָ הַקָּרֶשׁ (כו, טז). וברש"י למדנו גבהו של משכן עשר אמות.

בספר מושב זקנים מבעלי התוס' ז"ל הקשה, איך היה אהרן נכנס במשכן להטיב הנרות ולהקטיר הקטורת, הלא אמרינן בשבת (צב.) גבהו של לויים עשר אמות, והמשכן לא היה גבוה אלא עשר אמות, וגם המצנפת היה על ראש אהרן, ואמרינן בסוכה (ז:): אמתא באמתא יכי יתיב, ומכל שכן איך יכול אדם שגובהו עשר אמות ליכנס לבנין שגבהו עשר אמות ועדיין מצנפת בראשו, ואין לומר שהיה כופף ראשו כשנכנס לעבוד, דהשתא לפני מלך בשר ודם אין עובדין כך אם לא נתכוין להשתחוות, כל שכן לפני מלך מלכי המלכים וצ"ע עכ"ל.

יש לתרץ בפשטות, דבאמת כניסת אהרן למשכן בקומה זקופה היתה בדרך נס, וכעין שאמרו ביומא (כא.) עשרה נסים נעשו בבית המקדש וכו', עומדים

שוב מצאתי כן בהדיא במאירי (שבת שם.) שכתב "מכאן אתה למד גובהו של לויים הנבחרים לכך עשר אמות". וא"כ לא קשיא מידי מאהרן דאיהו לא היה גבוה עשר אמות.

להורות נתן - בפרשתנו

זמני כניסת ויציאת שבת קודש:	ירושלים	בני ברק	ניו יורק	לונדון
מסכת השבת: 16:55	מסכת השבת: 18:09	מסכת השבת: 17:10	מסכת השבת: 18:29	מסכת השבת: 17:11
רבות חם: 18:49	רבות חם: 18:10	רבות חם: 18:46	רבות חם: 18:51	רבות חם: 18:40

מחוברים
מחילים את הימים!
הגישו תרומה מביית עוז והדר - אור לישרים
newsletter.mechubarim@gmail.com | להצטרפות:

מחוברים
ניתן להשיג את הגיליון
מדי שבוע בכל סיפוי
"ספרי אור החיים"
העלון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

ירושלים: ירמיהו 13 | שאולזנון 49 | הפסגה 45 | בר אילן 4 | חבקוק 2 • בית שמש: שדרות האמוראים 63 | נחל יצינים 3 | יהודה הנשיא 6 • בני ברק: רבי עקיבא 152 | רבי עקיבא 68 | הרב שך 8 | אהרונביץ 12 | נחמיה 28 | כהנמן 64 • מודיעין עילית: שד' יחזקאל 2 | חפץ חיים 7 • אלעד: יהודה הנשיא 94 • אשדוד: יהודה הנשיא 8 | אליעזר בן הרוקנס 8 • ביתר עילית: הר"ן 9 | חיפה: מיכאל 27 • נתיבות: הרמב"ם 10 • נתניה: 18 • פתח תקוה: רוטשילד 75

ספרי **אור החיים**
מרכז הספר והיהודי הגדול בעולם

קו 'מחוברים'
שע"י ממלכת התורה עוז והדר
02-803-9999
לשאלות הלכתיות בבית ההוראה הקש 8
או למייל: rav@abiryaakov.com

לתגובות ולהצטרפות לקבלת הגיליון במייל: newsletter.mechubarim@gmail.com

מַתְּ כָּל אִישׁ:

היתום שהתיישב על המדרכה ברחוב בתסכול וביאוש, עד שמצאו איש עסקים גביר שסיפר לו את סיפור חייו האישי,

ועזר לו לקום מִבְּרָא עִמְיָקָא לְאִיגָרָא רָמָה, הסכיתו ושמעו:

המשיך הגביר, 'הסתכלתי ימינה הסתכלתי שמאלה וראיתי חנות שמוכרים שם כיפות, ציציות וכדומה. נכנסתי ושאלתי את בעל החנות אם הוא צריך עובד? בעל החנות הביט בי ואמר, 'מאיפה נפלת עליי?! אני בדיק בשבוע האחרון, יושב ביני לבין עצמי וחשבתי לקחת בחור חרוץ, שלושה חודשים שיוכיח לי שהוא חרוץ, ושהוא כמובן אדם ישר ונקי כפיים, ואם הוא מוכיח את עצמו אני נותן לו 25% מרוחי החנות שזה דבר שלא נותנים בשום עסק! למרות שזה העסק שלי, אני מעדיף לשבת ללמוד תורה ולא לעבוד, ושאדם אחר ינהל את החנות שלי וירויח רווחים נאים'.

'ואני, מספר הגביר, 'הייתי בהלם טוטאלי! התחלתי להריץ בראש תסריט חלומי - רבע מהרווחים של חנות תשמישי קדושה בבני ברק!!! זה הרי נמכר כאן יותר מלחם וחלב, זה העסק הכי הכי מצליח שיכול להיות! מיד שאלתי מה צריך לעשות? ובעל החנות הסביר לי את העבודה, ואני במשך אותם שלושה חודשים ישנתי אולי 4-5 שעות בלילה, השקעתי את כל כולי בחנות הזו, ניקיתי וסדרתי מחדש וקיבלתי סחורה, תליתי שלטים, והפכתי את החנות לנאה מסודרת ומצליחה'. כעבור שלושה חודשי משכורת, קרא לי בעל החנות ואמר שהוא מרוצה ממני מאד מאד, והעניק לי 25% ואני במשך תקופה קצרה הפכתי מבחור במצוקה לאדם אמיד, אבל ההפתעה הגדולה תתפלא, לא היתה רק הכסף, לאותו בעל חנות היתה בת אחת ואני התחתנתי איתה, ואם דיברנו על הפן הכלכלי, אז תבין שה- 25% הפכו למאה אחוז... בעל החנות רצה שנהיה מאושרים ונתן לנו הכל, הוא היה בעל נכסים בבני ברק והיה לו מספיק כסף לשארית חייו, בעל החנות התחתן בגיל 20, ועשרים שנה לא זכה לילדים, עד שבגיל 40 זכה לאותה בת, זו שהתחתנתי איתה, ומטבע הדברים, זו האהבה הגדולה שלו, לכן רצה שבתו ואני נהיה מסודרים'.

תופס הבחור המיואש את ראשו ולא מאמין, והגביר אומר לו שוב, 'נו, ומה הסיפור שלך?', 'הסיפור שלי הוא בדיק כמו שלך, אחד לאחד, רק שאצלי הוא נעצר בחנות הכיפות והציציות... אני עדין לא נכנסתי לשום חנות כזו... בחנות נעצר הסיפור שלי, אבל עד החנות, סיפור חיי הוא ממש 'העתק הדבק' מסיפור חייך!'. 'אבל רגע', אומר הגביר לבחור המיואש, 'אני היום החנות של הכיפות... בוא תעבוד אצלי, יש לי סניפים בכל הארץ, ואם תעבוד טוב, אין לך מושג מה תרויח?!'. 'מה אתה רציני?!', שאל הבחור, 'כן, אם משמים עשו איתי חסד וגלגלו שלי יהיה את החסד הזה, למה שאני לא אעביר את החסד הזה למישהו אחר? רק אתה מעניין אותי עכשיו, אני חייב להחזיר לבורא עולם על מה שנתן לי'. למחרת לקח הגביר את הבחור לחנות אחת מסניפיו, הדריך אותו ולמד אותו את כל העבודה והחל הבחור לנהל את החנות והיה חרוץ מאד והחנות גשגה, והגביר החליט שהבחור הזה יקבל 50% מהרווחים. עברה שנה ואותו בחור מיואש הפך לבחור אמיד ומסודר, רק נשארה חתיכת פאזל אחת להשלים... הבחור מיועדנינו ריוק, ואותו גביר עשה חסדו בצורה מושלמת, כששידך אותו עם אחייניתו, בת אחותו ישתבח שמו!

הסיפור הזה נכתב עבור כל אחד שנמצא כרגע בחושך, והשכם וערב אומר לעצמו משפטים כמו: 'אני לא שווה כלום, איזה חיים יש לי? לא הולך לי בשום דבר, אין לי, אין לי, ואין לי... ורואה הכל שחור. עליך לזכור שאתה לעולם לא לבד, ויש אבא בשמים שבהרף עין, יתן מזור לצרתך וירעיף עליך מתנות. כך היה לעם ישראל בפרשתינו, שירדו למצרים ונפלו לשעבוד נורא ואיום, אבל בסופו של דבר זעקו לה' יתברך ויצאו ברכוש גדול!

(גליון פניני בית לוי)

בחור מבני ברק שהיתה לו אחות אחת, התייתם מאביו בגיל שלוש ומאמו בגיל שש, גדל אצל הסבתא והסבא ולא היו לו חיים קלים בלשון המעטה, הוא 'סחב' את היותו יתום שנים ארוכות, לא הצליח ללמוד, היה ממורמר כל העת וזה השפיע על יחסיו עם הסבא והסבתא, ככל שעלה בגיל, היה רב איתם תדיר, עד שיום אחד הם זרקו אותו מביתם. הוא אמנם היה בחור ישיבה, אך שילב את זה עם עבודות לטובת מלחמת ההישרדות שלו. תחילה עבד באולם אירועים, אח"כ בקייטרינג, ואפילו ניקה מקווה, אך גם בעבודות המזדמנות לא הצליח להחזיק ועבר מעבודה לעבודה והיאוש רק תפח למימדים עצומים.

יום אחד ביאוש, ישב על המדרכה מול השטיבלך בבני ברק, בשתיים בלילה, כשרגליו בכביש ועשן סיגריות אופף אותו. לפתע נכנס לרחוב רכב מפואר מאד, בתוך הרכב היו נהג וגביר, הנהג עצר מול השטיבלך והגביר ירד מן הרכב ושאל את הבחור המיואש, 'יש מעריב?'. 'כן, יש ערבית', עונה הבחור לגביר. 'התפללת כבר ערבית?'. 'לא, למה אני אתפלל?! מי ישמע את התפילה שלי?!', ענה הבחור. 'מההההה?!?!?! חרדי אומר מי ישמע את התפילה שלי? קום בחור צעיר! תתפלל ואני אוכיח לך שהשם ישמע את התפילה שלך'. 'טוב נו', אמר הבחור המיואש, 'הגביר ארגן תוך כמה דקות מנין והם התפללו ערבית בשתיים בלילה'.

אחרי התפילה אמר הגביר לבחור, 'ספר לי קצת על עצמך', והבחור שהיה בשיא המרמור ובשיא השליליות, ובשיא היאוש אמר לגביר, 'מה אני אספר לך? מה זה יתן לי לספר לך?'. 'ספר.. ספר'. 'בשביל מה לצער אותך? סתם לעשות לך רע על הלב?'

אמר הבחור. הגביר לחץ עליו לספר, אבל הבחור חש שכל סיפור חייו זו טרגדיה מתמשכת, וחשב שחבל לדכא עוד אדם בלספר לו את חייו, ומשלא הצליח הגביר להוציא ממנו 'סיפור', אמר לבחור המיואש, 'אתה יודע מה? אתה לא רוצה לספר לי, אז אני אספר לך את קורות חיי...'

הגביר החל לספר: 'אני ואחותי התייתמנו גם מאבא וגם מאמא ביום אחד! הסבים והסבתות רבו מי יגדל אותנו, ולבסוף בהתייעצות עם אדמו"ר, הוחלט שאחותי תגדל בבית של הורי האמא, ואני אגדל בבית של הורי האבא, אחותי גדלה למופת ואילו אני, לא היה לי קל, סבי היה אדם קשה ועם הזמן המריבות הלכו וגדלו, סבי הציק לי ואני לא יכולתי כבר להיות שם, ובגיל 17 עזבתי את בית הסבא והסבתא, לא היה לי לאן ללכת? הלכתי לרחוב, התחלתי לעבוד באולם אירועים, אח"כ בקייטרינג, אח"כ ניקיתי מקווה...! הבחור הממורמר, לא יודע אם זה צירוף מקרים או שרוח הקודש מדברת מתוך גרונו, הרי זה אחד לאחד 'סיפור חיי', הוא ואחותו התייתמו בגיל קטן מהוריהם, הוא גר אצל הסבתא והסבא, עזב את הבית, עבד בדיק באותן עבודות מזדמנות כדי לשרוד... ממשיך אותו גביר לספר 'וכך בערב מנקה מקוואות, בבוקר מקלף תפוחי אדמה, והשנים חולפות ואני יודע שאני רוצה להתחתן, אך מי תקח אחד כמוני? סבא וסבתא שלי לא מדברים איתי, אחותי הצליחה בחייה, אבל לא בשביל לעזור לי'.

הבחור הממורמר שמהופנט מסיפור חייו של הגביר שואל אותו 'נו, ומה עשית?'. 'מה עשית?', משיב הגביר 'שבת' על מדרכה... ועישנתי סיגריות...', 'נו', מסתקרן מאד הבחור הממורמר, המשיך הגביר: 'ואז דיברתי עם בורא עולם ואמרתי לו, יש הורים שנפטרו, יש סבא וסבתא שיכולים להפטר, אבל אתה ריבוננו של עולם בעל הכוחות כולם, אתה יכול בבקשה לשלוח את הזיווג שלי? אתה יכול בבקשה לשלוח את הפרנסה שלי?'. הסקרנות אצל הבחור המיואש הלכה וגברה...

אָפֶּר יִדְבְּנוּ לָבוֹ:

עדות אישית מראש כולל שערך מגביות לרשת הכוללים שלו, על הסיעתא דשמיא המלווה:

התעופה, מבלי שאדע מה יצא בסופה. כשנחתתי - התבשרתי על הצלחת העסקה, ועל כך שבחשבוני הופקד עוד באותו יום מחצית מן הסכום שלו הייתי זקוק...

לא חלפו שעות רבות ואדם בלתי מוכר התקשר וביקש לשוחח איתי. הוא הזדהה כשותפו לעסקים של התורם שלי, ויכולתי לזהות נימה של טינה בקולו על שלא שיתפתי אותו בעניין ולא פניתי אליו... הוא חקר אותי האם ברכתו של רבי אהרן לייב חלה על העסקה כולה כמות שהיא, או שהיא היתה מיועדת רק לשותפו, ולא עבר זמן רב עד שהודיע לי כי הוא מפקיד בחשבוני את מחצית מסכום הרווחים שלו באותה עסקה...

כך, תוך יום אחד בלבד - כיסיתי את כל החובות שהיו לי...

לא היתה זו הפעם היחידה בה ראיתי במוחש את יד ה' המכוונת אותי ואת צעדיי. היה זה בנסיעה אחרת לחו"ל, שבה יגעתי כמה ימים לריק.

התקשרתי לבקש את ברכתו של רבי אהרן לייב, והוא הבטיח לי: "יהיו לך ניסים..."

חלפו עוד כמה ימים, ואני עדיין לא זכיתי לראות את הניסים כלל וכלל... התקשרתי שוב וסיפרתי כי אני עדיין מגשש באפילה, ושוב הרגיע אותי רבי אהרן לייב ואמר: "יהיו לך עוד יותר ניסים..."

היום האחרון לשהותי הגיע, בדרך לשדה התעופה נכנסתי לגביר נוסף, שנתן לי סכום סמלי בלבד. שפוף משהו עשיתי דרכי לעבר המונית שתקח אותי לנמל התעופה, כשהסוללוארי שלי חייג לפתע. על הצג הופיע מספרו של אחד מידידי, ועד מהרה הודיע לי החבר כי גביר פלוני מבקש להיפגש איתי. הוריתי לנהג המונית לנסוע דרך ביתו, שוחחתי איתו שיחה קצרה, ובסופה הוא נתן לי את כל הסכום שהיה חסר לי...

הניסיונות שהיו לי בתחום זה למדוני כי גם כאשר הסוף אינו שמח כל כך, נובע הדבר מרצון ה', כפי שאמר לי רבי אהרן לייב לאחר ששבתי מחו"ל אחרי כשלוש מוחלט ושטחתי לפניו את מצוקת לבי: "אתה זקוק גם לנסיעה מן הסוג הזה, כדי שתדע, שההצלחות אינן שלך... נסיעה כזו מועילה שלא תחשוב עצמך לאיש מצליח, הקב"ה רוצה להראות לך שהכל נתון בידו בלבד... לכן אתה זקוק גם לנסיעה אחת מן הסוג הזה..."

(הגאון רבי שלמה לוונשטיין שליט"א - מתוק האור)

הוא חקר אותי האם ברכתו של רבי אהרן לייב חלה על העסקה כולה כמות שהיא, או שהיא היתה מיועדת רק לשותפו, ולא עבר זמן רב עד שהודיע לי כי הוא מפקיד בחשבוני את מחצית מסכום הרווחים שלו באותה עסקה...

במאמר שפורסם במוסף 'שבת קודש' מספר הרב אלחנן ויסבורד שליט"א, ראש רשת הכוללים "יששכר באוהליך", כמה התרחשויות מופלאות שאירעו לו עצמו:

הייתי זקוק לסכום בן כמה עשרות אלפי דולרים, וההחלטה על טיסה היתה בלתי נמנעת. התכוונתי היטב לנסיעה בהכניי תוכנית סדר יום מאורגנת, בה פורטו כל הנדיבים שהתכוונתי לפקוד את ביתם, אך מיום ליום התברר לי עד כמה רחוקה המציאות מן התכניות...

נדיב אחד תרם סכום פעוט, השני היה נתון בקשיים כלכליים ודחה את התרומה לזמן בלתי ידוע, השלישי התחייב לתת, אך רק עוד מספר חודשים יוכל להעביר את התרומה. אכזבה רדפה את רעותה, וכל ההשתדלויות שעשיתי הסתיימו במפח נפש.

כך גיליתי את עצמי יום הטיסה חזרה - מבלי שהצלחתי לעשות מאומה בכל ימי שהותי בנכר...

דווקא אז חשתי מין שלווה שעוטפת אותי ותחושה של: תן לארון לשאת אותך... ובדיק ברגעים שבהם התרכזתי במחשבה הזו, צץ לי רעיון חדש במוחי, רעיון שעליו לא חשבתי מעודי...

בו במקום הזמנתי פגישה אצל אדם אחר וגוללתי לפניו את מצבי. הוא הקשיב לי בתשומת לב, ואז סיפר כי באותו יום הוא מתכוון לבצע עסקה מכובדת ביותר בשותפות עם פלוני. אלו הם רגעי הקריטיים ביותר - שיתף אותי במתח האישי שלו - ואיני יודע אם אצליח לכסות בקושי את סכום הקרן, או להגיע לרווח נאה ביותר, מכל מקום, אם עסקה זו תצליח - הבטיח לי - אתן לך מעשר מסכום הרווחים...

ממשרדו הצלחתי ליצור קשר טלפוני עם בית מרן הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל. היהודי ביקש ברכה להצלחה בעסקיו וסיפר כי הוא מתכוון להפריש מעשר מרווחיו לכוללים, ומבעד לקו נשמע קולו של רבי אהרן לייב, האומר לו, כפי שהוא אומר לכל עשירי ישראל שלא להסתפק רק במעשר, אלא לערוך 'שותפות' עם הקב"ה, ולתת לו מחצית מן הרווחים.

"הקב"ה הוא שותף טוב מאין כמוהו" - שמעתי את קולו - "כל הכסף והזהב שלו. חלק את רווחי העסקה - מחצית לך ומחצית לתורה".

הגביר שמע את ההצעה והשיב לה בחיוב: יהי כן, הוא מסכים לערוך שותפות עם הקב"ה ולהפריש מחצית מן הרווחים...

טיסתי עמדה להמריא, ומוכרח הייתי לעזוב את המשרד ולמהר לשדה

ויקחו לי:

התלבט מאוד אם יוציא כספו על כרטיס לנסיעה לרגל יא"צ הרה"ק הקדושת יו"ט, לבסוף נסע, כשחזר הרויח באופן בלתי צפוי את הסכום המדויק של הנסיעה:

שיספרתי באותה דרשה.

לאחר מכן היתה נסיעה מרוממת, אשר השפיעה רבות על כל הקבוצה. לאחר שחזרנו, סיפר לי אחד מן המשתתפים, שכאשר נודע לו על הנסיעה, ולאחר ששמע את הדרשה, התעורר בו רצון וחשק להצטרף לנסיעה, אך הוא לא ראה את עצמו כמי שיכול להוציא סכום כזה עכשיו, על כן החליט שאם יוכל לקנות נסיעה עם ה'פוינטס' שיש לו על הקרעדיט קארד י"סע, ואם לא לא, ואכן הוא ניסה כמה פעמים לקנות עם הפוינטס אך לא עלתה בידו, בליט ברירה השלים עם המצב שהוא לא יזכה להצטרף הפעם לנסיעה. אכן זמן מה קודם הנסיעה התגברה תשוקתו עד מאוד והוא גמר בדעתו שהוא נוסע בכל אופן, ושילם טבין ותקילין בעד הנסיעה, והנה, מיד בשובו לביתו מן הנסיעה המרוממת קיבל הודעה מאחד שרוצה לקנות את ה'פוינטס' שלו בכסף מלא, והלה שילם לו תמורתם בטשעק מזומן, לאחר מכן חישב וראה שהכסף שקיבל עלה ממש כפי הסכום שהוציא עבור הנסיעה כולל הכל מאז שיצא לביתו ועד שחזר, ויהי לפלא.

(הגאון רבי מאיר צוויבל שליט"א - גליון המאיר)

סיפר הגאון רבי מאיר צוויבל שליט"א: כאשר נסענו לסיגוט לשפוך שיח על ציון קדשו של מרן הקדושת יו"ט זי"ע ביומא דהילולא דיליה, כ"ט שבט האי שתא (שנת תשפ"ד), זכיתי לשאת דברים בבית המדרש לכלל המשתתפים כהנהגה לקראת הנסיעה הגדולה, ובתוך הדברים סיפרתי עובדא שסיפר הרה"ח ר' אפרים משה פריעדמאן ע"ה אודות אביו הרה"ח ר' הערשל ז"ל, שזכה להסתופף בצל מרן בעל הילולא.

פעם אחת חשקה נפשו לנסוע לסיגוט למשך חג הסוכות, אולם לא היו בידו די מעות לנסיעה, לכן החליט לעשות 'מכירה', הוא הוציא שולחן לרחוב העיר ונעמד למכור כמה מחפציו, מספר אנשים נעצרו וקנו כמה זוטות, זה קנה מחט וזה כלי קטן, וכך הצטברו בידו כמה פרוטות, אך עדיין היה רחוק מן הסכום הנצרך, פתאום הופיע אדם אחד שלא הכירו מעולם, הלה מיהר לחטוף כמה חפצים ללא חקירות ודרישות ושילם תמורתם טבין ותקילין, לאחר שהלך מנה ר' הערשל את הכסף ומצא שיש בידו בדיק כפי שהוא צריך בשביל הנסיעה ופדיון נפש, כשהגיע לסיגוט ונכנס להקדושת יו"ט עם קוויטל קרא לעומתו: 'נו! האם הגיע הממון לידך?...?' ע"כ המעשה כפי

פנינים על הפרשה:

להתאחר שלא לצאת מהרה מבית הכנסת שלא יהיה נראה עליו כמשאוי. וזה רמזו גם כן במלת בראשית, בראשית כמשמעה שיהיה ראשון בבית הכנסת, והיא נמי אותיות 'בשארית', דהינו דצריך להשאיר מהאחרונים בבית הכנסת. ובעל התשובה צריך להזהר בזה יותר:

(נגזי המלך, תיקון התשובה אות יא)

תפילה ללא כוונה - לא מתקבלת

דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי (שמות כה ב). אפשר לרמוז על התפלה, דידוע דעקר תפלה היא בלב, כמו שנאמר (דברים יא יג) 'ולעבדו בכל לבבכם', ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (תענית ב.) איזוהי עבודה שהיא תלויה בלב, זו תפלה. שצריך פונה בלב בשעת התפלה, ואם אין אדם מכוון לבו בשעת תפלה, רק מוציא הדברים בפיו ולבו כל עמו, אין תפלתו מתקבלת. והתפלה נקראת 'דברים העומדים ברומו של עולם' (ברכות ו.). והטעם, משום דהתפלה היא דברים, והדברים הללו עולים לשמי מרומים ועושים פעולה ומעלים השכינה מעלה מעלה, ולא שיש שחפזה הפעלה הזאת כי אם בכונת הלב כראוי:

עילוי השכינה ע"י תפילה בכוונה

וזהו שאמר דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה, היא התפלה הנקראת דברים העומדים ברומו של עולם. והזהירם והודיעם דעקר התפלה היא בלב, וזהו מאת כל איש אשר ידבנו לבו, דהינו, מכוון לבו כראוי בשעת התפלה, ממנו תקחו את תרומתי, דהינו תקבלו את תפילתי, ומי שאינו מכוון את לבו רק הדברים מהשפה ולחיוץ, לא תקבל תפלתו:

(פיתוחי חותם פרשת תרומה)

לא יחשוב בעת התפילה אפילו בדברי תורה

ראה כי פקודיך אהבתי ה' כחסדך חייני (תהלים קיט קנט). אף על גב דדבק בתורה הרבה ואינו פורש הימנה, מכל מקום בעת התפלה אינו מחשב בדברי תורה, רק דעתו עם התפלה, דומן תורה לחוד וזמן תפלה לחוד (שבת י.). וכמו שאמרו רבותינו ז"ל (ברכות לא.), אין עומדים להתפלל אלא מתוך הלכה פסוקה, שאם אינה הלכה פסוקה יהיה לבו טרוד בעיון אותה הלכה, ולא יהיה לבו שלם בתפלה. ועקר התפלה בלב, כמו שכתוב (דברים יא יג) 'ולעבדו בכל לבבכם': וזהו שאמר ראה כי פקודיך אהבתי, דהינו, אף על גב דאני דבק בתורתך כל כך, מכל מקום פקודיך שהם תפלותיך, אהבתי, בעת התפלה אני מפנה דעתי מדברי תורה ואיני נותן דעתי כי אם בתפלה, דומן תורה לחוד וזמן תפלה לחוד. ואף על גב דאני אוהב התפלה ונותן דעתי בה, איני סומך על זה שבשכיל כך תעשה בקשתי, איני בוטח רק בחסדך הגדול שתעשה עמי חסד, וזהו שאמר כחסדך חייני:

(אלף בינה קיט אות ר)

מורא ופחד מקדושת בית הכנסת

ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כה ח). אפשר לרמוז דנקודות מקדש הן נקודות 'יראה', להורות דעקר המקדש ובית הכנסת הוא שירגיש האדם בעצמו וידע שהשכינה מצויה שם, וישב שם במורא ופחד שהרי יושב לפני השכינה, וכמו שאמר (תהלים נה טו) 'בבית אלהים נהלך ברגש', דהינו שירגיש וידע שהרי הוא בבית אלהים, פרוש בבית שאלהים מצוי שם. וכמו שאמר יעקב אבינו עליו השלום (בראשית כח יז) 'מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלהים', כלומר מאחר שהוא בית אלהים הוא נורא מאד, והיושב בו צריך לישב במורא גדול ובקדושה. וכמו שתמה יעקב אבינו עליו השלום שאמר (שם פסוק טז) 'אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי', ופרש רש"י ז"ל שאם ידעתי לא ישנתי במקום קדוש כזה:

וכמו שאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים ח) ואני ברב חסדך אבוא ביתך אשתתחה אל היכל קדשך ביראתך, הפונה, אמר דוד המלך עליו השלום, חסד גדול ורב מאד עשית עמנו אשר זכיתנו לבוא עד הלם, שאמר לנו עשו לי בית אשר שם אהיה מצוי עמכם, וכיון שכן הוא, צריכים אנו מפני כבודך המצוי שם לישב במורא ופחד. וזה שאמר 'ואני ברב חסדך אבוא ביתך', דהינו חסד רב עשית עמי שאמר לי זה ביתי, הנני מצוי בו, בוא ושב עמי וכיון שכן הוא, משעת כניסתי בו אכנס ביראה, וכל ישיבתי שם ביראה, וזהו 'אשתתחה אל היכל קדשך ביראתך':

(מחשוף הלבן פרשת תרומה)

מורא בית הכנסת והשכמה לתפילה

בראשית (בראשית א א). אותיות 'בית ראש', לרמוז על בעל תשובה שצריך להזהר להשכים ולהעריב לבית הכנסת מדי יום ביומו, כי הוא תקון גדול לכפרת עונותיו ולקבלת תשובתו, מפני שהתפלה במקום קרבן, כמו שנאמר (הושע יד ג) 'ונשלמה פרים שפתינו'. ויותר מזה אמרו (ברכות לב.), דגדולה תפלה יותר מן הקרבנות, שנאמר (ישעיה א טו) 'גם כי תרבו תפילתי'. וכיון שכל כך גדול כחה של תפלה צריך להזהר בעל תשובה שלא יבטל שום תפלה:

יזהר במורא בית הכנסת

וישמר כל הדברים שאמרו חכמינו ז"ל בעניני בית הכנסת, דהינו שיהיה עליו מורא בית הכנסת לפי שהשכינה בבית הכנסת, וכיון שהשכינה שם צריך להיות עליו מורא השכינה שלא ידבר שם דברי חל רק דברי תפלה. גם יטהר מחשבתו שלא יחשב מעניני העולם, כי עקר התפלה בלב היא, כמו שנאמר (דברים יא יג) 'ולעבדו בכל לבבכם'. לכן צריך שיהיה לבו פנוי מכל מחשבה, כדי שיתפלל בכונה, ולא ידלג שום תבה ויענה כראוי, ויחשב בלבו כי לא נברא כי אם לעבודתו ויחברו, וינהג קדושה יתרה בבית הכנסת:

יהיה מעשרה ראשונים בבית הכנסת

וגם כן צריך שיהיה מקדים לבית הכנסת להיות מעשרה ראשונים, שגדול שכר עשרה ראשונים כדאמרו רבותינו ז"ל (ברכות מז.). וגם כן צריך

עצות וסגולות:

ענייני ענווה (ג')

בלי ענווה לא שייך שיהיה אדם מתוקן

והנה (תקון האדם הגדול) [תקון הגדול לאדם] היא מדת הענווה, שהיא המתקנת כל מדות האדם, דבלתי ענווה לא שייך שיהיה מתקן, וכשיהיה ענו אז יהיה מרכבה לשכינה כראוי, וכל התורה והמצוות שיקים יאירו בו כראוי.

(מחשוף הלבן פרשת נח, ד"ה עשה לך)

בלי ענווה אינו משיג יראת שמים כראוי

'קדושים' גימטריא 'שפלים', שתהיו ענוים ושפלים, שהעקר הוא מדת הענווה והשפלות, שצל ידי מדה זו זוכה אדם ליראת שמים שלמה, ובלעדה אין אדם משיג יראת שמים כראוי (משלי כב ד). ובמדה זו נשתבח משה רבנו עליו השלום על כל המדות.

(מעגלי צדק אות דל"ת, ד"ה דבר)

היצר מגרה את הלומדים להתגאות בדברי תורה

יצר הרע אינו מניח שום אדם שאינו מתגרה בו, אפלו תלמידי חכמים בשעה שעוסקים בתורה מפתה אותם להתגאות איש על אחיו בדברי תורה וכו' (שבת סג.). כלומר, מפתה יצר הרע אף העוסקים בתורה שנתנה בהר סיני על המדבר להתגדל ולהתתקף איש על אחיו.

(פיתוחי חותם, לך לך, ד"ה ואת החוריי)

כשיודע ששכינה על ראשו - ודאי יהיה שפל

הירא את ה' צריך שיהיה מכוון וענו, והולך וראשו כפוף, כמו שנאמר (איוב כב כט) 'ושח עינים יושע'. ומי גורם זה לאדם, צריך שידע וישכיל שהשכינה למעלה מראשו, ובזה לא ילך בגאון ויהיה שפל ראש (קידושין לא. זוהר ח"ג קפו.). וזה הצדיק כך עושה.

(פיתוחי חותם פרשת שלח)

הענווה - תפארת לעושיה

'ענווה שפלות הכנעה' גימטריא היא תפארת, דהינו זו היא תפארת האדם עם השמים והבריות כשינתנה בענווה ושפלות. וזהו שאמר כאן דוד המלך עליו השלום דבקה לעפר נפשי, דהינו נותקתי במדת הענווה עד קצה האחרון ושמי נפשי כעפר לכל בני העולם, ולכן גם אתה חייני כדברך, שכן דברת מפי כבודך שאין לך משבח ומעלה יותר מן הענווה.

(מעגלי צדק אות דל"ת, ד"ה דבקה לעפר)

הגאון רבי ברוך רוזנבלום שליט"א: המן היה היוזם שלא יבנה בית המקדש. כל אלה שהתנגדו לבית המקדש - את כולם תלו על העץ. איזה עץ? מביט קודש הקודשים! אם כן, התחברנו למשכן ולתיבת נח. חיפשנו את נח במגילה, והתשובה פשוטה מאוד: שתלו את המן על העץ שנלקח מתיבת נח. כך יש לנו את המקור לעניין תיבת נח בתוך מגילת אסתר.

של חמישים אמה?

עץ של חמישים אמה זה עץ בגובה של שלושים מטר. תלך למקום שבו מוכרים עצים לסוכות, העץ הכי ארוך הוא שישה מטרים לכל היותר. מי מחזיק בביתו עץ של שלושים מטר?! חז"ל במדרש (ילקוט שמעוני, פרשת בשלח, רמז רנ"ו): "והיה המן מבקש קורה של חמישים אמה ולא מצאה אלא קורה שהיתה בביתו שהיה בנו פרשנדא הגמון בקדרוניה ונטל נטר אחד מתיבתו של נח שעשה הקב"ה זכרון לעולם שידעו דורות עולם שהביא מבול לעולם".

דעה נוספת במדרש (פרקי דרבי אליעזר, פרק נ'): "באותה שעה מה עשה אליו ז"ל נדמה לחרבונא אחד מסריסי המלך, אמר לו: אדוני המלך, יש עץ בביתו של המן מביט קדשי הקדשים, שנאמר 'ויבן את בית יער הלבנון ויעש את אולם העמודים חמישים אמה ארכו ושלוש אמות רחבו', מיד ציוה המלך לתלותו, וכתוב 'ויתלו את המן'".

שתי דעות מובאות במדרש מאין לקחו את הקרש: דעה אחת - מתיבת נח, והדעה השנייה - מביט קודש הקודשים. מדוע מחפשים דווקא את המקומות הללו?

תיבת נח ובית המקדש שניהם "בית ה'". כל מי שהתנגד לחיבור של בית המקדש, שהקב"ה לא תהיה לו השראת שכינה, מי היה היוזם?

המן היה היוזם שלא יבנה בית המקדש. כל אלה שהתנגדו לבית המקדש - את כולם תלו על העץ. איזה עץ? מביט קודש הקודשים! אם כן, התחברנו למשכן ולתיבת נח. חיפשנו את נח במגילה, והתשובה פשוטה מאוד: שתלו את המן על העץ שנלקח מתיבת נח. כך יש לנו את המקור לעניין תיבת נח בתוך מגילת אסתר. אם כן, רבותי, כאשר נכנס אדר מרבים בשמחה, אך זה לא מתחיל כך.

אומרת הגמרא (מסכת תענית כ"ט, א'): "כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה, כך משנכנס אדר מרבין בשמחה". מהו "הכשם" הזה? יש על כך עשרות פירושים, אך על פי מה שאמרנו זה פשוט מאוד: כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה כי נחרב בית המקדש, כך משנכנס אדר מרבים בשמחה.

החל מהשבת הזאת ועד סוף חודש אדר, בפרשת ויקהל-פקודי, נעסוק במלאכת המשכן. מתחילים בתשעה באב. כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה כי נחרב הבית, כך משנכנס אדר לקחו את אותה קורה שנלקחה מביט קודש הקודשים, את אותה קורה מתיבת נח, ושם היה קידוש שם שמים הכי גדול, שהקב"ה הראה שהוא מחובר לעולם הזה.

אתה המן אמרת: "ישנו עם אחד", אותו שנאמר בו (דברים ו', ד'): "ה' אחד", ישן לו מעמו. אמר לו הקב"ה: "ויקץ כישן ה' ויך צריו אחור" - אני לא ישן.

(הגאון רבי ברוך רוזנבלום שליט"א - דורש טוב)

המן ניהל מלחמה כנגד בניית בית שני

אחד האנשים שניהלו מלחמה כנגד בנין הבית השני, היה המן בן המדנת האגגי... במדרשי חז"ל מובא, כי המן ועשרת בניו, אשר נתלו על העץ, ניהלו מלחמת חורמה כנגד בניין הבית השני. לאחר מכן, הצטרפה אליהם גם ושתי, ואף אחשוורוש בכבודו ובעצמו נתן את ידו לדבר, לאחר ששוכנע כי הדבר חוצץ בינו לבין מלכותו.

עד כדי כך הגיעו הדברים, שבמשתה של אסתר, אמר לה אחשוורוש (אסתר ה', ג): "מה לך אסתר המלכה ומה בקשתך עד חצי המלכות ונתן לך". - "עד חצי המלכות" - אל תבקשי על בית המקדש, רמז לו.

לא ניכנס כעת להסביר מדוע עלה בדעתו של אחשוורוש בית המקדש, הרי לא ידע אם היא יהודייה אם לאו. נניח זאת לעת אחרת. אך בכל אופן, הוסבר לו כי אם יהיה בית המקדש, לא יהיה אחשוורוש.

המן עמד בראש הקנוניה, ואילו הצטרפו כל עשרת בניו אשר נתלו על העץ, ויחדיו כתבו כתב שטנה כנגד בית המקדש.

חז"ל במדרש שואלים: מדוע לא חיסל הקב"ה את המן מיד כאשר ניהל את המערכה כנגד בית המקדש?

אומר המדרש (אסתר רבה, פרשה ז', אות ב'): "דבר אחר, אחר הדברים האלה", אמר רבי לוי: "זה שאמר הכתוב (תהלים צ"ב, ח): 'בפרח רשעים כמו עשב ויציצו כל פעלי און', מה כתיב בסוף קראיה: 'להשמדם עדי עד', לא נתגדל המן אלא לרעתו, ולמה גידלו? משל לגוליייר שקילל לבנו של מלך, אמר המלך: אם אני הורגו הכל אומרים גוליייר הרג, עשה אותו טריכונוס, ואחר כך עשה אותו הגמון, ואחר כך התיז את ראשו. כך אמר הקדוש ברוך הוא: אילו נהרג המן כשייך וייעץ לאחשוורוש לבטל בניין בית המקדש, לא היה מי יודעו, אלא יתגדל ואחר כך ייתלה, לפיכך וישם את כסאו מעל כל השרים, ואחר כך ויתלו את המן, הרי אויבי הקדוש ברוך הוא למפלתן הן מתגדלים, וכתוב (איוב י"ב, כ"ג): 'מִשְׁפָּא לְגוֹיִם וַיֵּאבְדוּ'".

אם כן, נוכל בעזרת השם לסגור את הקצוות: את המן תלו על העץ. איזה עץ?

חז"ל אומרים: על אותו עץ שהוא הכין למרדכי. המן יושב עם אשתו ועם כל אוהביו (אסתר ה', ב'): "ויאמר המן אף לא הביאה אסתר המלכה עם המלך אל המשטה אשר עשתה כי אם אותי וגם למחר אני קרוא לה עם המלך". (י"ג): "וכל זה איננו שווה לי בכל עת אשר אני רואה את מרדכי היהודי יושב בשער המלך". (י"ד): "ותאמר לו זרש אשתו וכל אוהביו יעשו עץ גבוה חמישים אמה ובקבר אמור למלך ויתלו את מרדכי עליו ובא עם המלך אל המשטה שמח". וייטב הדבר לפני המן ויעש העץ.

חז"ל, בשני מקומות, שואלים: מאין היה עץ

כ"ק אדמו"ר מתולדות אהרן שליט"א: ועכשיו בחודש אדר אשר מרבים בשמחה, והזמן מסוגל למחיית עמלק -

הרי הזמן מסוגל שתאיר בחינת משה רבינו, כי במלחמת עמלק נאמר "והיה כאשר ירים משה ידיו וגבר ישראל" והיינו בחינת הדעת דקדושה, שהיא בחינת משה רבינו, ושיתלה לבבנו לעבודת השי"ת.

העבודה המעולה היא להיות בן ועבד להשי"ת

המדרש (שמות רבה ג, א) ממשיך את הקמת המשכן אחר מתן תורה למלך שנתן את בתו היחידה לבעל, אמר המלך לחתנו, "בתי שנתתי לך יחידה היא, לפרוש ממנה איני יכול, לכן בכל מקום שאתה הולך עשה לי קיטון שאדור ביניכם". כך גם לאחר מתן תורה ציווה מיד "וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנִיתִי בְתוֹכְכֶם". ויש לבאר הענין.

עוד יש לבאר למה נתינת התורה הקדושה ובניית המשכן היו דווקא על ידי משה רבינו מהימנא. כמו שהתורה נקראת "תורת משה" (יהושע ה, לב). וכן לגבי המשכן אמרו במדרש (שיר השירים רבה ה, א) ששמה רבינו הוריד את השכינה לארץ.

בשל"ה הקדוש (עשרה מאמרות ג, ד) מבאר שיש ארבע דרגות בעבודת השי"ת. הראשונה - לשם שכר בעולם הבא. השנייה - מיראת השי"ת, שמתבייש לחטוא בפניו. השלישית - מאהבת השי"ת. והרביעית, שהיא המעולה, שהוא בבחינת עבד שהוא גם כן בן, 'עבד נאמן', שכל כך רוצה את השי"ת ואוהב אותו עד שנתבטל לגמרי ומחפש רק כבוד שמים. זוהי דרגת משה רבינו, שעליו נאמר "כי עבד נאמן קראת לו" - הביטול הגמור להשי"ת.

ולא רק משה רבינו, אלא כל יהודי יש לו הארת נשמת משה רבינו, ויכול להגיע לאהוב השי"ת ולהתבטל להשי"ת. ועל זה נתן לנו השי"ת את התורה הקדושה, שאורייתא וקוב"ה חז, כדי שנתאחד ונתבטל על ידה להשי"ת. אבל כדי לזכות לזה צריכים אנו להכין עצמנו לזה שתהיה מציאותנו מכוון לשבתו יתברך.

וזהו ציווי הקמת משכן, וכביאור האלשיך הקדוש "ושכנתי בתוכם - בתוך כל אחד ואחד", כי כל כוונת המשכן היתה שיהיו לבבות בני ישראל משכן להשי"ת. וזהו על ידי נדבת הלב, שאנחנו נתעורר בפנימיות לבנו להשי"ת, נעורר את החשק והרצון להיבטל להשי"ת, ולא להתגשם בתאוות גשמיות, כדי שתהיה מציאותנו מכוון לשבתו, על ידי שכח התורה והמצוות יאיר בנו את הביטול להשי"ת.

וזהו שמבואר במדרש שהשי"ת אמר לנו שאינו יכול לפרוש מהתורה הקדושה, שהיא חד עם השי"ת, כי קוב"ה ואורייתא חז, ונתן לנו אותה כדי שנתאחד בו. ולכן ציווה עלינו להכין עצמנו שיהא לבנו משכן שישרה בתוכנו.

ועכשיו בחודש אדר אשר מרבים בשמחה, והזמן מסוגל למחיית עמלק - הרי הזמן מסוגל שתאיר בחינת משה רבינו, כי במלחמת עמלק נאמר "והיה כאשר ירים משה ידיו וגבר ישראל" (שמות יז, יא). והיינו בחינת הדעת דקדושה, שהיא בחינת משה רבינו, ושיתלה לבבנו לעבודת השי"ת - היפך עמלק. ועל ידי התקשרות לצדיק אפשר לזכות לבחינה זו, בחינת משה - דעת דקדושה.

(גליון יחידתי)

הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א: לא נחה דעתו של האח עד שהצליח להוציא מהעשיר גם סכום כסף עבור צרכי העשיר עצמו: הבית הרעוע שתקרתו כאמור נפלה, זכה לשיפוץ רציני. רופאים מומחים הוזעקו למיטת בני הזוג, שעתה היו שניהם מוטלים במיטותיהם. תמורת סכומים הגונים שקיבלו, עשו הרופאים כמיטב יכולתם והצליחו לרפא את העשיר וגם את אשתו. שניהם קמו ממיטותיהם בריאים ושלמים...

עונשו של קמצן

תרגיל העוקץ המפולפל שנעשה לעשיר הקמצן מז'יטומיר היה מלאכת מחשבת של אונאה ותחכום מרושע. בתכסיס מיוחד הצליחו אנשי הפשע לגרום לעשיר הקמצן, שמעולם לא נתן אפילו אגורה מכספו לאחרים, לפתוח את כספת הברזל הגדולה שבחדר אוצרותיו, להוציא משם סכום אגדי של חצי מיליון רובלים ולהביא אותו ישר אל תוך המלכודת שטוו עבורו.

היטב ידעו אנשי הפשע כי בדרך הטבע אין אפשרות להגיע לאוצרותיו הטמונים של העשיר הגדול שעשה את כספו מהלוואות אותם נתן בריבית קצוצה ובאחוזים גבוהים מאוד. העשיר, ערל הלב, לא היה מסתפק בכסף הגדול שקיבל תמורת הלוואות בריבית שנתן אלא היה דורש ומבקש גם שיוסיפו ויתנו לו מיני מצרכים שונים.

כך למשל, הכפריים שהתגוררו בכפרים מסביב עירו נאלצו לשלם כחלק מהריבית גם ממיטב תוצרת שדותיהם: פירות טובים וכל מיני ירקות השדה. מגדלי העופות הביאו לו תרנגולות וביצים. כך הוא גם קיבל גבינה וחלב מהעוסקים במלאכה זו. החייט העירוני היה תופר לו חליפה נאה מפעם לפעם, הסנדלר היה מביא זוג נעליים מבריקות, וכן על זה הדרך.

בצורת חיים זו היה הקמצן מצליח לשמור על כל כספו וזהבו בלי להוציא אפילו אסימון נקוב להוצאות ביתו. כל רובל ורובל שהגיע אליו נכנס עד מהרה, ובחרדה גדולה, לתוך כספת הברזל הממוגנת שבבנייתה השקיע הון רב. מנגנון מיוחד של מערכת מספרים וסיבובים הותקן בפתח הכספת, לצד מנגנול ענק וכבד, ואיש מלבדו לא ידע את סוד פתיחתה.

למזלו של העשיר הקמצן הוא היה נשוי לאשה שלא הוזקקה להגיע לטובות בעלה. ירושה הגונה קבלה מבית הוריה, וכך היה לה את כל צרכיה. נס גדול היה זה, שכן הקמצן לא היה מסוגל לתת מכספו אפילו לאשתו, וכמעט ברור שאם אכן הייתה מבקשת ממנו כסף לצרכי הבית היה שלום הבית עולה על שרטון והמשפחה הייתה מתפרקת.

בסתר לבו העשיר הקמצן היה תמיד חושב מחשבות כיצד יוכל להניח את ידו על הירושה שקבלה אשתו. הוא לא הסתפק בכספו הרב והיה תאב וחומד גם בממונה של אשתו. אלא שהיא, שגורלה המר עם בעלה הקמצן לימד אותה כיצד להתמודד עימו, והיא סרבה אפילו לומר לו מה סכום הכסף שיש ברשותה. די לך, הסבירה לו, שאין אני מבקשת ממך כסף, כדרך כל בעל בעמיו שמפרנס את אשתו, ואין אתה זקוק גם לכספי. האשה גם השכילה להטמין את כספה במקום סתר משוכלל, ואיש מלבדה לא ידע את מקום כספה.

בן יחיד היה לבני הזוג. בילדותו ובבחרותו של הבן, הסכים האב בקושי רב לתת מעט כסף עבור צרכיו המינימליים, והאמא המסורה הייתה רגילה לשלם את השאר מכיסה. אולם לאחר שנישא

הפרעון בעוד כמחצית השנה. את הסכום עליך להביא בעצמך אל משרד האוצר שבעיר הסמוכה למקום מגוריך, בתאריך זה וזה, ובשעה פלונית.

שבע רצון היה העשיר ממכתב זה. אמנם עד כה לא נתקל בדבר שכזה, בו השלטונות עצמם מבקשים ממנו הלוואה בריבית, אך לכל דבר טוב יש התחלה, והנה עתה זו ההזדמנות שלו לפתוח בקשרי הלוואות עם השלטונות שבוודאי עתידים הם לשלם במועד שנקבע ועם ריבית מצוינת.

במשך שעות ארוכות הכין העשיר את כספי ההלוואה. הוא ארז כל אלף רובלים כחבילה בפני עצמה, ואת ערימת החבילות הכניס לתוך מזוודות גדולות שהעמיס על עגלה פשוטה שלא תמשוך כל תשומת לב, וכך יצא לדרכו לעבר משרד האוצר, שם היה עליו להתייצב במועד שנקבע לו.

העשיר נסע על העגלה לאיטו, תפוס בהרהורים על כספו וזהבו, כאשר משום מקום מגיחים עליו קבוצת שודדים מאומנת היטב שהניפו חרבות נוצצות ודרשו ממנו לעצור מיד: הב לנו את הכסף שברשותך! העשיר ניסה לעשות את עצמו כתמים שאינו מבין על מה הם סחים, אך השודדים הוכיחו לו כי הם יודעים היטב מה הם מדברים: ברשותך סכום של חצי מיליון רובלים - אם חייך יקרים לך, תן לנו את הכסף תיכף ומיד.

היה זה החלטה של רגע כמימרא כשהעשיר הקמצן נשא עיניו למרום וצעק בקול: רבנו של עולם, השיעני נא אך הפעם ואתן לצדקה רבע מיליון רובלים - שזהו חצי מסכום הכסף שיש עתה בידי! אם יעזבוני השודדים, מבטיח אני כי אשנה את דרכי ואתחיל לפזר את ממוני לצדקה.

עוד מילים אלו על שפתותיו של העשיר, ולפתע נשמע קול הפעמונים של מרכבת המשטרה שהייתה מפטרלת באיזור ושומרת על הסדר. כשראו השודדים את המרכבה, רעדו לנפשם שלא להיתפס. תוך שניות בודדות עזבו את המקום ונעלמו כלעומת שבאו.

השוטרים ליוו את העשיר חזרה לביתו, כשהוא מבין היטב את תרגיל העוקץ שנעשה לו: המכתב הממלכתי לא היה אלא זיוף מתחילתו ועד סופו. השודדים ביקשו למצוא את הונו של העשיר כשהוא מחוץ לכספת, ובשל כך זייפו את המכתב כאילו עליו לתת הלוואה לשלטונות בסכום זה ובשעה פלונית. השודדים תכננו להמתין לו על אם הדרך ולשדוד את הכסף בקלות יחסית. רק בניסי ניסים ניצל העשיר הקמצן משודדים אלו.

אלא שלמרבה הפלא, שהעשיר לא עמד בהבטחתו לשנות את דרכו ולחלק את רבע מיליון הרובלים לצדקה, הרגלו הרע היה חזק ממנו, והבטחתו לא הייתה שווה קליפת השום. עד מהרה הדחיק מזכרונו את כל שהיה, השכיח מעצמו את ההבטחה והנדר הגדול שנדר לאלוקי ישראל, והמשיך בהרגלו הקלוקלים כמימים ימימה.

התזכורת הבאה משמי מרומים לא איחרה להגיע וטלטלה אותו כהוגן. העשיר הקמצן שאפילו את צרכי עצמו לא היה מסוגל לספק,

במזל טוב, התנכר אליו האב לחלוטין וסירב לתמוך בו כלל. בהמשך היה הבן הצעיר מטופל באשה ובארבעה ילדים קטנים, כשהוא עני וחסר כל, ואילו האב הקמצן אינו שת ליבו לצערם ולעניים של נכדיו הקטנים, בניו של בנו היחיד.

לימים חלתה אשתו של הקמצן. חייה האומללים הסבו לה צער רב ועגמת נפש, עד שלפתע מחלת השיתוק תקפה אותה בעוצמה רבה. היא שכבה על מיטתה, מבלי יכולת לזוז, ולאחר זמן מה איבדה את אפשרות הדיבור.

העשיר, ערל הלב וחסר הרחמים, לא התרגש מסבלה המר של אשתו ולא ריחם עליה. הוא לא נקף אצבע לרפואתה ולא עשה מאומה לרווחתה בשעותיה הקשות. רק דבר אחד הציק לו: הרכוש של אשתו! היות שניטל ממנה יכולת הדיבור, אין היא יכולה לומר לו היכן הטמינה את רכושה. שמה עכשיו, חשב העשיר לעצמו, שרואה היא את עצמה על ערש דווי, היא כבר מסכימה לגלות לי את סוד המטמון אלא שהיא לא מסוגלת לדבר.

והיה העשיר טרוד עד מאד מהחשש 'שמה יקדמנו אחר', ואין אחר אלא בנו היחיד. חושש היה שמה אשתו, גילתה בעבר את סוד המטמון לבנם יחידם, כדי שהבן יוכל לקחתו אחרי מותה. לכך לא יכול היה העשיר הקמצן להסכים בשום אופן, והוא הטריד את מוחו במחשבות בלתי פוסקות מה עליו לעשות כדי להיות הראשון שמגיע אל המטמון.

מה עשה אותו קמצן? נסע אל הרה"ק רבי ישראל מרוזין זיע"א, סיפר לו על מחלת השיתוק שתקפה את אשתו, ולא התבייש האיש לומר לרבי שיעיקר דאגתו נתונה לאוצרה הטמון של אשתו שיכול להיעלם אם היא לא תחזור לדבר.

לשמע דברי גסות הרוח של העשיר הקמצן הרים הרה"ק מרוזין את קולו וגער בקמצן בדברים קשים ביותר: הלוא תבוש ותכלם! וכי אין גבול לשפלותך שאין אתה דואג לאשתך המוטלת על ערש דווי וכל אשר בראשך הוא רק רצונך להניח את כפות ידיך המגושמות על הכסף של אשתך! דע לך, סיים הצדיק בתוכחה גלויה, כי מרה תהא אחריתך אם תמשיך בדרך הקלוקלת וכי צרות רבות יבואו עליך אם תוסיף להתנכר לבני משפחתך הקרובה, בנך וכלתך וילדיהם העטופים ברעב! יש לך אוצרות אין קץ, וחובה עליך לפתוח את ידך ולחלק מהם לצדקה.

דברי הרה"ק מרוזין הכעיסו מאוד את העשיר והוא יצא מחדרו של הרבי בחרון אף. כל הדרך לביתו היה העשיר טרוד במחשבות ממשכות שונות על הכסף האבוד של אשתו, אלא שעל סף דלת הבית הופתע העשיר למצוא שליח הממתין לו, איש בעל מראה רשמי, שבידו מכתב ממלכתי הממוען אליו.

העשיר נטל את המכתב ונכנס לביתו כדי לקרוא בו בעיון. המכתב הממלכתי היה יחסית קצר: היות ונודע לנו כי עוסק אתה במתן הלוואות בריבית, הנך נדרש להעמיד לקופת המדינה הלוואה בסכום של חצי מיליון רובלים, תמורת אחוזי ריבית גבוהים שיינתנו לך במועד

הזניח תמיד את ההשקעה בביתו. את כספת הברזל אמנם מיגן כהוגן, אך ביתו היה מוזנח. הקירות היו הרוסים והתקרה הייתה רעועה. היה זה יום חורפי קשה שהרוח נשבה בו בעוז, הגשמים ירדו בועף רב, העשיר הסתגר בביתו ושכב על מיטתו, ממתין לסיום הסערה. לפתע רוח חזקה נשבה ממרחקים ופגעה בבית הרעוע ומוטטה את התקרה. הלבנים של הגג נפלו על העשיר השוכב במיטתו ופצעו אותו פצעים קשים וכואבים מאוד. אבריו של העשיר נשברו והתרסקו והוא סבל מכאבים קשים שכמעט ולא יכול היה לשאת.

השמועה על התמוטטות הבית ופציעת העשיר הקמצן עשתה לה כנפיים והיא הגיעה לאזנים רבות. כך נודע הדבר לבנו היחיד, שלמרות כל הטרוניות שהיו לו על אביו שהתנכר אליו וסירב לעזור לו, הגיע במהירות אל ביתו של אביו כדי לסעוד אותו במצבו הקשה. הוא לא התפלא לראות שלמרות הכל עדיין מחזיק אביו בעקשנותו המפורסמת ומסרב להוציא מכספו כדי לתקן את הבית החרב.

כך גם הגיעה השמועה אל אזני אחיו של העשיר, אף הוא איש עני ואביון שמעולם לא קיבל פרוטה מאחיו העשיר הקמצן, ואף הוא החליט שעליו לבוא לבקר את אחיו השוכב על ערש דווי. האח, איש נעים הליכות, כאב את כאבו של אחיו, אך מאחר ולא היה בידו לסייע לו ברפואה ובמזור, החליט לנסוע אצל הרה"ק רבי ישראל מרוזין להזכיר את אחיו לרפואה שלמה.

כאשר נכנס האח לחדרו של הרבי מרוזין וסיפר לו את מה שאירע לאחיו העשיר, תוך שהוא מבקש ברכה לרפואתו, נענה הרבי ואמר לו בלשון תקיפה ביותר: הלא תדע את אשר אמרתי לאחייך בשפה ברורה שאינה משתמעת לשתי פנים, מרה תהיה אחריתו אם ימשיך במעשיו הרעים ויתנהג במידת הקמצנות הנוראה; הזהרתי שצרות רבות ורעות עתידות לבוא עליו אם ישכב על דיגריו כעכבר רשע ולא יעזור לעניים, ובפרט לקרובי משפחתו העטופים ברעב. עתה שגם אתה באת לכאן, הרי שאני אומר את כל הדברים האלו גם לך: אין לאחייך העשיר כל תקווה וסיכוי להחלים מפצעיו הקשים אלא אם כן יתחיל לפזר מכספו לצדקה ויתן מממונו הרב לעניים.

שמע העשיר מאחיו את דבריו הנוקבים של הרבי מרוזין והבין כי אם ימשיך בהתנהגותו הקמצנית ימיו ספורים בעולם הזה, ומכיון שלא רצה למות הבין כי עליו להתחיל לתת מכספו לצדקה. ביקש איפוא העשיר מאחיו שסייע בעדו להגיע אל הכספת הגדולה, משם שלף צרור שטרות ענק ונתן לאחיו כדי שיחלק לצדקה כראות עיניו.

ניכר היה בעשיר כי הוא עומד בפני התמוטטות נפשית בשעה שעשה את הצעד הזה שכמותו לא עשה מימיו. אלא שעניו המפוחדות הסגירו כי בסופו של דבר הפחד ממיתה משונה בכאבים קשים היה נורא יותר מהוצאת סכום הכסף שעדיין לא היה אלא חלק קטן מרכושו הרב.

האח שקיבל את סכום הכסף הגדול השתמש בו בתבונה רבה ופיזרו לצדקה בצורה מושכלת.

תחילה הפריש סכום כסף נכבד ומסרו לבנו של העשיר, כדי שיוכל לשלם את כל חובותיו וגם לקנות מזון ובגדים חדשים לבני משפחתו, וביתר הממון יוכל לפתוח לעצמו עסק קטן ממנו יוכל להתפרנס מבלי להזדקק למתנות בשר ודם.

את שאר הכסף חילק האח לעניי עירו של העשיר, אלו שמעולם לא ראו פרוטה שחוקה מכספו של הקמצן. יחד עם גבאי הצדקה של העיר, קיבלה כל משפחה נצרכת סכום כסף יפה לצרכיה הרבים. גם ארגוני החסד של העיר, בית ההקדש האמון על הכנסת האורחים של העיר, בית כך גם בית התמחוי המחלק ארוחות חמות לכל דיכפין. קיבלו מהכסף חתיכה הראויה להתכבד.

ולא נחה דעתו של האח עד שהצליח להוציא מהעשיר גם סכום כסף עבור צרכי העשיר עצמו: הבית הרעוע שתקרתו כאמור נפלה, זכה לשיפוץ רציני. רופאים מומחים הוזעקו למיטת בני הזוג, שעתה היו שניהם מוטלים במיטותיהם. תמורת סכומים הגונים שקיבלו, עשו הרופאים כמיטב יכולתם והצליחו לרפא את העשיר וגם את אשתו. שניהם קמו ממיטותיהם בריאים ושלמים.

והיה העשיר טרוד עד מאד מהחשש 'שמא יקדמנו אחר', ואין אחר אלא בנו יחידו. חושש היה שמא אשתו, גילתה בעבר את סוד המטמון לבנם יחידם, כדי שהבן יוכל לקחתו אחרי מותה. לכך לא יכול היה העשיר הקמצן להסכים בשום אופן, והוא הטריד את מוחו במחשבות בלתי פוסקות מה עליו לעשות כדי להיות הראשון שמגיע אל המטמון

העשיר אמנם נרפא רפואת הגוף, אלא שמיד לאחר מכן לא הסכים עוד להמשיך ולתת צדקה, ואף כעס על אחיו וצעק עליו על כך שפיזר את ממונו לעניים, ובכפיות טובה הטיח בו על כך שניצל את ימי מחלתו כדי לבזוז את רכושו.

אלא שלפתע תוך כדי צעקותיו, נפל העשיר על מקומו, כשכל גופו מפרסס ורועד כמי שאחזו קדחת. האח מחל על עלבונו ורץ להזעיק רופאים שיבואו לבדוק את אחיו, ואלו מיהרו לקבוע כי העשיר חלה במחלה אנושה ומסוכנת שכל באיה לא ישובו.

על יד מיטת העשיר עמד האח והתחנן לפניו כי יחזור בו מדבריו. האח ניסה לדבר אליו רכות וקשות: הנה רואה אתה בחוש את הסכנה הגדולה שיש לך בכך שאינך רוצה לתת צדקה; הלא הרבי מרוזין הזהירך על הצרות הרבות שיבואו עליך אם תמשיך בקמצנותך.

אלא שהעשיר אטם אזניו משמוע את דבריו הנכוחים של אחיו שדיבר מעמקי לבבו. למרות החרב החדה שהייתה מונחת על צווארו בחוליו הקשה, הוא אזר כוח וסילק את אחיו בדברי כעס

ותוכחה על שבזוז את כספו לשווא. הפעם לא ניצל הקמצן מגזר הדין הנורא שריחף עליו. לאחר ימים של כאבים ויסורים קשים נפח את נשמתו ובנו ירש את כל כספו. הבן לא התנהג כאביו הקמצן, אלא היה איש חסד ומרבה להטיב. הוא פזר נתן לאביונים, ובייחוד לקרובי משפחתו העניים. תמיכה מיוחדת הוא גם נתן לדודו, אחי אביו, ועוד הוסיף לחלק לצרכי צדקה וחסד כששמו הטוב הולך לפניו לשם ולתהילה.

***

פירוש נאה על דרך הצחות והמליצה, הביא הרה"ק רבי יעקב יחזקיה מפאפא זיע"א, בספרו 'ויגד יעקב', על ההבדל בין הפסוקים במגילת אסתר, שבתחילה נאמר (ט יט): 'עשים את יום ארבעה עשר לחדש אדר שמחה ומשחה יום טוב ומשלוח מנות איש לרעהו', ולא נאמר גם 'מתנות לאביונים', ואילו לאחר מכן נאמר (שם פסוק כב): 'והחדש אשר נהפך להם מיום למשחה ומאבל ליום טוב לעשות אותם ימי משחה ומשחה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים', כאן נאמר 'מתנות לאביונים' אך לא נאמר 'יום טוב כבפסוק הקודם.

אלא שבשעה שקיבלו על עצמם 'מתנות לאביונים' לא רצו לקבל עליהם גם דיני יום טוב, וזאת מפני הקמצנים שיחמירו על עצמם שלא לטלטל מעות כדי שלא יצטרכו ליתן מתנות לאביונים. לכן, בפסוק הראשון שבו לא נאמר 'מתנות לאביונים' אכן כתיב 'יום טוב', אולם בפסוק השני שבו כבר מובא 'מתנות לאביונים' לא הזכירו 'יום טוב'.

***

על הפסוק (שמות כה ב): 'דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי', איתא במדרש (תנוד"א רבה יז ט): בשעה שאמרו ישראל 'נעשה ונשמע' - מיד אמר הקב"ה 'ויקחו לי תרומה', וכבר התחבטו המפרשים מה עניין זה לזה.

ופירש הגאון רבי יוסף נחמיה קורניצר זצ"ל, רבה הנודע של העיר קראקא, על דרך צחות והלצה, כי הנה יש אנשים רבים שאין הם מקיימים אלא את המצוות התלויות בגופם ואינם מקיימים את המצוות התלויות בממונם, וזאת בשל כך שקמצנים הם וממונם חביב עליהם יותר מגופם, ומבקשים להשתמש מכל אותם המצוות שיש בהם חסרון כים.

אמנם ברור כי אדם שנוהג כך הרי זה סימן מובהק שאין תוכו כבדו ואין לבו שלם עם אלקיו. והנה בזמן מתן תורה, לאחר שכל עם ישראל אמרו פה אחד 'נעשה ונשמע', רצה הקב"ה לנסותם ולבדוק אותם אם יש בכוונתם לקיים רק את המצוות שבגופם, או שהם נאותים לקיים גם מצוות שיש בהם דררא דממונא, לכך ציוה עליהם מיד 'ויקחו לי תרומה', שהיא מצוה שיש בה חסרון כים, וזהו שאמר הכתוב 'מאת כל איש אשר ידבנו לבו', פירוש, שעל ידי נתינת התרומה והצדקה יתנכרו מעלליו אם הוא באמת עובד ה' בכל לבבו ומאודו.

(הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א - ספיר ויהלום)

השבוע במדור:

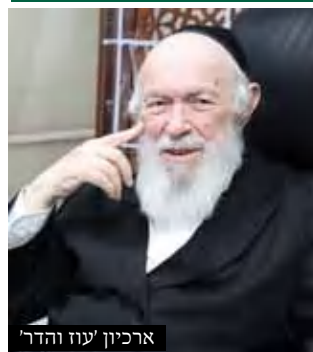
הגבאי נטל את קופסת הטבק ורוקן את תכולתה אל תוך האשפה | לעבור לפני המתפלל כשעוצם עיניו, או מכסה את ראשו בטלית, או מתפלל מתוך סידור | אדם שמתפלל במעבר האם מותר לעבור נגדו | אדם שמאריך בתפילתו וכבר נגמרה התפילה האם מותר לפסוע או לעבור לפניו | מה השיעור הנהוג לתת בזמנינו עבור זכר למחצית השקל

הגבאי נטל את קופסת הטבק ורוקן את תכולתה אל תוך האשפה

שאלה: מעשה שהיה בבית הכנסת שהתפילה בו הופרעה מאוד מדי שבת, מחמת מעשיו של יהודי שנחשב לעשיר הקהילה. באמצע התפילה וקריאת התורה, נוהג האיש הנכבד להוציא את קופסת הטבק שלו, ומסתובב עמה בין המתפללים. הדבר גורם לרעש והמולה, שחוק וקלות ראש.

הגבאי הראשי שהינו יהודי החרד לקדושת בית אלוקינו, החליט שעליו לעצור את הנגע הרע שנגרם מחמת שאיפת הטבק. אלא שלהוכיח את הגביר לא היה שייך מבחינתו, מכיון שהלה מחזיק כמעט חצי מההוצאות השוטפות של בית הכנסת, ואם יוכיחו אותו בצורה בוטה, יתכן מאוד שיחדל מלהמשיך לתרום. חשב הגבאי, היאך אוכל להוכיחו בצורה עקיפה, מבלי לפגוע בו.

הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א רבה של שכונת רמת אלחנן בני ברק

ארכיון 'עוז והדר'

לעבור לפני המתפלל כשעוצם עיניו, או מכסה את ראשו בטלית, או מתפלל מתוך סידור

שאלה: האם מותר לעבור לפני המתפלל במקרים הבאים: עוצם עיניו, מכסה את ראשו בטלית, מתפלל מתוך סידור.

הגאון רבי עמרם פריד שליט"א רב קהילת 'צאן ישראל' בני ברק

ארכיון 'עוז והדר'

תשובה: אסור לעבור כנגד המתפלל מב' טעמים: א' - משום שגורם ביטול כוונת המתפלל (מג"א סי' קב סק"ו ומקורו הוא מדברי המרדכי). ב' - משום שהשכינה עומדת כנגדו ואין זה כבוד לשכינה להפסיק בין המתפלל לשכינה (חיי אדם כלל כו"ס ג'). האיסור לעבור מול המתפלל, הוא בתוך ארבע אמותיו (1.92 מ' / 2.32 מ') לפניו.

יש אומרים שאף בצדדים שלפניו אסור לעבור, ולכתחילה יש לחוש לדעה זו, ובשעת הדחק יש להקל. האמור שבשעת הדחק יש להקל הוא אף כשמאחוריו עומד מתפלל מותר לפסוע לצד [שבצד אין מאחוריו מתפלל]. כשעומד מצדי המתפלל, מעיקר הדין מותר לפסוע אבל לדעת הוזה"ק אסור, ונכון לכתחילה לחוש לזה.

ויש לדון האם מותר לעבור לפני המתפלל במקרים הבאים: עוצם עיניו, מכסה את ראשו בטלית, מתפלל מתוך סידור.

לפי הטעם של כבוד השכינה, אסור. ולפי הטעם של ביטול כוונת המתפלל, יש לדון בזה. ולמעשה אף בכל אופנים אלו אסור לעבור לפני המתפלל, משום שלפעמים יכול אף בזה לבטל את כוונתו (ועי' א"א להגאון מבוטשאטש שמצדד קולות בזה).

אף אם לא כיון בברכת אבות, כיון שזה נחשב תפילה [וראיה לזה מס' קא שמותר להמשיך בתפילתו, אף שאינו יוצא בה ידי חובה] אסור לעבור לפניו (ועיין אורחות חיים סי' קב ושו"ת מעט מים סי' א' שמצדדים קולא בזמנינו, שבלאו הכי לא מכוונים בתפילה, אך להאמור אין קולא בזה). מחיצה עשרה מתירה ישיבה כנגד המתפלל, אך אינה מתירה לעבור מול המתפלל. אולם אם המחיצה גבוהה עד למעלה מראש המתפלל, מותר אף לעבור. ואם המחיצה עשויה זכוכית, לא מועיל אף אם היא למעלה מראשו (כה"ח סק"ב).

לעבור נגד אדם שמתפלל במעבר

שאלה: אדם שמתפלל במעבר, האם מותר לעבור נגדו.

תשובה: במסכת שבת (קטז, א) נאמר: אימא שלום דביתהו דרבי אליעזר אחתיה דרבן גמליאל הואי, הוה ההוא פילוסופא [מין] בשבבותיה דהוה שקיל שמא דלא מקבל שוחדא [היה מוציא עליו שם שאינו מקבל שוחד מבעלי דינין הבאין לפניו, והיה מקבלו בסתר]. בעו לאחוכי ביה. אע"לא ליה שרגא דדהבא, ואזול לקמיה, אמרה ליה: בעינא דניפליגי לי בנכסי דבי נשי. אמר להו: פלוגו. אמר ליה [ר"ג] כתיב לן: במקום ברא ברתא לא תירות. אמר ליה [המין]: מן יומא דגליתון מארעכון איתנטלית אורייתא דמשה, ואיתיהיבת ספרא אחריתי, וכתיב ביה: ברא וברתא כחדא ירתון. למחר הדר עייל ליה איהו חמרא לובא. אמר להו: שפילית לסיפיה דספרא וכתב ביה: אנא לא למיפחת מן אורייתא דמשה אתיתי [ולא] לאוספי על אורייתא דמשה אתיתי. וכתיב ביה: במקום ברא ברתא לא תירות. אמרה ליה: נהור נהוריק כשרגא, [הנהר אורך כשרגא, רמזה שנתנה לו מנורה בשוחד]. אמר ליה רבן גמליאל: אתא חמרא ובטש [דחפתו לארץ] לשרגא [כלומר אני ניצחתי בשוחד].

וכתב רש"י: "והכל כדי שישמעו המתאספים שם ובלותו [של אותו מין], ומי הוא". נמצינו למידיים, שאחותו של רבן גמליאל תבעה אותו לשלם לה את חלקה בירושה לעיני כל המתאספים, [ומסתבר שלא ידעו מההצגה, כי אחרת הוא יתפוס שבאים לצחוק ממנו]. ויש כאן לכאורה קצת חילול השם, שיסברו האנשים לעת עתה שאשה מיוחסת כל כך, תובעת את אחיה נשיא ישראל שלא כדין תורה. אלא שמאחר והדבר יתגלה מאוחר יותר, שלא היתה זו אלא הצגה, שיש בה תועלת, הדבר מותר.

וכעין זה נאמר גם בנידון דנן, שמותר לערוך הצגה כזו, מאחר ויש כאן תועלת גדולה של הפסקת הצחוק וקלות הראש בבית הכנסת. ויש לציין עוד לנאמר במסכת מנחות (דף צט ע"ב): "פעמים שביטולה של תורה זהו יסודה, דכתיב (שמות לד, א) 'אֲשֶׁר שִׁבְרָתִי' - אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה יישר כחך ששברת. במה דברים אמורים, באופן שהדבר נעשה אך ורק בין גברא לגברא, אך באמצע קריאת התורה, אין לנהוג כן.

הגאון רבי משה בראנדסדארפר שליט"א גאב"ד היכל הוראה ובעל שו"ת היכל הוראה

ארכיון 'עוז והדר'

זה היה די שיתן מחצית של המטבע הפשוטה, מ"מ צריך שיתן מתנה חשובה ובשביל זה יתן מחצית ממטבע חשובה.

אמנם יש צד לומר שהזכר למחצית השקל הוא מנהג בפני עצמו, ולכאורה זהו המנהג המובא בדברי היש אומרים שנותנים מחצית השקל לצדקה מלבד ג' מחציות אלו, ונמצא שהמחצית השקל אינו מדין מעות פורים אלא הוא מנהג בפני עצמו, ולצד זה נראה דצריך ליתן ערך מחצית השקל שהיה בזמן הבית כמו שכתב הרמב"ם בהל' שקלים (פ"א ה"ו), שמצות מחצית השקל בזמן שהיה בית המקדש קיים לתת שיעור שני דינרים כסף, שהם משקל שלשה דרהם כסף, דהיינו כעשרה גרם כסף טהור, אולם על זה כתב הרמ"א שאין נוהגין כן, ולהכי די שיתנו ג' חצאי שקלים (של זמנינו) ואין צריך ליתן ערך מחצית השקל שהיה בזמן הבית.

וכן הוא מבואר בביאור הלכה (שם סימן תרצד ד"ה ויש ליתן), חזינן דעיקר המחלוקת בין הסתמא ל"א, הוא הג' חצאין אם הם חלק מהזכר למחצית השקל או שהוא חיוב בפני עצמו, שהרי כתב דנותן רובל כסף אחד זכר למחצית השקל חוץ מהג' חצאי ג"פ, וכן אם הזכר צריך להיות מחצית דוקא או גם שלם יכול להיחשב כזכר, ומ"מ אין צריך שיהיה כשווי המחצית השקל שבזמן הבית, ורק לגבי הפרט הזה של ג' פעמים תרומה, כתב הביאור הלכה דהוא כ"א האחרון שכתב הרמ"א. וכן הורה מרן הקנה בשם ז"ע.

השיעור הנהוג לתת בזמנינו עבור זכר למחצית השקל

שאלה: מה השיעור הנהוג לתת בזמנינו עבור זכר למחצית השקל.

תשובה: פסק הרמ"א (או"ח סי' צרצ"ד סעיף א) שיש ליתן קודם פורים מחצית מן המטבע הקבוע באותו זמן ובאותו מקום,

והוא זכר למחצית השקל שהיו נותנין באדר, ומפני שג' פעמים כתוב (=בפרשתנו) "תרומה" בפרשה, יש ליתן ג' חצאי שקלים, ובוזה יש להוסיף ג' חילוקי דינים:

א. נכון לתת חצי מהמטבע המקומי, והמנהג הוא לתת כאן בארץ ישראל ג' חצאי שקלים ואין צריך להדר כאן בא"י אחר חצאי דולרים אם לא בארה"ב, וכמובן שבכל מדינה יתנו מטבע הנקרא חצי.

ב. במדינות שהמטבע של המחצית שלהם אין להם כח קניה כדוגמת מטבע הגריבנ"ע באוקריינא שלעת עתה אין בו שוה פרוטה, אי אפשר לקיים בזה זכר למחצית השקל.

ג. נתפשט המנהג שכל ראש בית אב נותן גם עבור הנשים והילדים דבמחצית השקל כתיב (שמות ל, טו) "לְכַפֵּר עַל נַפְשֵׁיכֶם", ואף שאינם חייבים מעיקרא דדינא, נותנים עבורם.

מקורות: מה שאמרנו שיתנו מחצה מהמטבע המקומי ובארה"ק הוא חצי שקל, ודלא כמו כאלו שמחפשים כל מיני מטבעות אחרות. דהנה מקור המנהג הוא מדברי הרמ"א (או"ח סי' תרצד סעי' א), ומבואר א"כ

מדברי הרמ"א דהאי דינא דזכר למחצית השקל, אינו מנהג בפני עצמו אלא הוא חלק מדין מעות פורים, וסמכו המנהג של זכר למחצית השקל למצות מעות פורים, ולכן כשנותן הזכר למחצית השקל לצדקה צריך שיתן מתנה חשובה לשם מחצית השקל, ועיין בביאור הלכה (שם) דכיון שנותן המעות לצדקה, הגם שהוא זכר למחצית השקל, שמצד

תשובה: יש אומרים שמותר לעבור. מקור: כתב בשו"ת חינוך דחיי (סי' לט) שאדם שעומד ומתפלל במקום מעבר של רבים, כיון שאין לו רשות לעמוד שם, מותר לעבור לפניו מפני שמזיק את הרבים. ואפשר שאף אם בשעה שהתחיל להתפלל עדיין לא היה מעבר הרבים, אם אח"כ נעשה מקום הילוך למעבר הרבים מותר לעבור לפניו. והוכיח זאת מהמבואר בסנהדרין (מז:): שקבר המזיק את הרבים מותר לפנותו, והכי נמי בנידון דידן. וכ"כ בדעת תורה למהרש"ם (סי' קב סעי' ד) שאם עמד להתפלל במקום שרבים עוברים, כגון באמצע ביהכ"נ, דמי לקבר המזיק את הרבים דמותר לפנותו ואינו תופס מקומו.

לפסוע או לעבור לפני אדם שמאריך בתפילתו וכבר נגמרה התפילה

שאלה: אדם שמאריך בתפילתו וכבר נגמרה התפילה האם מותר לפסוע או לעבור לפניו.

תשובה: בצדדיו אפשר לעבור, וכן יכול לפסוע לצדדיו אף שהמתפלל עומד ממש מאחוריו, ומלפניו ממש יש לדון בזה.

מקור: בצדדיו אפשר, כיון שלדעת הא"ר האיסור לעבור הוא רק בתוך הארבע אמות נגד פניו, ואף שהמג"א חולק עליו בזה יש להקל.

ולפניו ממש - יש לדון בזה, שלפי הטעם שמפריע לכוונת המתפלל יש להסתפק האם איסור זה הוא רק בזמן התפילה, ויל"ע. ובפרט לפי הטעם שמפסיק בינו לשכינה, יותר יש להחמיר. וכן יש לדון האם אפשר להקל רק כשיש טעם אחד, ויל"ע בכ"ז.

הגאון רבי ירוחם פישל פערלא זצ"ל מחבר ביאור על ספר המצות לרס"ג זצ"ל - ל' בשבט תרצ"ז

ברכת הטוב והמטיב של יעקב אבינו

כתב הגאון ר' ירוחם פערלא (בספרו על ספר המצות לרס"ג מילואים ב) על הא דאמרינן בפסחים (נו, א) אמר רבי שמעון בן לקיש 'וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל בְּנָיו וַיֹּאמֶר הֲאֶסְפֹּף וְאֶגְיָדָה לָכֶם' (בראשית מט, א). ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימים ונסתלקה ממנו שכונה, אמר שמא חס ושלום יש במטתי פסול, כאברהם שיצא ממנו ישמעאל, ואבי יצחק שיצא ממנו עשו, אמרו לו בניו 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד', אמרו כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד, באותה שעה פתח יעקב אבינו ואמר 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'.

וביאר שטעם אמירת יעקב אבינו 'ברוך שם', כי הרי יעקב אבינו ידע מקודם שבניו צדיקים ואין בהם שום פסול, אלא כיון שנסתלקה ממנו שכונה חשב אולי בכל זאת יש באחד מבני פסול, וכיון שאמרו לו בניו שמע ישראל, ידע שאין באחד מהם פסול, ונסתפק בזה אם צריך לברך הטוב והמטיב, כיון שהוא בכלל שמועות טובות, שצריך לברך ברכת הטוב והמטיב, או שמא אין מברכין אלא על שמועה טובה הבאה מארץ מרחק, כמו שכתוב בירושלמי בברכות (פ"ט ה"ב) מה ראו לסמוך בשורות טובות לגשמים, רבי ברכיה בשם רבי לוי על שם מים קרים על נפש עיפה, שמועה טובה מארץ מרחק. משמע שאין מברכין אלא על שמועה טובה מארץ מרחק, ולא על דבר ידוע לו אלא שנסתפק בה כרגע, ועכ"פ מעיקר דינא נתחייב יעקב אבינו בזה לברך ברכת הטוב והמטיב, אבל מחשש ברכה לבטלה, אמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

נולד בשנת תר"ו בוורשה לאביו רבי אריה צבי. בהיותו כבן 15 הלך ללמוד תורה מפי הגה"צ רבי יהושע לייב דיסקין בלומז'ה והיה צעיר התלמידים. לאחר מכן למד בישיבת וולוז'ין והיה תלמיד מובהק של הנצי"ב, לאחר מכן עבר לבריסק ולמד תורה מפי הגר"ח הלוי סולובייצ'יק.

היה איש עשיר בעל נכסים רבים מושכרים, ובעל חנות אותה ניהלה נוות ביתו. סירב לתפקידי רבנות שהציעו לו, כמו רבנות העיר לובליץ והעיר קראקא, משום שרצה לעסוק רק בתורה בלא טרדות אחרות. בביתו הייתה לו ספרייה ענקית - אחת הגדולות בפולג'ה באותה תקופה, ולא היה חוסך שום טרחה כדי להשיג ספר חדש שיצא לאור.

בשנים תרע"ד-תרע"ז הוציא לאור את חיבורו על ספר המצוות לרב סעדיה גאון.

התאלמן מאשתו בסביבות שנת תרפ"ג, ומכיוון שבניו היו גרים רחוק מוורשה היה גלמוד לבדו בביתו. תלמידו רבי מנחם מגדל כשר שיכנעו שהמקום הראוי לו הוא ארץ ישראל, ובשנת תרפ"ו החליט לעלות לארץ ישראל, בחודש כסלו תרפ"ז עלה לארץ ישראל והתיישב בירושלים, שם התקבל בכבוד גדול.

עם בואו לירושלים דאג הגה"צ רבי יוסף חיים זונגפלד רבה של ירושלים, עבורו למקום מגורים בבתי מחסה, ואף הושיבו על מקומו שלו במזרח בית הכנסת סמוך לארון הקודש. בהיותו בירושלים המשיך להתבודד ולא היה מעורב בעסקי הציבור, אך עם זאת לעיתים חתם על כרוזים כמו למשל על כרוז למניעת מכשול באכילת נבלות וטרפות.

בימיו האחרונים חש חולשה, אף שלא היה חולה, והמשיך במתכונת לימודיו. נפטר בליל חמישי, יום ראשון של ראש חודש אדר. במהלך לוותיו הספידוהו, גדולי רבני ירושלים, ומנ"כ בהר הזיתים.

הגה"צ רבי נתן צבי פינקל זצ"ל הסבא מסלבודקא בעל 'אור הצפון' - כ"ט בשבט תרפ"ז

נולד בשנת תרי"ט, בעיירה הליטאית ראסיין, לאביו רבי משה פינקל מנכבדי המקום. בגיל רך מתו עליו הוריו ואחד מקרובי המשפחה בעיר וילנא, אספו לביתו וגידל אותו בתורה.

בגיל חמש עשרה כבר יצא לו שם של למדן ובעל מחשבה. כשהגיע ללפרקו לקחו כחתן הרב מאיר באשים חתנו של הרב דקלם רבי אליעזר גוטמן, והסמיכו על שולחנו שנים אחדות, בכדי שיוכל לשקוד על תורתו באין מפריע. לאחר מכן נתקרב מאוד לרבו המובהק חכם המוסר רבי שמחה זיסל זיו מקלם.

בשנת תרל"ז יסד בסלובודקה כולל לעשרה אברכים בתמיכת הנדיב מר עובדיה לחמן איש ברלין. כן יסד עוד כמה מסגרות גם לבחורים עד לשנת תרמ"ד שאז יסד את הישיבה דסלובודקה, אשר מבין כתליה הפיץ תורה ויראה לעולם, קרוה לחמישים שנה, ואשר בה הגשים בפועל את דרכו בחייו ובחינוך המוסרי.

בקיץ שנת תרפ"ה, אחרי שנסתבבו הסיבות להעלות חלק גדול מיישובי ארץ ישראל, הצטרף רבי נתן צבי לעולים, והשתקע בחברו.

בליל כ"ט בשבט במעמד תלמידיו הנאמנים פרח נשמתו של איש האמת, לגן עדן, ז"ע.

מהי הסטירה שהמלאך נתן לתינוק

חז"ל אומרים (נדה ל, ב) שמלמדיו לעובר במעי אמו כל התורה כולה וכו' וכיון שבא לאויר העולם בא מלאך וסטרו על פיו ומשכחו כל התורה כולה.

הגאון רבי נתן צבי פינקל הסבא מסלבודקא זצ"ל אמר מה שהוא בא לאויר העולם - זהו עצמו הסטירה שהמלאך נתן לו, שעצם ההתקרבות הנגיעה לעולם הזה, אפילו לתינוק בן יומו, היא היא המשכיחות כל מה שלמד במעי אמו.

(מכתב מאליהו ח"ד ע' 282)

הרה"ק רבי ברוך מגארליץ זצ"ל א' אדר תרס"ו

הרה"ק רבי ברוך מגארליץ זצ"ל נולד בשנת תק"צ בערך, כבנו החמישי של מרן הגה"ק בעל דברי חיים מצאנז ז"ע. ונקרא על שם זקינו הגאון בעל ה'ברוך טעם' זצ"ל. אביו הקדוש העיד גדולות על נשמתו, שמזה שלש מאות שני לא ירדה נשמה גבוה כזו לעוה"ז. היה חתן הגה"ק בעל ה'ייטב לב' זצ"ל מסיגוט.

בתחילה כיהן כאב"ד רודניק, בה כיהן אביו הק' ברבנות טרם שנתקבל לאב"ד צאנז, אח"כ נתקבל לאבד"ק גארליץ. רבינו היה קנאי נלהב ולא נשא פני לשום איש. עבודתו הק' היתה באופן מוצנע טמיר ונעלם. לפי עדות גדולי דורו היה גם גדול בתורה בחריפות ובבקיאות.

נפטר ב' דר"ח אדר שנת תרס"ו ומנו"כ בעיר גארליץ.

בשבת קודש זהרו פניו

הגם כי בכל השבוע היו תואר פני קדשו של רבינו חיוורים כסיד (בלא"ס), אולם בעש"ק כשלבש רבינו הטלית נשתנו תואר פני קדשו, דאזיל חיורא ואתי סומקא, מגודל התלהבות ואור קדושת השבת אשר נתלהב בקרבו, וכך היה עד מוצאי שב"ק (בשם הגה"צ רבי ישעי' שנעעבאלג זצ"ל אבד"ק בני ראם).

(דברי ברוך גארליץ, ברוך שאמר עמ' רס)

הרה"ק רבי ישראל אלתר מגור זי"ע ה'בית ישראל' - ב' אדר תשל"ז

האדמו"ר רבי ישראל אלתר מגור זצוק"ל נולד בשנת תרנ"ה לאביו רבי אברהם מרדכי מגור בעל 'אמרי אמת' בנו של ה'שפת אמת' ונכד ה'חידושי הרי"ם'. בבית אביו הגדול קיבל חינוך לחיי תורה וקדושה ולמאס בתענוגי בשרים.

התחתן עם בת דודו רבי יעקב מאיר בידרמן והתיישב בווארשא. כדרך אבותיו הסתייג מלהנות מאחרי ועסק במסחר בעראי ועיקר זמנו הקדיש לעליה בתורה ויראת שמים. כבר אז הראה סימני של מנהיג בחסד עליון. הוא יסד חבורות חבורות של צעירים עוסקים בתורה וחסידות. במוחו הנפלא הכיר את כל אחד מאלפי בחורי חמד בווארשא שהשתייכו לחסידות גור.

עם פרוץ מלחמת העולם השנייה התנסה בכל פגעי הזמן. אשתו ויו"ח נספו בשואה, והוא נמלט ביחד עם אביו והגיע לארץ ישראל שבור ורצוף על שכול משפחתו ועל עם ה' כי נפלו לפני צר. הוא עמד כדי ימינו של אביו הגדול שהיה אז כבר חולה ותש כח, והדריך את החסידים - בעיקר הצעירים - לתורה ולעבודה.

בחג השבועות תש"ח נפטר אביו ועול ההנהגה נפל על שכמיו. עם התמנותו כאדמו"ר מגור הוכר כאחד ממנהיגי הדגולי של היהדות החרדית. בחכמתו ובתבונתו ידע להלוך לרוחו של כל אחד ואחד. עד מהרה הפך בית מדרשו לתל תלפיות, ומכל החוגי ומכל שכבות העם דפקו על פתחי ביתו לקבל עצה והדרכה, עידוד וחיוך, סבלנותו לא ידעה גבול, ובפרט למרי לבב ולפליטי השואה שלהרבה מהם היה בבחינת אב ואם.

הרבי תבע מחסידיו עליה מתמדת. הוא מאס בשטחיות ושם דגש גדול על עניני קדושה והתמדת התורה לכל שכבי העם, מבחורי ישיבה ועד בעלי בתים הטרודים על המחיה והכלכלה. בתבונתו ורוחב אופקיו הרחיב את גבולות הקדושה בהקמת בתי מדרש ומוסדות חינוך בארץ ישראל ובתפוצות.

עשרים ותשע שנים ניהל ה'בית ישראל' את חסידיו מחצרו שבירושלים עה"ק וזכה לראות דורות דורות בני תורה, חסידים ואנשי מעשה יוצאים ממוסדותיו באותו קו ובאותו דרך כבשנים קדמוניות, קודם חורבן אירופה.

החזיר את נשמתו ליוצרו ב' אדר תשל"ז, הוא לא זכה להשאיר זרע של קיימא, ונשיאות חסידות גור עבר לאחיו האדמו"ר רבי שמחה בונם ה'לב שמחה' זצוק"ל.

כי עבדך ערב את הנער

אחד מחסידיו קארלין שהיו נוהגים לבוא בחול המועד אל הרה"ק ה'בית ישראל' מגור זי"ע, א, עוד בחייו של אביו הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע, א, סיפר שה'בית ישראל' אמר להם:

אאמו"ר אמר, שבצעירותו חשב לעצמו שאם בימי הנעורים אפשר כל כך הרבה לפעול, אם כן כל שכן שבשנים יותר מאוחרות אפשר יותר לפעול. אבל עכשיו הוא רואה שהכח הזה שיש בימי הנעורים הוא גדול מאוד יותר משאר ימי חייו, וצריך לנצלו היטב. והו' כי עבדך ערב את הנער' היינו הכוח הגדול של ימי הנעורים.

(נ'טעי אשל' לרש"א לידר, פרשת ויגש).

חתן דומה למלך - צריך לראות ולחטוף כל מה שיכול

אמר ה'אמרי אמת' בשם הרה"ק רבי משה מיכל האב"ד ביאלא זי"ע, א, מגדולי תלמידי הרה"ק הרבי ר' שמחה בונם מפרשיסחא זי"ע, א והרה"ק רבי מנחם מענדל מקאצק זי"ע, א, דפרוש 'וְהָיָה כְּשִׁבְתוֹ', הוא שיהיה המלך כל ימי חייו, כמו ביום הראשון שלו 'עַל כִּפְּסָא מְמַלְכָתוֹ'. ונראה לקשר הדבר לענין 'חתן דומה למלך', שגם לאחר שידוח מכס המלכות ואין לו שם ישיבה, ישר לו לשלל כל מה שרכש בעת שבתו על כסא מלכותו.

וכן מתאמרא משמיה דבנו וממשיך דרכו הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע, א (מילי דאבות עניני נישואין אות עב): 'חתן דומה למלך' צריך לראות ולחטוף כל מה שיכול. ובדרך זה נשמע מאחיו הרה"ק ה'לב שמחה' זי"ע, א, שאמר בשם אביו הקדוש ה'אמרי אמת', כי מסופר שנפוליון קיסר צרפת היה ישן ארבע שעות ביום, כי היה חבל לו על המלוכה. וכן חתן שדומה למלך, צריך לנצל את שבעת הימים שלא יעביר הזמן לבטלה.

(הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א - ספיר ויהלום עניני נישואין)

בס"ד

התורה והשקלה נכתב על ידי אבן עזר והתורה והשקלה

הבעל שם טוב

כל היות רבנו הבעל שם טוב ד"ע מליקטת מחרת הלימודי טו"ל חסידות ככל תדורות עם ביאר ניהב ויסלוב מולד מקדחה ודחבת מנסידות

תורת אמת

שקל וסוד

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 להשיג בחנויות הספרים

הרה"ק רבי זאב וואלף מטשארני-אוסטראה זי"ע ה' אדר תקפ"ג

המסור שנאבד מן העולם

מעשה במסור אחד בן בליעל שהצר מאד לישראל, ומת ונאבד במיתה משונה מן העולם, והיו חסידי הרבי רבי זושא מאניפולי ואנשי הרה"ק רבי זאב מטשארני-אוסטראה מתווכחים ביניהם, אלו אומרים שרם פעל זאת, והללו אומרים שרם פעל זאת.

פעם נזדמנו שני הצדיקים לפונדק אחד, ונענה הרה"ק ר' זושא: מחותן לעבן, איך פעלתם זאת, והשיב הרה"ק רבי זאב וסיפר, במוצאי יום"כ כשעמדתי עדיין בתפילת נעילה, חלף איש זה על יד ביתי, ושמע קול תפילתי, ונכנס בו הרהור תשובה, ובזה נתעלה קמעא ונקרע קצת מן הקליפות, אבל אל הקדושה עדיין לא נכנס, ולכן לא יכולנו עליו.

ואמר: כתיב (אסתר ה, ט) וַיֵּצֵא הַמֶּן בַּיּוֹם הַהוּא שְׂמֹנֶת וְטוֹב לֵב, וכי מהיכן בא לו לרשע זה שמחה וטוב לב, אלא מכיון שהסב בסעודתה של הצדקנית אסתר המלכה, נתקרב במקצת אל הקדושה, ומכיון שיצא קצת מן הטומאה, אך לכלל קדושה עדיין לא בא, בזה נטרד מן העולם.

(מאמר מרדכי סלאנים, דף פ"ח)

הרה"ק רבי וועלוועלי מטשארני-אוסטראה זי"ע, היה חד מבני היכלא קדישא - תלמידי הרה"ק המגיד הגדול רבי דוב בער ממעזריטש. נולד לאביו רבי נפתלי צבי זצ"ל. כבר בהיותו רך בשנים ניכרו בו כשרונות מיוחדים, התמדתו ומסירותו ללימוד התורה היו להלפיה. אף בצל המגיד ממעזריטש הסתופף כבר בילדותו, כשהמגיד מקרבו בחיבה יתירה.

לאחר הסתלקות המגיד דבק בהרה"ק רבי משולם פייבוש מזבאריז בעל "יושר דברי אמת", והיה לו לתלמיד חבר. כשהחל הרה"ק מטשארני-אוסטראה להנהיג עדה. דבקו גאוני וקדושי ארץ.

מתלמידיו המובהקים היו הרה"ק האהבת שלום מקאסוב, הרה"ק רבי דוד שלמה אייבשיץ אבד"ק סארקא בעל ה"עריב נחל", ועוד. עם פטירת הרה"ק מזבאריז עלה להתגורר בארץ הקודש, וקבע מושבו בטבריה, ברבות הימים עמד בראש עדת החסידים הטבריה ופעל רבות למען בני הישוב בארה"ק.

ביום ה' באדר שנת תקפ"ג השיב הרה"ק את נשמתו ליוצרה, ומנחותו כבוד בבית החיים הישן בטבריה.

הגה"ק רבי מרדכי יפה זצ"ל

בעל ה'לבוש' ג' אדר ב' שע"ב

רבינו מרדכי יפה זי"ע נולד בפראג לאביו רבי אברהם, בשנת ר"צ. בנעוריו נסע לפולין וקיבל תורה מפי רבותיו הקדושים המהרש"ל והרמ"א זי"ע.

בשובו לפראג יסד ישיבה ועמד בראשה, כשהוא מרביץ תורה להמוני תלמידים עד שנת שכ"א.

בשנת של"ב נתמנה לרב ורב"ד בק"ק הוראדנא שבליטא, על מקומו של הגאון רבי נתן ב"ר שמעון שפירא זצ"ל, בעל מבוא שערים.

בשנת שמ"ח נקרא להרביץ תורה ולעמוד בראש הישיבה שבולובלין, על מקומו של המהר"ם מלובלין - שעבר לקרא. משם עבר לכהן כאב"ד בקרעמניץ שבמדינת וואהלין. וכעבור תקופה קצרה, בחודש אייר שנת שנ"ב, חזר לעיר מולדתו פראג, למלא מקום המהר"ל כרבה של פראג - שעבר לפוזנא.

בשנת שני"ט נתחלפו העטרות, והמהר"ל שב לכהן בפראג, ורבינו נקרא לשבת על כסא רם ונשא דק"ק פוזנא - שם ישב עד יומו האחרון עלי האדמות, ביום ג' לחודש אדר שני שנת שע"ב לפ"ק, ושם מנחתו כבוד.

הלבוש חיבר עשרה ספרים על שם הפסוק במגילת אסתר (ח, טו) "וַיִּמְרָדְכִי יֵצֵא מִלְּפָנַי הַמֶּלֶךְ בַּלְבוּשׁ מְלָכוּת תְּכֵלֶת וְחֹר וְעֵטְרֵת זָהָב גְּדוּלָה וְתַכְרִיף בּוּץ וְאַרְגָּמָן וְהָעִיר שׁוֹשֵׁן צְהֵלָה וְשִׁמְחָה לַיהוּדִים הָיְתָה אֹרְחָה וְשִׁמְחָה וְשׁוֹשֵׁן וְיָקָר" וגו', והיות ששמו היה מרדכי נתן לספריו שמות על שם הלבושים שמצינו גבי מרדכי הצדיק.

וכדלהלן, חלק ראשון של או"ח - לבוש מלכות תכלת, חלק שני של או"ח - 'חור', חלק יו"ד - 'עטרת זהב', חלק אהע"ז - 'תכריף בוץ וארגמן', חלק חו"מ - 'עיר שושן', עוד ספר חיבר על התורה בשם 'האורה' והוא פירוש על ס' הריקאנטי מרבינו מנחם ריקאנטי, 'שמחה וששון ויקר' אחד מהם על ס' מורה נבוכים להרמב"ם, ואחד על עניני קידוש החודש.

חידה: מתי מותר לאדם לכתחילה להתפלל במקום פתוח [כשלכל אדם אחר לא ראוי להתפלל שם]?

תשובה: בחשוקי חמד עמ"ס בכורות (דף לא ע"ב) הבאנו את דברי הכף החיים (סימן צ אות כח) שכתב בשם השלמי ציבור: "אם הוא מקום שנעשה לו נס, שבא לידי סכנה באותו מקום והצילו השי"ת, מותר להתפלל שם, אף שהוא מקום פרוץ לגמרי". השלמי ציבור לומד זאת מדברי הלבוש שכתב: "ואף על גב דכתיב (בראשית כד סג) ויצא יצחק לשוח בשדה, ואמרו חז"ל בברכות (דף כו ע"ב) שיצא להתפלל, בכל זאת שם היה מותר ליצחק אבינו להתפלל, משום שהיה זה בהר המוריה, אשר היה נעקד שם, ובוודאי היה נכנע בשברון לבו ואימת מלכו יתברך בזוכרו עקידתו אשר הצילו ממנה", ע"כ.

(חשוקי חמד תענית טז, א)

במסילה
העולה בית ה'

מסילת ישרים המבואד
לרבינו משה חיים לוצאטו זי"ע

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 להשיג בחנויות הספרים

תפילה בכוונה

אדרבה, אכן מהסיפור הזה ניתן ללמוד שתפילה מועלת, ותפילתו של אותו יהודי התקבלה, שלפיכך זכה הוא במצות המהודרות יותר שעליהן עמל הרבי ברוב יגיעה על מנת שתצאנה כשרות בתכלית ההידור.

***

על הפסוק (שמות כה ב): 'דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לְבוֹ תִּקְחוּ אֶת תְּרוּמַתִּי, פִּירֵשׁ הַרְהִ"ק ה'אביר יעקב' זיע"א שיש בכך רמז שדווקא תפילה בכוונה היא המתקבלת לרצון לפני אדון כל. וכך כתב בספרו 'פתוחי חותם': אפשר לרמוז על התפילה, דידוע דעיקר תפילה היא בלב, כמו שכתוב 'ולעבדו בכל לבבכם' (דברים יא ג), ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (תענית ב.) 'איזוהי עבודה שהיא תלויה בלב, זו תפילה', שצריך כוונה בלב בשעת התפילה, ואם אין אדם מכוון לבו בשעת תפילה, רק מוציא הדברים בפיו ולבו בל עמו, אין תפלתו מתקבלת. והתפילה נקראת דברים העומדים ברומו של עולם (ברכות ו:), והטעם משום דהתפילה היא דברים והדברים הללו עולים לשמי מרומים ועושים פעולה ומעלים השכינה מעלה מעלה, ולא שייך שתעשה הפעולה הזאת כי אם בכוונת הלב כראוי.

וזהו שכתוב 'דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה' היא התפילה הנקראת דברים העומדים ברומו של עולם, והזהירם והודיעם דעיקר התפילה היא בלב, וזהו 'מאת כל איש אשר ידבנו לבו', דהיינו, מכוון לבו כראוי בשעת התפילה, ממנו 'תקחי את תרומתי', דהיינו, תקבלו את תפילתי, ומי שאינו מכוון את לבו רק הדברים מהשפה ולחוץ לא תקובל תפילתו.

(מתוך שיעורי הגה"ה רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

טרחותיו הרבות של הגאון רבי יצחק זאב מבריסק זיע"א בעסקי המצוות, היו לא אחת מקור לתמיהות ומענות מפי יהודים טובים שדרכו גבה מדרכיהם ונשגבה מבינתם. לכל אחד היה הגאב"ד דבריסק משיב במתק שפתיו, כאשר ראה צורך בכך, כפי מידת השגותיו של השואל וכנות ליבו בשאלתו. באחת השנים, בעת אפיית המצות, ניגש אליו מאן דהוא שנוכח לראות את גודל יגיעתו בעסק המצוה וגולל בפניו את המעשה הידוע שאירע על פי השמועה עם הרבי הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זיע"א שהיה נוהג לאפות את מצותיו בהידור ובדקדוק רב.

וכך היה מעשה: בעת שאפה הרבי מסאסוב את מצותיו באחת השנים נכח במאפיה יהודי פשוט אחד, שאף הוא בא לאותה מאפיה על מנת לאפות את מצותיו. בראותו את גודל הקפדתו של הרבי באפיית המצות, חלשה דעתו על כי הוא בדלותו אינו יכול להרשות לעצמו מצות כה מהודרות, ויעצב אל לבו. עמד האיש אצל הקיר בפאתי המאפיה, ונשא תפילה מעמקי ליבו: רבונו של עולם, איש פשוט ודל אנכי, אין באפשרותי להדר ולדקדק במצות המצוה כפי שהרבי מסוגל ועושה, אולם אנא ממך כל יכול, יהא רעוא שהמצות שלי תצאנה אף הן מן התנור כשרות ומהודרות כמצותיו של הרבי. לשמע תפילתו הכנה והנוגעת ללב של אותו יהודי ניגש אליו הרביר וביקש להתחלף עמו במצות. 'קח נא את מצותי שכה הידרתי באפייתן ותן לי את המצות שאפית אתה'.

מתוך נימת דבריו של אותו אדם ניכר היה שכוונתו בסיפור המעשה בפני הרב מבריסק היתה כאומר: עדיפות המצות שעליהן מתפללים מעומק הלב מאלו אשר עמלים ומקפידים בעסק עשייתן שתהינה בתכלית הדקדוקים וההידורים. על אתר השיב לו הרב מבריסק בחריפות לשונו:

לילות שישי ושבת זה אור החיים המבואר

אור החיים המשולב

תמצית עשירה ממדורי הביאור 'מאורי אור' וילקוט מאורי החיים' ביאור משולב שזור באומנות בית המילם הערות, צינים ומקורות עימוד מרהיב עין

אור החיים המבואר

10 כרכים של מתיקות נצחית: הביאור המקיף על כל ספר האור החיים" הק' 'מאורי אור' - מאיר עיני הלומד 'מאורי החיים' - מקורות מחול' ביאור רש"י עימוד מרהיב עין

חיים של תורה

ארה"ב: 437-0054 (718) | אירופה: 0176-8806-44-20
להשיג בחנויות הספרים המובחרות

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66

הלכות שבת

מאת הגאון רבי אהרן מרדכי גריץ שליט"א

ב"ד גריץ ז"ל

בציעת הפת בשבת

יט. חלות עגולות לכבוד יום טוב וימים הנוראים.

א. לכבוד יום טוב עושים חלות עגולות ולא הקפידו שיהיו ארוכים, די"ב לחמי הפנים אכלו דווקא בשבת. [באלה רבה סימן קסז הביא מהשל"ה, דטוב לעשות חלות ארוכות בצורת ואו, גם בחול וכל שכן בשבת ויום טוב, דמרום בזה שם הוי" ב"ה, דבציעת המוציא כדמות יו"ד, ועשר האצבעות הם כנגד שתי היי"ן, והלחם הוא הוא, ואז נשלם השם הוי"ו].

ב. לכבוד ימים הנוראים יש ענין מיוחד לעשות חלות עגולות לסימן טוב, כי דבר עגול אין לו קץ וסוף, והוא סימן טוב לאריכות ימים. [מנהג ישראל תורה שם].

כ. איסור זריקת פת.

בשו"ע [סימן קעא ס"א] כתב, לא יזרוק הפת לפני המסובים משום בזיון אוכלים, וכתב הט"ז [סק"ב], דהאיסור הוא גם אם לא יבוא הפת לידי מיאוס. [ועיין במנהג ישראל תורה סימן קסז ס"ג שהביא משו"ת התעוררות תשובה חא"ב סק"ב שאביו בעל הכתב סופר נהג לזרוק בשבת פרוסת המוציא לפני המסובים, דדמי לאימורין שמקריבין ע"ג המזבח ומצותן היה בזריקה, על כן אין בזיון בזריקתו, יען שמצותו בכך, ותמה בזה דהרי המ"א כתב שגם פרוסת המוציא אסור לזרוק, והפמ"ג כתב שזריקת פרוסת המוציא חמיר טפי דיש בזה גם בזיון מצוה, והניחו בצ"ע].

כא. האם מותר להעביר פת מיד ליד.

א. כתב השו"ע [בסימן קסז ס"ח] הבוצע נותן פרוסה לפני כל אחד, ואין הבוצע נותן ביד האוכל, אלא אם כן היה אבל, והוסיף הרמ"א [שם] פרשה ציון בדייה [איכה, יז] רמז לפרוסת המוציא שנותנים לידו רק בשעת אבילות.

ב. אמנם בספר נימוקי או"ח מהגה"ק ממונקטש זיע"א [שם סעיף יח ג'], המתיק מנהג העולם שהקיל בזה, וז"ל שם: ושמענו וידענו מפי אבותינו הקדושים ז"ל, כי בשולחנו של האדם הגדול בענקים, המפורסם ברוח הקודש דבריו שבעתים מזוקקים, איש אלקים הרבי מלובלין זיע"א היו מחלקים (על פי מצותו ופקודתו) פרוסת המוציא לכל הבאים לקבל ברכתו בשבת קודש, (ולא חלות שלימות), וידוע מרוב גדולי הדור אשר היו משכימים לפתחו, ונתנו לכל אחד רק בידו, כי על השולחן היו מסובים בשבת קודש רק לערך י' או י"ב אנשים לכל היותר, כאשר עינינו רואות בשולחנו הטוהר במדתו אשר עדיין עומד במקומו בבית המדרש שלו בלובלין, (והמפורסם אין צריך ראייה עוד), ושאר העולם היו עומדים צפופים ומשתחווים רווחים (גם בביתם, למצוא רוחים בישועתם), ובעל כרחך קבלו רובם ככולם רק בידם כנוצר.

וידוע כי הרב הקדוש החווה הנזכר לעיל מלבד גודל מדרגותיו היה גדול בתורה חריף ובקיא ומובהק בשו"ת, ואיך אפשר שהעלימו עין מזה, וכן בכל שארי הצדיקים ז"ל גאוני ארץ לא שמענו כלל ליהרר בזה כנ"ל.

ע"כ אמרתי להתחקות בשורשו של דבר, הנה בש"ס וירושלמי וכל דחו"ל לא נמצא רמז רמיזא מזה ושום מקור, רק נמצא בדברי הרמב"ם ז"ל (פ"ז מהל' ברכות ה"ה) כמובא בב"י בזה כמו שכתב המחבר כנ"ל, והר"ד אבודרהם הוסיף הרמז, רמז לפרוסת המוציא שנותנים להאבל, על הכתוב פרשה ציון בדייה...

עכ"פ כיון דהאריז"ל לא הזכיר מזה מאומה, וגם הבעש"ט ז"ל ותלמידיו עד תתה והמה רבותינו, לכולי עלמא בודאי הוי בקיאי יותר בדברים סגוליים שאין להם טעם בנגלה רק אולי על פי סוד, וכיון שלא כתבוהו כלל ונשתקע הדבר אצל העולם, ע"כ שפיר נכון מנהג רבותינו הנ"ל שלא השיגוהו והקפידו כלל על זה, וכמשאחז"ל פסחים ק"ו: דקפיד קפדין בהדיה דלא קפיד לא קפדין בהדיה.

ואולי בזמן הרמב"ם היו מקפידים על ככה, ע"כ כתבו וקבעו בהלכותיו כדי שלא יתנו לאחד המקפיד כדרך שנותנים להאבל ר"ל ביד, ויהיה איתרע מזליה ח"ו...

מה שאין כן בימינו י"ל הטעם, כיון שראו הצדיקים דלא קפדו על כן, לא רצו לעורר עוד המנהג הישן כדי שלא יקפידו ח"ו, ומעתה יוכלו ליתן ביד גם כן בלי חשש, ויהיה אך טוב חיים ושלוה. עכ"ל שם.

יג. נוהגים לרשום על החלה בסכין קודם הברכה.

נוהגים לרשום על החלה בסכין קודם הברכה. [מ"א שם סק"א, וכתב במחצית השקל שם דבימות החול חותכים הרבה בלחם קודם הברכה כדי שלא יהא הפסק לאחר הברכה ולקיים המצוה המובא בגמרא לבצוע עם סיום הברכה, אמנם בשבת כיון דצריך שיהיה שלם אין לחתוך בלחם כלל, אלא יעשה רושם ניכר כדי שידע אחר כך באיזה מקום לחתוך, מאידך בקצות השולחן סימן פ"ב סק"ח כתב שלא דקדקו בזה שיהא רישומו ניכר, ובכף החיים סק"א כתב בשם הצ"ח בברכות ל"ט: שבשבת לא ירשום על הלחם כלל].

יד. סדר הנחת החלות ועל איזה בוצע.

א. לביל שבת נוהגים על פי הקבלה לבצוע על התחונת תחילה, וכיון שאין מעבירין על המצות, יניח את שני הלחמים זה על גבי זה ויקפיד להניח התחונת קרוב אליו יותר מן העליון כדי שלאחר הברכה יפגע בו תחילה ויבצע עליו, או שיקח העליונה בשעת הברכה ומניחים אותה למטה ובוצעין עליה.

ב. בסעודת שחרית, וסעודה שלישית, וביום טוב, גם לבילה יבצע על העליונה תחילה. [שו"ע רמ"א ומ"ב שם ס"א. בפסח שחל בשבת כתב המ"א בסימן תעה סק"ג שגם לביל הסדר יבצע את המצה העליונה דווקא, ולא כשאר לילי שבת, במ"ב למעשה הביא מהגרש"ד גרוס שכן נוהגים בכל יו"ט שחל בשבת, ויש לעיין בזה].

טו. סדר בציעת הפת בשבת.

א. מצוה לבצוע פרוסה גדולה שתספיק לו לכל הסעודה, כדי להראות שחביב עליו סעודת שבת. [ט"ז סק"ב. כתב הרמ"א בסימן קסז ס"א שצריך הבוצע ליתן מהפרוסה שלו דווקא לכל המסובים, ובכף החיים שם באות י"ט הביא שמדברי האריז"ל משמע שיתן למסובים משאר הלחם].

ב. תחילה יחתוך הבוצע לעצמו ויאכל, ואחר כך יבצע לשאר המסובים. [מ"ב סימן קסז סקע"ט, וכן הובא בשער הכוונות ענין השלחן דף פ"ה שיבצע תחילה לעצמו ויאכל ממנו תחילה שיעור כזית, ואחר כך יבצע לאשתו ושאר בני הבית, אולם במכתב מהרה"ק ר"ש מבאבוב זיע"א מביא מוזקינו הדברי חיים מצאנז זיע"א שנהג לחתוך תיכף שני פרוסות לעצמו ולב"ב, הו"ד בספר מבואו ועד צאתו ע' ריז].

טז. שלא לטעום מהפת קודם הבצוע.

מסובים שיוצאים בלחם משנה של בעל הבית, לא יטעמו מהחלות עד שיטעום בעל הבית, [ואפילו כשנוהגים לברך בעצמם], דכיון שצריכים לטעום מהלחם משנה של בעל הבית אינו דרך כבוד שיטעמו לפניו, אבל אם יש לכל אחד מהם לחם משנה כמו בפסח, יכולים לטעום קודם לבעל הבית. [שו"ע סימן קסז ט"ו ובמ"ב שם, ובסימן רעד ג'].]

יז. שלא להפסיק בין הברכה לטעימה ומאימתי יכול לדבר.

א. אסור להפסיק בדיבור בין הברכה לטעימה, ואם הפסיק בדיבור שלא מענין הסעודה אפילו תיבה אחת, צריך לחזור ולברך.

ב. לכתחילה לא ישהה אפילו בשתיקה יותר מזמן של כדי אמירת שלום עליך רבי, ובדיעבד אם שהה בשתיקה אינו חוזר ומברך.

ג. לא ידבר עד לאחר שבולע קצת מהפרוסה, ושלא בשעת הדחק טוב יותר שיאכל שיעור כזית קודם שרוצה לדבר, ובדיעבד אם דיבר לאחר שהתחיל ללעוס הפרוסה גם אם עדיין לא בלע כלום, אינו חוזר ומברך, אך לכתחילה יזהר בזה מאוד. [שו"ע ומ"ב סימן קסז ס"ו, ובשעה"צ סק"ל, ובמ"ב סימן רו סק"ב].

יח. י"ב חלות לכבוד שבת.

א. על פי האריז"ל יש להניח על השולחן י"ב חלות בג' סעודות שבת, כנגד י"ב לחמי הפנים שהיה במקדש. [שער הכוונות ענין השולחן דף פד].

ב. באלה רבה [בסק"א] כתב, שלא יעשה כן אלא מי שבקי בחכמת הקבלה, מאידך כתב בשערי תשובה [סק"א] בשם המחזיק ברכה, שגם מי שאינו יודע הכוונות, ורוצה ליישר מעשיו באופן שנוהגים מארי דרוזין ולבו לשמים ודאי דטוב הוא. [ומובא בשם הגה"ק משינוא זיע"א, כי בכל עיר צריך על כל פנים אחד המיוחד והחשוב להניח על שולחנו בשבת י"ב חלות, אמנם שאר העולם נוהגים לקחת שתי חלות ארוכות בתמונת שני ויון, וב' פעמים ואו עולה י"ב, לזכר י"ב לחמי הפנים].

פנים
מתוך הספר

ספר זיהרון

עברת קודש

ראשית ערסתכם חלה הפרשת חלה

מעבדין את הפרענות

בסגלת הרמת חלק הראשית לגבוה להשפיע קדשה על כל העסה ובאר סודו של לחם הפנים שהיו מחלקים ממנו לכהנים בבית המקדש, אף שאין באכילתו מצוה בשאר הקדשים, על מנת לזכות לברכה הנמצאת בעסה שראשיתה נתנה לקדשה. ובדרך אגב, יספר על הרב הקדוש רבי מאיר נתן הלברשטאם ז"ע, בנו של הרב הקדוש רבי חיים מצאנז"ע ואבי הרב הקדוש רבי שלמה מכאבוב ז"ע, שבהיותו ילד בקר אצל הרב הקדוש רבי אליעזר מדזיקוב ז"ע.

שאל הרב הקדוש מדזיקוב את הנער, מדוע החסידים הנהיגים לחטף שירים משירי מאבלי רבם, אינם חוטפים גם מן החלה שבצע עליה.

ענה רבי מאיר נתן בשנינות, שהרי כתוב בתורה על החלה שהיא ראשית ערסתכם, ואם כן החלה היא ראשית ולא שירים...

נהנה רבי אליעזר מדזיקוב מאד מהשוכתו, ולאחר כמה שנים נעשה רבי מאיר נתן לחתנו.

ובאמת הלכה מפרשת היא במסכת חלה (פ"א מ"ט, רמב"ם ביכורים פ"ה ה"א) שהעושה כל עסתו חלה לא עשה ולא כלום, כי מכרח שיהיו שירים שעליהם תחול הברכה, ורק באופן זה שנטל את הראשית והותר השאר מתקיימת המצוה.

ומקור נפלא למנהג השירים זכינו לשמוע מפי כ"ק אדמו"ר רבי דוד-חי אביחצירא שליט"א ששמע מאביו הרב הקדוש רבי מאיר אביחצירא ז"ע את דברי התלמוד הירושלמי הבאים במסכת מועד קטן (פ"ב ה"ג):

האמורא רבי יוחנן טהג היה לרדת לבית הכנסת שבו ישבו בית הדין לקדש את החדש, והיה מלקט פרוזים שנשארו מסעודת המצוה של קדוש החדש דאמש.

והיה אומר: "יהי חלקי עם אלו שאכלו כאן אמש".

על כך שאל רבי דוד את אביו: האם לא היה על רבי יוחנן לחשש לגלוזי? שכן פרוזים אלו נותרו על רצפת בית הכנסת במשך כל הלילה (ראה שו"ע יו"ד סי' קטז ובפרי תואר שם).

ענה רבי מאיר, שמצוה קדוש החדש – מצוה כה גדולה היא, עד ששום טמאה אינה יכולה לחלו על שירי סעודת המצוה שלה, שקדשתם גדולה, ועל כן יכול היה רבי יוחנן לאכל מהם ללא חשש.

מתלמוד ערוך זה הביא גם הגאון הקדוש רבי חיים אלעזר ממונקאטש ז"ע בעל 'מנחת אלעזר' בספרו 'דברי תורה' (מהדור"ק אות יג) סיוע למנהג חסידים ואנשי מעשה לחבב שירי סעודת מצוה כסעודת שבת ויום-טוב, ברית מילה ונשואין, או ממאכלו של צדיק האוכל בכנינת יחודים, המעבדין את הפרענות.

והוסיף בעל'מנחת אלעזר' לכתב מה ששמע בשם קדוש אחד מדבר, שהיה אומר כי שירים הוא ענין גדול, ועל כן היצר הרע מסית את האדם לחטף חתיכה הגונה ונאה מהשירים, כדי לאכל לתאות נפשו.

ולפי דברי הצדיק, באר הרבי ממונקאטש את טעמו של רבי יוחנן שלקט את הפרוים שנתרו מסעודת קדוש החדש, ולא נטל מחלק יפה שבסעודה, מפני שכוונתו היתה לשם שמים בלבד, ולא להשביע חלילה את רעבונו.

וכך נתן לראות גם בחלקת לחם הפנים בבית המקדש שהיו מחלקים פסות קטנות מהלחם, במספר בגמרא במסכת פסחים (ג).

את דבריו מסים רבי חיים אלעזר וכותב כי לעתים מעניק הצדיק חלק מסים מקערתו לאדם, ואז ודאי שעליו לאכול, אף אם חלק משבב הוא.

ואכן, בספר 'דרכי חיים ושלום' (אות שצז) הובא מנהגו של בעל 'מנחת אלעזר'

בענין זה:

מכל מאכל היה מחלק ונותן שירים למשתתפים בשלחן הטהור, וראו במוחש כיצד היו לו ענינים עמוקים להשפיע לכל אחד ואחד לפי שרש נשמתו.

בכל פעם, לאחר שגמר לאכל מהקערה, היה תר ומחפש אחרי אדם מסים לתת לו את השירים, והיה מקפיד שלא יחטף אדם מחלק חברו, באמרו בלשון הגמרא (יומא לה): "אין אדם טוגע במה שמוכן לחברו – וכי אתה זקוק לאותה ישועה שזקוק לה חברך?!"

כן, אם היו טופלים מהשירים אותם יעד לאחד החסידים על השלחן, לא היה נותן לו אחרים, אלא היה אוסף אותם ונותן לידי החסיד.

ובכל פעם שהיו מכריזים את שמו של המקבל, והלה התמהמה מלבוא, הצניע הרבי את חלקו בצד, ובינתיים חלק לאחרים עד שהגיע המזמן לקבל את חלקו.

וכך רואים היו בעת חלקת השירים, שהיה קורא בשמות המקבלים ומכוון לצרף יחודים בראשי וסופי התבות של שמותיהם.

והרבה האריכו בספרים הקדושים לפרש את ענין אכילת השירים, ובארו שיש בזה משום חשוב מצוה, וכמו שמצאנו בכרית מילה שיש ענין לשהות מכוס של ברכה.

אמנם לפי האמור כאן ימתקו הדברים ביותר, כי לאחר הראשית שנעשה בקדשה ממילא באה הברכה לכל חלקי המאכל שלאחר מכן, ובכך נבין במעט בסוד ה' ליראיו שעשו הצדיקים עסק גדול מחלקת השירים.

ובאמת, את ענין קדשת המאכלים מצאנו כבר אצל אברהם אבינו עליו השלום (בראשית יד ח), שבשעה ששב מנצחונו במלחמת ארבעת המלכים, יצא לקראתו מלכי צדק מלך שלם והוציא לקבוצו לחם ויין, והביא רש"י מהמדד (ב"ד מג ג) שהתכוון לרמז בזה על המנחות והנסכים שעתידים בניו של אברהם להקריב בירושלים.

נמצא שהלחם והיין שאוכלים הצדיקים, חשובים לפני המקום בהקרבת קרבנות ולכן בעוד ממלך סדום לא הסכים אברהם לטל ולו מחוש ועד שרוך נעל כמבאר בפסוקים, הרי כשהובאו לפניו לחם ויין שמקורם טהור מברכת ה' לחסידיו, הסכים לטל מהם כדי להשפיע ברכה לדורות.

חסד שבגבורה

דבר פלא מצאנו בסעודת ליל שבת. בשונה מכל מקום בו האיש מסמל את מדת החסד ואלו האשה את מדת הגבורה, כאן הוא להפך, שהאיש מקדש על היין שהוא בשרש הגבורה (זוהר ח"א רסב), ואלו האשה אופה את הלחם שבכל מקום מסמל הוא את מדת החסד, כלחם הפנים הנתון לכהנים ששרשם במדת החסד (שם רסו).

ובאר הענין, כי בכך שהאיש מקדש על היין והאשה אופה את הפת נמתקות הגבורות באמצעות החסדים ומתקרב התקון השלם.

וחלה היא גם מלשון 'מחול', והוא רמז לעתיד לבא שאז יעשה הקדוש ברוך הוא מחול לצדיקים (תענית לא), וכתב הגאון רבי שאול בראך מקאשוי זצ"ל בספרו 'גבעת שאול' (פר' שלח) שתבת 'חלה' היא ראשי תבות 'חנן המרבה לסלה'. וכל אלו הרמזים מלמדים על התקון הנגמם על ידי הפרשת החלה הממתקת את הגבורות בחסדים ומביאה מחילה ומקרב את הגאולה.

ומספר על הגאון הצדיק רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל, שהיה רגיל לרוץ מנמאפיה למנאפיה לבדק אם כבר הפרישו חלה בדין, ורגיל היה בלשונו לומר כי 'חלה' ראשי תבות 'חלק לעולם הבא', הרי שבזכות החלה יוכל האדם לחלל את עולמו.

ואמנם, כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא (סנהדרין צ), אך לאחר כל מה שזכינו ללמד במאמר זה על בוחה של החלה להביא את התקון השלם, על ידי שהפרישו אותה ביום הששי מן העסה, בחינת (שמות טז ה) 'והיה ביום הששי והכיננו, ולאחר מכן בשבועיים עליה בשבת, מוכן עד כמה יש להודו בזה.

מלוך יקרוך ויהושים נפלאים מלוך
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אבניצרא שליט"א

מִי־הָרְאָה חֶזְקָה

חֶזְקָה דְאִזְרִייתָא
יסוד חדש ונפלא על הפרשה

שלימות מחשבת המצוה - שער ופתח לקיומה

זה שאמר הכתוב **וראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בהר** כי ע"י שהראהו והשיג משה רבינו ע"ה בדעתו והיה מוכן לעשותה, אף כי במעשה בפועל לא היה יכול לעשותה, עם כל זה רק ע"י ההכנה בדעת לעשותה ע"י זה נגמרה המנורה מעצמה. וזה וראה ועשה שע"י ראיית הדעת והסתכלות הלב בתורה שמייעה האדם עצמו להיות מוכן לקיים המצוות כראוי, אף כי כשבא לידי מעשה בפועל אינו יכול לעשותו, עומדת לו ההבטחה שיהיה נעשה מעצמו וכנאמר (תהלים נז ג) 'לאל גומר עלי'.

בכל המצוות המבוקש מהאדם שהרצון יהיה בשלימות

וללמד על הכלל כולו יצא, ללמדנו מהי הדרך לעשיית מצוות ה', הלא ישנם מצוות שאין בכח אדם לעשותם, כדברי השפת אמת (תרל"א ד"ה נתקשה): וכן בכל מעשה תרי"ג מצוות אין בכוח האדם להוציאם אל הפועל, כי כל המצוות הם רצונו יתברך והם למעלה מהשגת האדם, אמנם על ידי שמשתוקק האדם לקיים מצוות ה' למעלה מיכולתו, יש בכוח התשוקה והרצון להמשיך עליו סיוע מן השמים, ומעשה המצוה ישלם כאילו מאליו, ע"כ דברי קדשו.

הרי כל אדם מחויב לקיים את המצוות כולם כדי להחיות את רמ"ח איבריו ושס"ה גידיו שכל חיותם מרמ"ח מצוות עשה ושס"ה מצוות לא תעשה, ולא זו בלבד אלא גם מחויב בכל מצוה לעשותה בשלימות דהיינו 'מחשבה דיבור ומעשה', אם כך, הכיצד יוכל לעשות זאת. אלא כאשר אדם רוצה בכל ליבו לקיים את המצוה, זוכה שכפי שהוא קיים המצוה בחלקה הראשון שהוא המחשבה, כך יוכל להם לשאר חלקי המצוה - הדיבור והמעשה, שאף הם יושלמו כרצונו.

בכוח היגיעה זוכה למציאה למעלה מהשגתו וכעין זה פירש הרה"ק בעל חידושי הרי"מ ע"ה על מה שאמרו (מגילה ו): יגעתי ומצאתי תאמין, וקשה, שכן מציאה היא בהיסח הדעת, ואילו מה שבא על ידי יגיעה אינו קרוי מציאה. אלא בעולם הזה אין ביכולת האדם לבוא לתכלית האמת, אמנם חובת האדם להתייעב בכל כוחו, וכפי השתדלותו כך מזכה אותו ה' יתברך למצוא מציאה למעלה מהשגתו.

בבורא עולם בתכלית הדביקות - ואלו הם תורף דברי השפת אמת (תרל"ז ד"ה בפסוק וראה): כי בוודאי לא נעשית המנורה כולה מאליה, מאחר שכל מטרת המשכן הייתה שבני ישראל הם שיעשו את עבודתו, אם כן יחסר בעבודת המשכן מלאכת עשיית המנורה אם לא תיעשה ע"י בני ישראל. רק שמבני ישראל נדרש הרצון, וכאשר הרצון בשלימות יכולה המנורה להיעשות מאליה, כי חלק המחשבה במלאכה נעשה ע"י בני ישראל. ובלשון קדשו: כי ע"י רצון האדם לבב ונפש באמת נגמר השאר, מה שאינו יכול לעשות נעשה מעצמו.

לפיכך הראה הקב"ה למשה מנורה של אש כדי שיוכל להתבונן בדעתו כיצד צריכה המנורה להיעשות ובאיזו כוונה ייעשה רצונו יתברך, ושוב כאשר השקיע והוגיע את מוחו גמר הקב"ה מלאכת עשייתה, ובכך הוכיח כי רצונו לעשות רצונו יתברך אך מאחר והייתה המלאכה למעלה מכח אדם, לפיכך נעשתה המנורה מאליה, וכדברי רש"י 'השלך לאור והיא נעשית מאליה'.

וְרֹאֵה וְעֹשֶׂה בְּתַבְנִיתָם אֲשֶׁר אֲתָה מְרַאֶה בְּהָר (כה מ). כתב רש"י על כך: ראה כאן בהר תבנית שאני מראה אותך, מגיד שנתקשה משה במעשה המנורה, עד שהראה לו הקדוש ברוך הוא מנורה של אש. וקשה, שהרי בסופו של דבר לא נעשה הדבר ע"י משה רבינו ע"ה, וכפי שכתב רש"י לעיל (פסוק לא): 'תיעשה המנורה מאליה, לפי שהיה משה מתקשה בה, אמר לו הקדוש ברוך הוא השלך את הכיכר לאור והיא נעשית מאליה, לכן לא נכתב 'תעשה'. אם כן לשם מה הראה הקב"ה למשה מנורה של אש, הרי גלוי וידוע לפניו שלבסוף יצטרך להשליך לאור ותיעשה המנורה מאליה.

רק כשראה משה מעשה המנורה והשתוקק לקיים המצוה - נגמרה המצוה מאליה

בביאור שאלה זו כתב השפת אמת ע"ה יסוד גדול לחפצים להידבק באלקים חיים - שהרי לזאת זיכה אותנו ברמ"ח מצוות עשה ושס"ה מצוות לא תעשה, שהם נגד רמ"ח אברים ושס"ה גידים, ובשל כך מביאים את האדם לדביקות

מִילְתָּא דְפְלִיאָה

לכל יהודי יש חלק בקדושה, ויכול להקים משכן ומקדש בתוככי ליבו

וְעֹשֵׂוֹ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכְכֶם (כה, ח).

זהו יסוד הקדושה שבכל איש ואיש מישראל, שגם היום יכול להקים משכן ומקדש בתוככי ליבו, כי לכל יהודי יש חלק בקדושה, ומן השמים מזכים כל אחד לבוא אל הקדושה, כמו שכתוב (ויקרא יט ב) 'קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם', 'קדושים תהיו' ולא 'קדושים היו', כי אינו לשון ציווי אלא לשון הבטחה, שיהיו כל ישראל קדושים, כי חיות כל יהודי היא מה' יתברך ובכך יוכל לבוא אל הקדושה.

וכפי מה שמקדש האדם עצמו זוכה להתדבק בה', כי הקב"ה לרוב קדושתו אי אפשר להתקרב אליו מבלעדי הקדושה, ולפי שהוא חפץ לקרב אליו את בני ישראל, לכן ציוה את בני ישראל להתקדש בתוספת קדושה שיהיו ראויים להידבק בה', וזהו שנאמר (שם כ כו) 'והייתם לי קדושים כי קדוש אני', כפי ההתנהגות בקדושה כך זוכים להיות 'לי להקב"ה'.

ועיקר השראת השכינה כפי עבודת בני ישראל בתורה ובמצוות, ורמז לכך בלשון הכתוב (דברים כג טו) 'כי ה' אלקיך מתהלך בקרב מחנך', ופירש בשפת אמת (כי תצא ד"ה בפסוק) שהילוכו של הקב"ה בעולם הוא 'בקרב מחנך', היינו כפי הנהגתם של בני ישראל, כי במעשיהם הטובים הם גורמים השראת השכינה בעולם.

ברזא דאח"ד רמזים נפלאים על סדר הפרשה

בנתינת צדקה זוכה לייחד שם הוי"ה

שמים, עדיין מקיים הוא מצוה, כי העיקר הוא שיהנה את העני, אבל המקבל לצרכי עצמו ובני ביתו צריך לכוון בקבלתו לשם שמים, וזהו שאמר 'ויקחו לי' שהלוקח צדקה תהיה כוונתו 'לי לשמי', שכן אף הוא כשמקבל לשם שמים זוכה להשלים שם הוי"ה ע"י שמתקן ה"א אחרונה, ובכך גורם לצירוף שם הוי"ה כסדרו.

אכן לאחר שמסיים הכתוב 'תקחו את תרומתי', שתהיה הצדקה לשם שמים, כתבה תורה 'וזאת התרומה', ללמד כי תרומה כזו שנעשית לשם שמים ע"י הנותן ובוודאי ע"י המקבל, היא היא התרומה הראויה להיקרא 'לי לשמי'. ואפשר לומר שאף הנאמר (פסוק ט) 'וכן תעשו' שדרשו בו 'וכן תעשו' לדורות, אף הוא ללמד לדורות ולעולם, שאף בזמן שאין בית המקדש קיים שלא שייך לקיים תרומת פרשה זו כפשוטה, עדיין מוטל עלינו הציווי 'וכן תעשו' לדורות, שתיעשה מצות הצדקה כדרך שנאמרה כאן 'ויקחו לי' לשמי. 'כן תעשו' לדורות, לייחד שם הוי"ה במעשה הצדקה, לשם יחוד קוב"ה ושכינתיה.

שאצבעות הנותן מכוונות כנגד ה' ראשונה ואצבעות המקבל כנגד ה' אחרונה, יש ללמוד להיזהר שהעשיר יקדים לתת לעני קודם שיבקש העני ממנו, וכך יהיה צירוף שם הוי"ה כסדרו, ה' ראשונה קודם לה' אחרונה, כי אם יתעכב העשיר מלתת עד שיבקש העני תחילה, הרי תקדים ה' אחרונה לה' ראשונה, ואין צירוף השם עולה כסדרו.

ובזה פירשו צדיקים את הפסוק 'מאת כל איש אשר ידבנו לבו', היינו שמתנדב לתת מעצמו קודם שיבקש העני, ובכך הוא מעורר צירוף שם הוי"ה כסדרו, ממנו 'תקחו את תרומתי', שכן כתוב ידבנו ליבו, כלומר, שליבו של הנודב הוא הגורם לנתינת הצדקה ללא שנדרש לבקשת העני.

גם לקיחת הצדקה תהיה לשם שמים

והנה הקשו המפרשים בלשון הכתוב 'ויקחו לי', מדוע נכתב כך ולא 'איתנו לי'. אלא שבא לומר למקבל הלוקח צדקה שאף לקיחה זו תהיה לשם שמים. כי הנותן צדקה אף אם אין כוונתו לשם

'ויקחו לי תרומה וגו' (כה ב). פירש רש"י: 'לי לשמי'.

ידועים דברי מורנו רבי חיים ויטאל ע"ה בלקוטי תורה (ישעיה לב יז) בשם רבו האריז"ל, שיש לכוון בנתינת צדקה צירוף שם הוי"ה, כי המטבע צורתו רומזת לוי"ה, ה' אצבעות הנותן רמז לאות ה"א, זרוע הנותן רמז לאות ו"ו, וה' אצבעות המקבל כנגד ה"א אחרונה, הרי שם הוי"ה מלא. וזהו הרמז 'והיה מעשה הצדקה שלום' (ישעיה שם), שעל ידי מעשה הצדקה כראוי זוכים לחבר י"ה יחד עם ו"ה וזה באמצעות מעשה הצדקה והרמז 'והי"ה מעשה הצדקה' היינו שם הוי"ה שלם.

ועל פי זה פירש החיד"א ע"ה בנחל קדומים, בדברי רש"י על הכתוב 'ויקחו לי תרומה' - 'לי לשמי', היינו לייחד במעשה הצדקה שם הוי"ה כנ"ל. ובזה פירש הפסוק (משלי כב ב) 'עשיר ורש נפגשו עושה כולם ה'', כלומר, שהקב"ה מסבב שעשיר ורש יפגשו, כדי שעל ידי כן יתן צדקה ויגרום ליחוד שם הוי"ה.

יקדים לתת צדקה קודם שיבקש העני מדברי רבינו האריז"ל שפירש

כסף המשכן מבני ישראל בדווקא

רוחני משמש לחטא ועוון, על דרך שהחמירה תורה מאוד שלא יעבדו ישראל עבודה זרה, ופירש האלשיך הקדוש ע"ה (לעיל כ ה) שנשמת ישראל היא 'חלק אלוה ממעל' (איוב לא ב), בבחינת 'חלקי ה' אמרה נפשי' (איכה ג כד), וכשמכניע את נשמתו הקדושה לעבודה זרה, הרי הוא כביכול כופה על המלך שישתחוה לפני אחד מעבדיו. וזהו שכתוב 'אנכי ה' אלקיך וגו', לא יהיה לך אלהים אחרים, כיון שאנכי 'אלקיך' וייחדתי שמי עליך ביותר, לכן צריך להיזהר ביותר שלא לעבוד אחר זולתו וכו', שלא יעבדו כביכול בנשמה שהיא חלק ה' יתברך.

כטעם זה הטעים מו"ר אבי, שכדי שלא יבואו להשתמש במעשה ניסים שבו ניכר ביותר שמו יתברך, ואם היו לוקחים ישראל ממעשה ניסים לעגל היה זה חמור ביותר. לפיכך לא ירד הזהב מן השמים, והביאו ישראל משלהם, ואז כשהביאו זהב לחטא העגל היה זה פחות חמור מאילו היה נעשה במעשה ניסים.

אם לא היה נעשה מתרומתם של ישראל לא היה בכוחו לכפר עליהם, והיו נידונים לכליה חלילה וחס, מבלי אפשרות שיכפר עליהם חורבן הבית, לכך רצה ה' יתברך שיבנה משל ישראל דווקא, כדי שיוכל להתמשכן בעונותיהם וישפוך חמתו על עצים ואבנים ולא על ישראל.

שלא ישתמשו במעשה ניסים לחטא העגל

טעם נפלא שמעתי ממו"ר אבי הקדוש ע"ה לבאר מדוע לא ירד עם המן מן העננים זהב לעבודת המשכן, כי גלוי וידוע לפניו יתברך שעתידים לחטוא ח"ו בעגל, ואם היה יורד זהב מן השמים היו מביאים ממנו גם לעשיית העגל, ולא היה רצון לפניו שזהב הבא במעשה ניסים ישמש לחטא העגל. וכי תקשה מה זה משנה אם זה מגיע במעשה ניסים או מבני ישראל עצמם, הלא בכל מקרה זה דבר אסור וחמור כל עניינו של עגל הזהב. אלא, כי חומרה יתירה יש בכך שדבר

אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחשת (כה ג). התורה מאריכה מאוד בכל ענין המשכן וכליו שיהיה הכל מתרומותיהם של בני ישראל, וצריך להבין, הרי העולם ומלואו לה' המה, וגם 'לי הכסף ולי הזהב נאום ה' צבאות' (חגי ב ח), ולכאורה כמו שגילה הקב"ה למשה באהלו מחצב של סנפירינון לצורך הלוחות, וכן מצינו שהאבנים הטובות לאפוד ולחושן באו עם ענני השמים, מדוע אם כן לא הגיעו משמים אוצרות של כסף וזהב וכל הנצרך לבנין המשכן.

כוח הכפרה מתרומת בני ישראל

פירש הרה"ק בעל ישמח משה ע"ה שבמשכן היה כוח מיוחד לכפר על ישראל, וכיון שנחרב המקדש נמחלו בכך עוונותיהם של ישראל, כמו שדרשו חז"ל (שמו"ר נא ג) על כפל הכתוב (להלן לח כא) 'משכן משכן', לומר שנתמשכן שתי פעמים בשביל עונותיהם של ישראל, וכוח הכפרה שבמשכן שורשו מכך שכל עשייתו הייתה מממונם של ישראל, לפיכך

התורה נצחית ובכל הדורות יכול כל אחד לבנות משכן ומקדש

וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְתוֹכְכֶם (כה ח). מפסוק זה למדו רבותינו ע"ה מה גדלו ועצמו מעשי איש מישראל בקיום התורה והמצוות, שבאמצעותם זוכה להשרות שכינת כבודו יתברך בעולם הזה, וכאמרו 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' שכאשר יהודי מכין את ההכנות הנדרשות ועושה מקדש לה', זוכה לנאמר אחריו 'ושכנתי בתוכם'.

הנה ידוע **מהבעל שם טוב הקדוש ע"ה** ותלמידיו, כי התורה הינה נצחית ולא נאמרה לדור מסוים אלא נוהגת לדורי דורות בכל אחד מישראל, אם כך יש לנו להבין כיצד מקיימים מצוה זו של 'ועשו לי מקדש' בימינו אנו כאשר אין בית המקדש קיים.

קדושת המשכן והמקדש מכוח הקדושה שבבני ישראל

תחילה לכל חובה עלינו להביא ולדעת את אשר כתב **האלשיך הקדוש ע"ה** (פרק לא), וזה לשון קדשו: **שהמשכן אין השראת שכינה בו מצד עצמו כי אם באדם**, כמה דאת אמר 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם', כי 'בתוכו' לא נאמר אלא 'בתוכם', שהוא כי **היכל ה' הוא האדם וממנו יתפשט אל המשכן**.

עיקר השראת השכינה בתחתונים הוא באדם הנקרא 'עולם קטן'

ויש לבאר דבריו הכי צד יתכן לו לאדם להכין כלי הקודש בתוככי עצמו שבאמצעותם תשרה השכינה, הרי בבניין המשכן והמקדש נאמרו דברים הרבה שרק ע"י עשייתם באה השכינה ושורה בתוכם, אם כן האם יתכן שבהכנת האדם נפשו רוחו ונשמתו תבוא השכינה לשרות בו.

לשם כך יש לנו לשוב בראשונה לתכלית בריאתו של עולם. האדם הוא תכלית הבריאה ולכן נברא לאחר כל מעשי בראשית כדי שיקבל כוחות כולם ויסיעוהו כולם לעבוד את בוראו. ולכן מצינו שהאדם נקרא עולם קטן, וכמו שבעולם נמצאת הקדושה בקודש הקדשים כך בכל אדם יכולה שתהיה השראת השכינה בקרבו במוחו וליבו שהם ההיכל וקודש הקדשים, וכמו שכתב **השל"ה הקדוש** (שער האותיות אות למ"ד ב): **צריך הלב להיות תמיד קודש קדשים שישירה בו השכינה**, כמו שכתוב 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם', לא אמר 'בתוכו' אלא 'בתוכם', דהיינו בקודש קדשים שהוא הלב, כי כפי התעוררות הלב בא התפשטות לכל המדות והנהגות. כשעושה מעשיו בכוונה זו להשרות

שכינתו בתוכנו הרי שהוא מקיים כל הבריאה וכל תכלית בריאת העולמות שהיא מה שאמרו רבותינו ז"ל (תנחומא נשא טז): 'נתאוהו שיהא לו דירה בתחתונים כמו שיש בעליונים'. וכך ביאר **האלשיך** בפרשת אמור (פכ"ג): הוקשה לרבותינו ז"ל מה ראה יתברך לעשות עולם גשמי ועכור בארץ הלזו. על כן אמרו כי לא מהארץ עשה עיקר, כי מה הארץ, והאמנם ישב אלקים על הארץ, אך כל כונתו לא הייתה רק על בני אדם גם בני איש, כי חלק ה' נפשם, ובקיימם תורה ומצוות יזדככו ויתלבנו עד מושב אלקים יהיו. וזהו מתק לשונם באמרו 'נתאוהו שתהיה לו דירה בתחתונים', ולא אמרו 'בארץ', כי על בני אדם שוכני ארץ אשר תחתונים המה כיוונו שבשבילם נברא העולם.

בני ישראל מוכנים לקדושה בעצמותם

והנה בני ישראל הוכנו לכך בעצמותם שכן מלאים הם בפנימיותם שמות קדושים, כפי שנרמז בפסוק (לעיל א א) 'ואלה שמות בני ישראל', לומר ששמות הקודש מצויים בתוכם. לפיכך מצינו שבכוח קדושת האדם לברוא מלאכים קדושים, ובכל מצוה שמקיים בורא ממנה מלאכים קדושים, וכן כל דיבור והבל קדושה היוצא מפי האדם נברא ממנו מלאך קדוש, ואפילו מחשבה טובה נברא ממנה מלאך טוב.

ועיקר הקדושה היא בעשיית המצוות בשלימות הנדרשת להם, מעשה דיבור ומחשבה, שהרי כל מצוה כוללת גם מחשבה גם דיבור וגם מעשה, וכשמשלים כל חלקי המצוה נבראים שלושה מלאכים קדושים, וזו אפוא ההוכחה כי האדם יש בפנימיותו קדושה ובכוחו לברוא מלאכים קדושים.

וכפי גילוי הקדושה באדם כך זוכה להכין בקרבו מקום משכן להשראת השכינה, ולקיים בעצמו את המצוה 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם', שעל ידי קידוש רמ"ח איברים בקיום המצוות זוכים ל'ושכנתי בתוכם' בתוך בני ישראל ממש, כלשונו של האלשיך שהובא לעיל: שהמשכן אין השראת שכינה בו מצד עצמו, כי אם באדם, כמה דאת אמר 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם', כי 'בתוכו' לא נאמר אלא 'בתוכם', שהוא כי היכל ה' הוא האדם וממנו יתפשט אל המשכן.

האבות הקדושים קידשו עצמם בשלימות והם השרו השכינה בארץ

בראשונה יצאה מן הכח אל הפועל קדושה עצומה זו בשלימות ע"י אבות האומה אבותינו הקדושים ע"ה, כפי שרש"י הקדוש כתב בשירת הים (לעיל טו ב): 'אלקי אבי' לא אני תחילת הקדושה, אלא מוחזקת ועומדת לי הקדושה ואלהותו עלי מימי אבותי. דהנה אבותינו הקדושים היו קדושים בתכלית והשכינה בארץ וחל עליהם קדושת השכינה שנעשו רגלי המרכבה הקדושה כמאמרם ז"ל במדרש (ב"ר מזו ו) 'האבות הן הן המרכבה'.

ופירוש הענין, שהאבות קדשו את כל איבריהם עד שהיה גופם מקום משכן לשכינה, כדברי **הרמב"ם ע"ה** (מו"נ ח"ג פנ"א): ולא היו מסיחים דעתם מדביקות ה' יתברך כל ימי חייהם, וגם כשהיו עוסקים במשא ומתן כהנהגת בני אדם, לא היו עושים מעשייהם אלא באיברי הגוף, אבל במחשבתם ובדעתם לא יסורו לפני ה', ולכן זכו שיכרות ברית להם ולזרעם אחריהם.

כן נרמז הדבר בפסוק (בראשית כא ח) 'ויגדל הילד וגו' ויעש אברהם משתה גדול', 'גדול' רמז להשראת השכינה שהייתה עמם במשתה כשם שבית המקדש נקרא 'הבית הגדול', וכל כך הזדככו איבריהם וגידיהם עד שהיו רמ"ח איברים ושס"ה גידים מלמדים אותם כל תרי"ג מצוות.

בית המקדש לא נבנה בימי האבות שהם עצמם היו בבחי' בית המקדש

צא והבן מה שהקשה **מו"ר זקני אביר יעקב ע"ה** בספרו **דורש טוב** (דרוש א לנפטרים) מדוע לא נבנה בית המקדש בימי האבות הקדושים, והרי עיקר השראת השכינה בשלימות הייתה עם האבות לרוב דבקותם בה' יתברך, ומי ראוי יותר מהם לבנות בית לשם ה' להשרות שכינתו בתחתונים.

אלא ביאר **אביר יעקב ע"ה** על פי דברי **אלשיך הקדוש** האמורים, כי באמת עיקר השראת השכינה בתחתונים היא באדם עצמו, שכפי הזדככות החומר זוכה להשרות השכינה בקרבו ממש, אכן האבות לסיבת היותם מרכבה שבשלמות לקדושה העליונה, לא היה צורך שיבנו בית מיוחד להשראת השכינה, והיו הם בעצמם מכוון להתגלות השכינה בעולם, אבל הדורות המאוחרים שלא זכו להכין עצמם להשראת השכינה בשלמות, הוכרחו לבנות בית גשמי שתשרה השכינה בקרבו.

יצא לאור ע"י מכון אור לישראל © כל הזכויות שמורות אין להעתיק או להעתיק ללא אישור מפורש בכתב ממכון אור לישראל

אֶזְנוֹת

לְשׁוֹנוֹת שֶׁבֶת

פְּרֻשַׁת תְּרוּמָה

כס"ד, ג' אלול רפ"ה

ולהתבונן במעשיו בעת מעבדו ולכן צריכה היא הכנה יתרה.

עבודת האכילה בקדשה ובטהרה

בפרשת השבוע (פרשת תרומה) נאמר (שמות כה כג-ל): 'ועשית שלחן עצי שטים אמתים ארכו ואמה רחבו ואמה וחצי קמתו. וצפית אתו זהב טהור ועשית לו זר זהב סביב. ועשית לו מסגרת טפח סביב ועשית זר זהב למסגרתו סביב... ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד.'

והארץ הרה"ק ה'בית ישראל' זיע"א ברמזים שיש בפסוקים אלו אודות חובת עבודת האכילה בקדשה ובטהרה, וכך דבר בקדשו (תש"ט): 'ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד', וכתב גם כן 'זה השלחן אשר לפני ה', הרמז להתקדש האדם עצמו בענין אכילה. ואיתא בספרים שנונת האכילה לשם שמים, שיהיה לו כח לעבד את ה', אבל יש יצר הרע והסתור, אבל בזה רמז לחם הפנים לעזר לאדם שיהיה אכילה בקדשה, וזה לפני תמיד', שיהיה האכילה לפני השי"ת. והענין שפתיב 'תמיד' לרמז אפילו שאין בית המקדש קיים, כדאיתא 'שלחנו של אדם מכפר' הפונה שאוכל לשם שמים. ועוד כתב (תשי"ז): וכתב מקדם 'ועשית לו מסגרת טפח סביב', הרמז על אכילה בקדשה. שלא יתגשם, כעין דאיתא בתנא דבי אליהו עד שיתפלל אדם כו', וזה המסגרת טפח סביב. איתא בגמרא 'המזבח עץ שלוש אמות כו' וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה', פתח במזבח וסים בשלחן, בזמן שאין בית המקדש שלחנו של אדם מכפר עליו. וזה פרוש לפני ה', כמו לחם פנים לפני תמיד, לזכר לאכל בקדשה.

(ספר ספיר ויהלום - להרב הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

כל בעלי העברות שהיה שתף להם במעשיהם רח"ל ושלמה מראדומסק יעמוד בתוכם, ואתה רוצה שאקח ממון כזה? חלילה לי שאקח כסף כזה. כי הצדיקים רוצים רק כסף כשר, וכסף כזה יכול להוריד את האדם ממדרגותיו. מה שאין כן כסף מצדיק ויכל להעלות את האיש, ולכן אנחנו רואים לפעמים שהצדיק נותן מטבע להצלחה לפלוני כי זה יועיל לו משום שזה כסף מצדיק (בישישים חכמה' עמוד שנה).

עבודה הקשה ביותר הוא זהב טהור

על הפסוק (שמות כה לא-לו): 'ועשית מנרת זהב טהור מקשה תעשה המנורה... כלה מקשה אחת זהב טהור', פרש הרה"ק רבי מרדכי מנעשכ"ז זיע"א בספר 'רשפי אש': פרוש, עבודה הקשה ביותר הוא זהב טהור שיהיה הכסף והזהב של האדם טהור מבלי שום אסור ח"ו ומשום מחשבה פסולה ח"ו, ואיש כזה המטהר כספו וזהביו ביותר תעשה המנורה נעשה במדרגה אשר יוכל להאיר ברב קדשתו בעולם.

טבילה קודם האכילה

מנהגו של הרה"ק רבי מנחם מענדל מפרמישלאן זיע"א שאף פאשר לא הספיק לטבל במקוה קודם התפלה, הקפיד לטבל ולשים אזור למתניו בטרם יאכל את סעודתו, וטעמו עמו דאיתא בזהר (עקב רע"מ רעב). ששעת אכילה היא שעת מלחמה, וביאר על כך שפאשר נגשים לתפלה, יודע גם הפחות שב ישראל כי לדבר מצוה הוא הולך ומתכוון לכך כראוי, איש כפי מדרגתו. אבל האכילה נראית בעיני בני אדם כדבר ירוד ונחות, ואינם משימים לבם לידע כי היא חלק גדול בעבודת השי"ת וגדלה מעלתה עד למאד, אם רק ידע האדם להתכוון אליה כראוי

כסף כשר

פעם אחת נכנס איש אחד אצל הרה"ק מראדומסק בעל 'תפארת שלמה' זיע"א ונתן לו פדיון, מטבע של זהב אחד. לא רצה הרבי לקחת ממנו את המטבע, הפציר בו האיש מאד ועם כל זאת לא הסכים, עד שאמר אותו אדם: אם הרבי לא רוצה לקחת לעצמו, יקח זאת לצדקה.

השיב ה'תפארת שלמה': וכי אתה בעצמך לא תוכל לתת זאת לצדקה? האם אני משרת שלך? ושנית, הלא עומדת על השלחן קפת צדקה ותוכל להטיל בה המטבע. זרק האיש מטבע לתוך הקפסה והלך לדרכו.

מנהג היה לו לרבי ה'תפארת שלמה' שהיה מניח פסת נייר על הכסף כדי לדעת מהי נדבת כל איש. גם אחרי שיצא אדם זה מחדרו פתח את הקפסה וראה שזרק שם רק מטבע נחשת.

לפליאתו של רבי טוביה, שמשו המפרסם של הרבי, שהיה עד ראיה לכל החיון האמור, פנה הרבי ושאלו: אמת, טוביה, שמתחלה שלא ידעת ערך המטבע האמתי וחשבת שהוא שוה זהוב, אם היה לך רוכה ביד היית יורה בשלמה מראדומסק, כי בעל גאווה הוא, שהרי עני מדכא הוא, אין לו בבית כלום, עד שהרבנית מכרחה לבוזת את עצמה לסחור בשוק עם נוצות, ועם כל זאת כשיהודי נותן לו זהוב איננו רוצה לקחת, היתכן כדבר הזה? אפס שמע ואספר לך פשר דבר: לאדם זה נתנו מהשמים שק מלא דינריו, והלא סוף כל סוף יהיה מכרח פעם למסור דין וחשבון מה עשה עם הכסף, ויאמר, שלבעל עברה זה נתן כן וכך דינרין ולוה כן וכה, ולבסוף יזכיר שגם לשלמה מראדומסק נתן זהוב אחד, אם כן יעמדו שמה

חידון אֶזְנוֹת - נושא פרסים - כמה פעמים מזכר משה רבנו בפרשתנו?

פתרון החידה וכן שם הזוכה, יפורסמו אי"ה בגלינות הבאים

הפותרים נכונה יכנסו להגרלה אי"ה על סידור מתיבתא מנחה מעריב בהוצאת "עוז והדר". את הפתרונות יש לשלוח אלינו עד ליום שני

למספר פקס: 077-470-26-81

או למייל: magdenot@gmail.com

נא לכתוב שם, כתובת מדויקת וטלפון. בראש הדף לציין "עבור חידון לנוער".

פתרון החידה - פרשת תולדות:

ש. איזה פסוק יחיד בפרשה מזכיר את כל הקשרים המשפחתיים הבאים: סב ונכד, סב ונכדה, אב ובן, דוד ואחיי, בעל ואישה, שווער וחותן, ואח ואחות?
ת. הפסוק האחרון בפרשה (בראשית כח ט) כולל את הקרובים הבאים סב ונכדו - אברהם ועשיר, סב ונכדתו - אברהם ומחלת, אב ובנו - אברהם וישמעאל, דוד ואחיי - ישמעאל וגשיר, בעל ואישה - עשיר ומחלת, חם וחותן - ישמעאל ועשיר, אח ואחות - נביות ומחלת.

שם הזוכה בסידור מתיבתא מנחה מעריב בהוצאת "עוז והדר":

פרשת תולדות:
ה' אברהם הגר מאלעד.

מקושרים

גיליון שבועי בעניי כוונת וביאורי תיבות התפילה מתוך אצרות סידורים ומחזורים מתיבתא

גיליון י"ט

פרשת תרומה | תשפ"ה

ואני תפילתי

צדיקים ועבודת התפילה - בראי הפרשה

בקריאה לפרשת שקלים אותה אנו קוראים השבוע נאמר (ל טו): "העשירי לא ירבה והדל לא ימעט ממחצית השקל לתת את תרומתו ה' לכפר על נפשתיכם".

אודות התרומה הרוחנית הנעלית הזו, כתבו בספרים הקדושים כי הכוונה לתפילה שאדם כביכול 'נותן' לקונו, אם כי לאמיתו של דבר הוא עצמו מקבל בכך כפליים ואף שבעתיים לנפשו שלו, התרוממות הנפש והתעלות למדרגה נשגבה הניתנים לו ממרום בשעה מיוחדת ומרוממת זו.

התורה הקדושה מורה לכל אדם לתת, לשלם מחצית השקל כחלק מאותה תרומה קדושה. לצד זאת, אנו נוכחים לראות כי התמורה אינה גדולה, ואף העשיר אינו נתבע לשלם עבור המתנה היקרה הזו כי אם מחצית השקל.

מה זה אומר?

לתיפלה יש הלכות, דרישות וכללים. יש זמן תפילה וכן גם מנין, איסור לשוח חלילה בדברי חולין ועוד. אולם לנוכח התמורה העצומה שהאדם זוכה לקבל בעבור 'תשלום' פעוט זה, אין לתאר ואין לשער את גודל המתנה והזכות שבכך! מצית השקל אנו נדרשים לשלם, אולם כמה אנו מקבלים בתמורה!

עד כמה יש לאדם להעריך מתנה יקרה זו, על רום מעלתה וחביבותה הרבה, ניתן ללמוד מהמעשה הבא.

פנה יהודי עתיר נכסים לסבא מנוברהרדוק, תינה את כאבו בפניו וביכה את מור גורלו, באשר חלה אחד מבני משפחו והגיע למצב אנוש עד שהרופאים נואשו מחייו ל"ע. בפנותו לסבא מנוברהרדוק, הפציר בו כי יאזן לכנס מניינים לתפילה בשיבתו ולהעתיק בעד החולה.

'שמה חפץ אתה לתרום לשיבה?' הציע לו הסבא ברפוף, 'כך תעמוד לך הזכות הגדולה, ותלמידי הישיבה יעטרו כנהוג לזכות התורם הנכבד ולרפואת בן משפחתו'.

הלה, כמנהגו של גביר, שלף על אתר את התירוצים השגרתיים. העסקים לא משהו, המצב הכלכלי בכי רע, הוא אינו גביר כפי שהוא נראה וכן הלאה כידי הדמיון הטובה.

'ומה כבר עשית בשביל החולה כהשתדלות לרפואתו?' פנה הסבא באחת לכיוון אחר, מסיט את השיחה לאפיק שונה לחלוטין.

החל הלה לפרט לאילו רופאים פנה, באילו מרכזים רפואיים כבר ביקר ואיזו תרופה ניסה ללא הצלחה, והכל תוך השקעה כספית כבדה ביותר.

'לרופא בשר ודם אשר אין בידו להבטיח את רפואת החולה - הנך מוכן לשלם הון רב' נתן בו הסבא מבט נוקב, 'ואילו לרופא כל בשר אשר בידו להעלות ארוכה לרופאים, להחיות מתים ולהאריך ימיהם של החיים כולם, עבור תפילה לפניו אינך מוכן להשקיע ולו פרוטה?!

הענין הוא שהמנורה בדרום מורה על חכמות עליונות, הגביעים וכפתורים ופרחים יש בהם סודות גדולות, וכל מעשה היה צריך לעשות באותן כוונות כדמצינו בתפלה הסודות הגדולות כל חלק מורה על ענינים גדולים נפלאים, ועל זאת נתקשה משה איך יוכל לילוד אשה לייחד ייחודים כאלה ולעסוק בדברים נשגבים כאלו שיעשה הכל כראוי ולא ישגה בהם.

אבל העצה הנכונה שהכל תלוי בהכונה, כמו שנאמר (כה, ח): 'ועשו לי מקדש', בהתלהבות לעשות באהבה וחשוקה גדולה במסירת הנפש ואז הכל נעשה מאליו, וזהו 'ש' השלך את העשת לאור והיא נעשית מאליה'.

ועל כן ילמוד כל אדם שלא יתחמץ לבבו על שאינו יודע הסודות של התפילה, שהעיקר תלוי בהתלהבות, וזהו שהזהיר הכתוב: 'ויקחו לי תרומה', 'לי - לשמי' (רש"י), שאותן בני אדם שדעתן רחבה עליהם ואני מתנהג עמהם בחסדים ואני מראה להן פנים שוחקות היא להם בושה ויראה לפניו וקטנות, ויחשבו בהתרוממות שלהם. וימאץ כל איש אֶשֶׁר יִדְבְּנוּ לְבוֹ, שלבו דווה עליו והוא בקטנות, לא יסוג אחרו, רק 'תקחו את תרומתי' - שתקחו לעצמיכם ההתרוממות שלי, כי אני חלקיכם ונחלתכם (מראה יחזקאל).

ולעתים קרובות מחליף את הנוסח הרגיל, הן בברכות קריאת שמע ובברכות שמונה עשרה, והן בחזרת הש"ץ, באמירת קדושה ובחלקים נוספים בתפילה.

נידון הלכתי רחב דן האם אכן מותר להפסיק בתפילה לשם אמירת קרוב"ץ.

יש הסבורים (רא"ש ברכות פ"ה ס"י כא ועוד) כי כיון שמחברי פיוטים אלה היו קדושי עליון כרבי אלעזר הקליר וחבריו, הרי שמותר לכתחילה להפסיק לצורך אמירתם. אחרים שוללים זאת (טור א"ח סח בשם הרמ"ה) וחוששים להפסק. הטור (סח) אף מוסיף ומביא בשם אביו הרא"ש [ששמע ממנו בע"פ כן, עיי" ב"י שם] כי ראוי ונכון לבטל המנהג לאומרם, היות והפסקה זו גורמת למתפללים לשוחח בדברי הבאי ולעסוק בשיחה בטלה בזמן זה.

כל עצמותי תאמרנה

כמה וכמה הנהגות מצאנו לגבי ההנהגה הנכונה בשעת תפילת שמונה עשרה.

בזהר הקדוש (פרשת ואתחנן, הבא בט"ו א"ח צא) נאמר כי על העומד בתפילה לכסות את ראשו ועיניו, זאת כדי שלא יביט בשכינה אשר כנגדה הוא מתפלל.

כך גם הובא על פי קבלה (כף החיים צא, ב) כי בעת התפילה יש להסיר כל שיער אשר סביבות האוזניים, וכך גם שיער הסובב את הפה. זהו המקור להנהגה הרווחת בקרב רבים המניחים בדרך כלל את פאותיהם מאחורי האוזן, אולם בעת התפילה מסירים אותן ממקומן.

הנהגה נוספת המובאת כבר בקדמונים (ספר המנהיג ס"י מז, רבנו יונה ועוד) ואשר נטמעה בישראל ביותר, היא להתנועע בעת התפילה.

בטעם הדבר יש שהביאו (מטה משה בשם צרור המור פר' יתרו ועוד) כי הוא על פי לשון הכתוב (תהלים לה, י): "כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך", ואחרים כתבו (סידור בית יעקב ליעב"ץ) שהוא כדי לעורר את כוונת הלב. אכן היו שפסקו שיש להימנע מכך (סידור יעב"ץ שם).

התפילה בפרשה

אמרי שפר ממאורי האומה

"דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי" (כה, ב).

הרמז ב"ג דברים של נדבת המשכן - ל"ג בקשות בתפלת שמו"ע. והם כל דברים הנצרכים לאדם וצריכים להעלותם לשורשם. ועל זה ניתקן התפלות, שאין המכוון רק למלאות משאלות המתפלל, רק שצריך להיות רצון האדם להעלות כל משאלותיו להיות נזכרים לפני השי"ת. וזוה שמעלה כל הרצונות אליו. על ידי זה זוכין לדביקות עליון.

וזהו שאמר: 'ויקחו לי תרומה', פירוש, על האדם עצמו להתעלות לדבוק בו יתברך, רק העצה על ידי 'אשר ידבנו לבו' כנ"ל, שמעלה הרצונות שלו אליו יתברך (שפת אמת).

"ועשית מגרת זהב טהור מקשה תעשה המנורה וגו'" (כה, לא). לפי שהיה משה מתקשה בה, אמר לו הקדוש ברוך הוא השלך את הככר לאור והיא נעשית מאליה (רש"י).

צהר לתיבה

הארת מושגים ומונחים בתפילה

קרוב"ץ

במדרש (ויקרא רבה י"ב, ב) מוזכרת אמרה של רבי אלכסנדר קרובה, וביארו פרשני המדרש (יפה תואר ועוד) כי נקרא כך עקב היותו 'בעל קרובות', היינו - פייטן. זהו למעשה המקור הקדום ביותר למונח 'קרובה' ביחס לפיוט.

בשם האבודרהם הובא כי שורש הביטוי במטבע הלשון 'אם וקרוב לתפילה', הנאמר לשליח הציבור טרם גשתו לעבור לפני התיבה, ואילו בפירוש קדום על פיוטי הקליר נמצא הסבר שונה. לפיו נקבע שמם זה של הפיוטים על שם 'שהם עולים ונקרבים נגד המלך היושב על כסא מרום'.

במקהלות האשכנזים נהוג לכנות פיוטים אלה בשם 'קרוב"ץ', והגם שבמהלך הדורות נטמעו בדיעבד ראשי התיבות 'קול רנה וישועה באהלי צדיקים', אולם לאמיתו של דבר הדעה הרווחת היא כי זהו עיוות לשוני שמקורו בהגיית האות תי"ו הרפויה על ידי בני אשכנז, המזכירה את האות צדי"י. כך, לשון הרבים 'קרובות' הפך ל'קרוב"ץ'.

פיוטים המכונים 'קרובה' נחשבים לפיוטים הנעלים והנחשבים ביותר, ובין מחברי קרובות אלו נמנים רבי אלעזר הקליר, רבי ינאי הפייטן ועוד.

מבנה הקרובה מבוסס על הצבת מלל חילופי לתוכן קטע התפילה הנבחר, בה בעת שמתוירים על כנם את פתיחת הברכה וחתומתה.

לגודל חשיבות פיוטים אלה, לא נקבע מקומם כתוספת לנוסח התפילה הרגיל, אלא משולב בה

שלוש פעמים מדי יום, לא פחות, אנו מקבלים את המתנה המופלאה ביותר. לא זו בלבד שזו מתנה מיוחדת במינה מצד מעלתה הגדולה, אלא שהיא מתייחדת בהיבט לא מובן בעליל, נקודה שיש לתת עליה את הדעת.

הלשון והשפה, לאור השימוש הרדוד שעשו בה בני אנוש משחר הבריאה, הפכו זה מכבר לחסרי משמעות ונטולי מתוכן כמעט לחלוטין. מעטים הם האנשים שאפשר לסמוך על המילים היוצאות מפייהם, ומעטים עוד יותר אלה שניתן לקחת כל מילה שלהם ולייקר אותה, לחבבה, לתת לה משקל.

לא כך הדבר בתפילה, הלא היא ההזדמנות המיוחדת שיש לכל אדם לשוחח עם הבורא כדרך בן אל אביו ולשפוח את נפשו לפניו, לומר לו 'תודה' וגם 'סליחה', להשיח את דאגותיו לפניו ולהפציר בו בשפה פשוטה כי יאמר לצרותיו די ויביא לו את הרווחה הנספסת.

מעל הכל, זו ההזדמנות להתקרב אליו יתברך, להתדבק במי שאמרו והיה העולם, להתייחד לשעה קלה עם הבורא הכל יכול ולהתעלות בכך טפח וטפחיים מעל הווי העולם הזה המסואב ומנוכר מכל ריח של קדושה.

אכן כן, אין די בכך.

את ההתרוממות הגדולה, את החיבור הקדוש עם אבינו שבשמים, אנו יכולים לחוות אך ורק כאשר התפילה אינה נאמרת מן השפה ולחוץ, משל היה זה משא כבד ועול שיש להסיר מעל שכמנו ויפה שעה אחת קודם.

"דְּבַר אֵל גִּבּוֹר יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ לִי תְרוּמָה" מצווה אותנו התורה הקדושה בפרשה, **"מֵאֵת כָּל אִישׁ אִשֵּׁר יִדְבְּנוּ לְבוֹ תִּקְחוּ אֵת תְּרוּמָתִי"**, ואת הציווי הזה דורש כחומר הרה"ק ר' יעקב אבוחצירא האביר יעקב (בספרו 'פתחי חוהם'), הפלא ופלא.

הנה דרשו חז"ל (ברכות ה' ב) את לשון הכתוב (תהלים יב, ט): **"כִּפְרֹם לְלוֹת לְבָבִי אָדָם"**, כמתייחס לברבים העומדים ברומה של עולם ובני אדם מזולזלים בהם, וכך פירש רש"י (ברכות שם): **"כגון תפילה שעולה למעלה"**.

האביר יעקב מדייק את דברי הגמרא, ועומד על הלשון 'דברים העומדים ברומה של עולם', היינו דיבורי התפילה, אשר הם מרוממים את האדם, עולים למעלה - כלשון רש"י, ומעלים אותו עמם. לא זו בלבד, אלא שדיבורי התפילה אף מרוממים את השכינה הקדושה ומקימים אותה מעפרה, וכך זוכה כל יודי בתפילתו לעשות למען כבוד השכינה.

אכן, כבר המשילו הקדמונים את התפילה ללא כוונה - לגוף בלי נשמה. אין ספק שדווקא התפילה בכוונה ראויה והתעוררות הנפש, היא הפועלת במי מרום את התקוונים העליונים ומעלה כי דבר לשורשו. אולם במידה ואדם מתפלל מן השפה ולחוץ, בשפתו בלבד מהלל את השי"ת אולם לבו בל עמו, הרי שאין התפילה פועלת באותה מידה.

על זאת ממצווה אותנו התורה הקדושה: **"וְיִקְחוּ לִי תְרוּמָה"** - מלשון התרוממות. קחו לכם את הדרך הנאותה והטובה ביותר

להתרומם ולהתדבק באל-עליון, לרומם את השכינה מעפרה. אולם מתרה התורה: **"מֵאֵת כָּל אִישׁ אִשֵּׁר יִדְבְּנוּ לְבוֹ תִּקְחוּ אֵת תְּרוּמָתִי"**, לא כל 'תרומה' שכזו מתקבלת באותו אופן, כי אם דווקא התרומה זו שבאה **'מֵאֵת כָּל אִישׁ אִשֵּׁר יִדְבְּנוּ לְבוֹ'** - שלבו בווער בקרבו לאלקיו ובתפילתו הוא אכן מתעורר ומתלהט, מכוון כדעבי ושופך תחינתו מתוך דביקות באביו שבשמים.

באופן נפלא ניתן להמשיך ולדרוש את הפסוק, בדרך שתעלה בקנה אחד עם דברי האביר יעקב' ותעניק לנו מבט חדש ומרומם על עבודת התפילה.

יצא פעם הרה"ק ר' אשר ישעיה מראפשיץ, חתנא דבי נשיאה אצל הרה"ק ר' נפתלי מראפשיץ, למסע גיוס תרומות בציווי חותנו הגדול.

בשובו מהמסע הארוך, שיתף בהתפעלות עצומה את חותנו על תרומתו הנדיבה של הרה"ק ר' צבי הירש 'משרת' מרימנוב אשר לא הסתפק במועט אלא העניק לו את מתת ידו הרחבה בסכום עצום של מאה רובלים.

חותנו שמעו זאת, ואף הוא יצא מהתפעלות.

בהזדמנות זו התבטא, כי כעת הוא מבין מנין לר' צבי הירש כח התפילה המיוחד בו ניחן, וכידוע שהיו פילותיו משתכחות ומעוררות כל לב, שהרי גדול ועצום לו מתת הצדקה לעורר הלב בעת התפילה, לפתוח לאדם שערי דביקות והתעוררות ולרומם את תפילתו עשרת מונים.

עוד הוסיף הרה"ק מראפשיץ באותה הזדמנות וסיפר אודות מקרה שבדידו הוי מעשה, כיצד נכח לראות עין בעין את השפעת מצות הצדקה על התעוררות הלב בתפילה, וכך היה מעשה.

ביום מן הימים הרוויח ר' נפתלי סך עשרים רובל, שלא מן המניין, ובא לידי החלטה לסלק בסכום המדובר את חובותיו אשר עמדו על סכום זהה. הוא ישב עם עצמו וחישב את המעות בפרוטורוט, מונה אותם ומקציב את הסך המבוקש לכל נושה. אולם תוך כדי שהוא יושב וטסוק בחשבונותיו, הפגיעה ובאה אלמנה מרת נפש וביכתה לפניו על שאין בידה להשיא את בתה בשעה טובה ומוצלחת, בהיות שאין בידה פרוטה לפרוטת, והיא אנה היא באה.

'לבי התפלץ ולא עמד בכך' סיפר הרבי, 'ובלי להקדיש לכך מחשבה נוספת הענקתי לה את הסכום המלא - עשרים רובל טבין ותקילין'.

אולם כאן לא הסתיים הסיפור.

'מה אומר ומה אדבר' שיתף הרבי באשר אירע תיכף לאחר מכן, 'נגשתי להתפלל, והנה אני נוכח לראות כי נפתחו לפניי כל שערי שמים, תפילתי כמו בוקעת רקיעים וכל כולי מתלהט בשלהבת אש ויוקדת של אהבת ויראת ה', דביקות עילאית והתרוממות עצומה'.

נמצאנו למדים אפוא כי אכן, מצות הצדקה יש בכוחה לעורר את כוונת הלב ולהביא את האדם לידי קרבת אלקים נפלאה בעת התפילה.

אם כן, הדברים משתלבים הפלא ופלא בביאורו של הרה"ק האביר יעקב, כשהמשמעות הפשוטה של המילה 'תרומה' מבטאת את הצדקה, וזו - בכוחה הגדול להביא את האדם ל'תרומה', הלא היא הדביקות המופלאה באביו שבשמים בעת התפילה.

קרבת אלקים

לאדם של גדולי החרות

מרבית הסיפורים והמעשיות העוסקים בנושא התפילה, מטבע הדברים, צפויים וידועים מראש. לא שהמעשה עצמו לפרטיו מוכר, לא שחלילה יד האלקים הניכרת בכל היבט ופרט בסיפור אינה מפעימה בכל פעם מחדש, אולם למרות זאת, בדרך כלל יש למעשיות מעין אלו התחלה, אמצע וסוף מובנים, כמעט קבועים.

בדרך כלל זה מתחיל באיזושהי צרה שהשתרגה על צווארו של גבור הסיפור, ממשיך בנטפי דמעות ופרץ של תחנונים לפני אבא שבשמים, ומסתיים בישועה פלאית כזו או אחרת.

אין ספק שיש בסיפורים כלה כדי לחזק ולעורר, להביא לידי ביטוי את עוצמתה האדירה של התפילה וכוחה העל-טבעי, אולם חשוב להתבונן גם בסיפורים להם אין סוף מסוג זה. סיפורים בהם גיבורי הסיפור העלומים לא בהכרח יצאו ממנו כשידם על העליונה - ככל שעין בשר ודם יכולה לקלוט.

לפעמים דווקא סיפורים מסוג זה יש בכוחם לטעת בנו את ההבנה העמוקה ביותר במשמעותה של תפילה זכה, לגרום לנו להתחבר באמת ובתמים לעדות הנצחית ששמע ישראל מפי הגבורה (ה' ז): **"כִּי מִי גֹי גָדוֹל אֲשֶׁר לֹא אֱלֹקִים קִרְבִּים אֵלָיו פֶּה אֶלְקִינוּ כָּכָל קִרְאֵנוּ אֵלָיו"**.

כזו היא העדות המצמררת שהובאה בעלון 'נר לשלחן שבת' מפי אוד מוצל מאשר ר' יעקב ישראל קריגר, עדות שיש בה כאב דמע, חיווק ותנחומים, ובעיקר המחשה חיה לקרבת האלקים לה זכר יהודים דווקא שם, בעמק הבכא. ערב שבת, מחנה ההשמדה בירקנאו.

את פרוסת הלחם הדלוחה, הצנומה והכמעט קפופה שחילקו הצורים נגל הוא מדי יום שיש לחלק לשניים - חצי חציה האחד קידש לבילי שבת, ואילו את המחצית השניה שמר מכל משמר למחרת, לוחם בגבורה בפיתוי הנורא אליו נחשפו רק אנשים במצבו אשר ידעו רעב מהו, ומענג את יום השבת

באמצעותה בתענוג שכולו חציו להשם.

בבוקרו של אותו יום השבת, שם לב כי יהודי מבוגר הניצב לצדו מביט בו ברחמים גלויים. עד מהרה התבררה לו הסיבה לכך, כשהלה פלט מבלי משים: 'מסכן, כזה צעיר וכבר מדבר עם עצמו'...

כעבור דקות ספורות, כססיים 'לדבר עם עצמו', פנה לאותו יהודי ותיקן אותו במאור פנים: 'לא דיברתי עם עצמי. התפללתי. שבת היום!'

'שבת היום!?!' שטף דמעות פרץ מעיניו של היהודי, והוא תפס בו בהתרגשות בשתי ידיו וקרא בלהט: **'זה לי עשרים שנה שלא התפללתי. אגא ממך! אם הנך ממשיך להתפלל - אגא נא את המילים הקדושות בקול רם, כדי שאוכל להצטרף גם אני.'**

התפילה המשיכה, והפעם בצוותא. כל מילה נהגתה בחדות קודש, בעניו, בסילודין של ממש, כשהלה עוקב אחר מהלך התפילה ואינו מחמיץ אף לא מילה אחת, נאחז בכל הכח בפיסת הרוחנית שהזדמנה לו על פתחו של גיהינום.

בתום התפילה שלף הרב קריגר את מחצית הפרוסה ששמר מאמש, בצע אותה לשניים והגיש ליהודי את מחציתה.

'הרוצח אני בעיניך?!' הלה הזדעזע מעצם ההצעה, סירב בכל תוקף לקבלה. 'זו הפרוסה שלך, מנת החיים שלך, ואני אחמוד אותה לעצמי!'

רק בתום מסע שכנוע ממושך בו הובהר לו כי כל מגמתו של הרב קריגר לסעוד את סעודת השבת בצוותא עם יהודי נוסף, נפלו הדברים על אוזניים קשובות והוא ניאות להשתתף בסעודה המאללתרת.

דווקא שם, בשפל המדרגה, כשבוחר תשכל חרב ומחדרים איהם, חוו השניים התעוררות שאין כמותה. כשהכל סביב קודר, מייאש וכמו מזמין להרים ידיים ולוותר, הזרימה בהם התפילה המרטיטה, הדומעת, כוחות נפש חדשים.

פרשה ופשרה

נידון בפרשה בענייני תפילה

שמן למאור

חולה בתוך ביתו ר"ל ייתן נר למאור לבית הכנסת, ויעלה הקבה רפואתו מן השמים.

חשוב להדגיש כי בניגוד לטעות הרווחת - אם כי החזקת התאורה המודרנית בבית הכנסת גדולה וחשובה לאין ערוך, והיא אכן עונה על ההגדרה 'נר למאור', אולם מי שנדר לתרום נרות לבית הכנסת אינו יוצא ידי חובת נדרו בכך, היות ובנרות כשלעצמם ענין רם ונשגב כעין הנרות בבית המקדש (עיי' נידון רחב אודות כך בן הפוסקים האחרונים).

לסיום ראוי להביא את מאמר חז"ל (סנהדרין צד, ב) אודות הצלת ישראל מפני סנחריב, על סמך דרשת הכתוב (ישעיה י, כז): **"וְהִחַל עַל מִפְּנֵי שְׁמֹן"**, וזו לשון הגמרא: **"אמר רבי יצחק נפחא, חיבל עול של סנחריב מפני שִׁמְנוֹ שֶׁל חֲזַקְיָהוּ שֶׁהָיָה דוֹלֵק בְּבַתֵּי כְּנִסְיֹת וּבְבַתֵּי מְדֻרֹת"**.

בפרשתנו נצטווה עם ישראל להביא למשכן **"שֶׁמֶן לְמָאֵר"** (כה, ו). שמן זה יועד להדלקת המנורה, כידוע, אולם במהלך הדורות כשלאבדו לב חרב בית מקדשנו ואנו אין לנו אלא בית מקדש מעט - מקובל היה ועדיין נגדב לבית הכנסת 'שמן למאור', כשזכות זו נמכרת לכל המרבה במחיר והיא מן ההקדשות הבלוטות והמשמעותיות בכל בית כנסת.

כחמינו ז"ל (ילקוט בעלותך) לומדים מהפסוק (ישעיהו כד, טו): **"כְּאֲרִים כְּפָדוּ הָ"י** אודות מעלת ענין זה, וזו לשונם: **"מלמד שישאל חייבים להדליק נר בבתי כנסיות ובבתי מדרשות שהן כמקדש שנאמר ואהי להם למקדש מעט מה מקדש לא היה הנר כבה בו כך בתי כנסיות ובתי מדרשות"**.

יתירה מכך הובא כתב השל"ה הקדוש (ענייני בית הכנסת): **"מי שיש לו**

פנינה לשבת

מבית מדרשם של רבותינו

הנשר שט באוויר כך הוא ראות העין... ואמר 'גבור כארי' כנגד הלב, כי הגבורה בעבודת הבורא יתברך היא בלב".

והנה אמרו חז"ל (יבמות קה, ב): "המתפלל צריך שיתן עיניו למטה ולבו למעלה". אם כן, במשכן שם שורה השכינה והינו המקום הראוי ביותר לתפילה, יש לדבוק במידה זו של 'עיניו למטה ולבו למעלה'.

אם כן אין יאה יותר משלבב ביריעות המשכן את שתי החיות המסמלות זאת יותר מכל - האריה המורה כנגד הלב, אותו ראוי לכוון כלפי מעלה, ולעומתו הנשר המסמל את העיניים אשר עליהן להיות נשואות למעלה בתפילה.

הגאון ר' יוסף שאול נתנון (שואל ומשיב מהדו"ג ח"א סי' רמז) נוקט בדעה כי אין לשנות בשום אופן מהמנהג המסור ביד האדם מאבותיו, זאת על פי דברי שלמה המלך (משלי א, ח): "ואל תטש תורת אמוך".

יתירה מכך, השואל ומשיב' בדבריו שולל אף את עמדת החסידים ששינו את נוסח התפילה על פי רבותיהם. הוא משווה זאת לעבודה שנהגו בני אשכנז לפסוק כדעת הרמ"א, וכשם שאינם מותרים לשנות את דרך פסיקתם ולפסוק כדעת הבית יוסף - כך אל להם לשנות את נוסח התפילה.

פוסקים אחרים סבורים (שו"ת דברי חיים ח"ב אור"ח, מנחת אלעזר ח"א סי' יא ועוד) כי אין מניעה לשנות את הנוסח, אולם אך ורק מנוסח אשכנז - לנוסח האר"י, ולא להיפך, זאת כיון שנוסח האר"י הינו 'נוסח כולל' ומתווה בירור של נוסח ספרד ואשכנז גם יחד, אך לשנות להיפך אין כל היתר.

הגאון מוילנא הורה (הובא בכתר ראש אות ז) כי בכל הנוגע לשינויי נוסח התפילות והתפילה, יש לילך אחר הרוב ואל לאדם לשנות מהמנהג הרווח. הן משום שהדבר גורם לפירוד לבבות בעם ישראל, והן משום איסור 'לא תתגדודו' (דברים יד, א) [עיי' במדות יג, ב ובראשונים שם, יש שסברו שאף איסור זה הוא מחמת המחלוקת, ויש החולקים וסבורים כי טעם האיסור משום שנראה הדבר כשתי תורות].

ואתו בכל יום נחשב לו כאילו הדליק את המנורה הטהורה בבית המקדש.

זאת כיון שיש בו, החל מהפסוק השני והלאה, שבע פסוקים - כנגד שבע קני המנורה, וכך גם הארבעים ותשע תבות - כנגד מנין הגביעים, הכפתורים, הפרחים והנרות יחידיו. הפסוק הראשון, לדבריו, מכון כנגד שתי המלקחות ושתי המחנות של המנורה.

סגולה מיוחדת נודעת (ראה ספר עקידת יצחק, ספר מנורת זהב טהור למהרש"ל תורת העולה לרמ"א) לקריאת המזמור מתוך הכתב כשהוא מסודר בצורת מנורה, ואף הובא בקדמונים כי ציור שכזה היה לרדוד המלך, ובעזרתו היה מנצח במלחמותיו. החיד"א מציין (ציפורן שמיר פ"ב אות יח) כי יש ענין מיוחד לאומרו דווקא מתוך קלף, בצורתו האמורה.

בשל הסגולה הרבה שיוחסה לו, הוצב המזמור פעמים רבות בצורתו כמנורה על גבי לוחות 'שיוותי' מול החזן, וכך גם מצוי לראותו בתחילת סידורים רבים בקרב עדות אשכנז.

לשכנני תדרשו

פולמוס, דרישה וחקירה בנושא התפילה

בצל הטלטלות שעבר עם ישראל והגלויות אליהן נאלץ לנדוד שוב ושוב מאז חורבן בית המקדש הראשון, נוצר ברבות השנים ריבוי עצום של נוסחים לתפילה. החל בכמה נוסחים מרכזיים, וכלה בעשרות אם לא מאות שהסתעפו מהם בהתהלך הדורות.

ידוע מה שאמר האר"י^ל (הקדמת פרי עץ חיים) כי על פי הקבלה ישנם י"ב שערים בראשית, וכל אחד מהם מיועד לשבט אחד משבטי ישראל. תפילת כל אדם, על פי דבריו אלה, עולה לפי השתייכותו לעדה זו או אחרת בישראל בהתאמה לשבט אליו הוא משתייך.

עובדה זו העלתה את הנידון המרתק, מהי עמדת ההלכה בנוגע לשינוי נוסח יום על ידי אדם שהונהג מסיבה זו או אחרת להתפלל בנוסח פלוני, וכעת חפץ לשנות את מנהגו ולהתפלל בנוסח אחר.

עיקר השיח בפוסקים נסוב סביב מעבר בין הנוסחים המרכזיים המקובלים במאות השנים האחרונות - אשכנז וספרד. חשוב להבהיר כי הגם שצטט היוסודות נוסח האר"י^ל, לדוגמה, מהווה עדות לכך שניתן לשנות מהנוסח המקובל, אולם אין להביא ראיה מפעולתם של גדולי עולם ומאורי הדורות. הנידון ההלכתי הינו לגבי אדם פרטי הבוחר עשות זאת.

פרשה למעשה

הלכות תפילה לאור הפרשה

בפרשתנו נאמר הציווי (כה, לא): "וְעִשִּׂיתָ מִנְרַת זָהָב טְהוֹר מְקֻשָּׁה תַעֲשֶׂה הַמְנֹנֶה יִרְכָּה וְקִנְיָה גְבִיעֵיהָ פִּתְרֵיהָ וּפְרָחֶיהָ מִמְּנֶה יִהְיֶה, וְאֵם כִּי מִזֶּה יַעֲדוּ וַעֲיָדִים שְׂלֵא זִכְיִנוּ לְאוֹרֵה הַזֶּה שֶׁל הַמְנֹרֶה הַטְהוֹרָה וְעוֹדֵנוּ מֵאִמִּינִים בְּכֹל יוֹם שִׁיבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַבְרָה וְנֹזְכָה לָכֵךְ, אִוֹלֵם לְמַעֲשֵׂה יֵשׁ לְמַעֲשֵׂה הַמְנֹרֶה הַיֵּשׁ הַנוֹגֵעַ לְתַפִּילָה גַם בְּזַמְנֵנוּ.

בנוסח התפילה - בקהילות רבות וביניהן עדות המזרח ומנהג החסידים, אומרים כחלק מפסוקי דזמרה וקודם 'ברוך שאמר' את מזמור ס"ז שבתהלים: "לְמַנְצֵחַ בְּגִינַת מְזֹמָר שִׁיר". בקהילות רבות נהוג לומר זאת אף לפני תפילת ערבית של מוצאי שבת, וכך גם ככלל המזמור בסדר קידוש לבנה על פי נוסח אשכנז.

אודות רום מעלת אמירת מזמור זה, כתב האבודרהם (סדר שחרית של יום) כי פרק זה מכונה 'מזמור המנורה', והתבטא כי הקורא

מילתא חדת"א

פניני תפילה מלוקט מדברות קדשו ותורתו של האדמו"ר רבי דוד חי אביחצירא שליט"א

פנימיות ההכנה

יש להעמיק עוד בענין ההכנה ובפנימיות ענינה, בהקדמת דברי הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב ע"ה (הובא בשמו באורח לחיים פר' ראה ד"ה שלש) בפסוק (תהלים לד טז) 'עֵינֵי ה' אֶל צְדִיקִים', כי הצדיק צריך שיהיה לו 'עֵינֵי ה'', כלומר שני אפני ראית העינים שמופיע בהם על ה', באחת יראה שפלות עצמו ובשניה יראה גדולת הבורא ותברך שמו, ומתחלה יש לו לראות שפלות עצמו ועל ידי שיגיע לענה יפה שישרה ה' שכינתו עליו.

וכדרך שחלקו האחים הקדושים הרה"ק רבי אלימלך מליז'ענסק ע"ה ואחיו הרה"ק רבי זושא מאניפולי ע"ה וכמוכבא בספר הקדוש תשואות חן להרה"ק רבי גדליה מליניץ ע"ה (ליקוטים ד"ה שמעתי), איוהי דרך הראיה בעבודת ה'. רבי אלימלך טען שתחלה לכל יתחיל בשפלות עצמו, וממנה יבוא לגדלות הבורא, כפי שאכן נראה מדבריו בספרו. ואחיו רבי זושא טען שקדם יש לו לאדם להתבונן בגדלות הבורא, ומכאן יבוא להפיר בשפלות עצמו.

שאלו לרבם המגיד רבי דב בער ממעוזיטש ע"ה ואמר 'אלו ואלו דברי אלקים חיים', אך מדרגה זו חשובה קדם שפלות עצמו, היא מדרגה הגדולה מתבונה, כי מן הארץ לא נופלים.

מאידך יש שפרשו בדברי המגיד ע"ה שפנין שדרך שפלות עצמו היא מדרגה גדולה כי יתכן שישוג האדם בראותו שפלות עצמו, בהשבו פיצד תערב עבודתו בשמים, ולכן יש לאדם לקחת מחשבתו לגדלות הבורא החפץ במעשה האדם הקטן כל קו, וכך יוכל להגיע למחשבה האחרת של שפלות עצמו מול אל גדול ונורא.

קיום המצות בשלמות

יתכן ליטב ולישם את שתי המחשבות בדרך נוספת, כי ידוע מספרים הקדושים וכן רואה זאת כל אדם בעת שמוגיע לעבודת המקום ברך הוא בקיים המצות, בלמוד התורה ובקבוצה שפלב זו תפלה, מתגרה בו יצר הרע ומשפיל אותו מאד ומזכירה אותו על מעוט מפעליו ופחיתות ערכו עד שאומר לו שאינו ראוי לקיים המצוה, שכן לא עשה הכנה מספקת כמו הראשונים שהיו שוהים שעה לפני התפלה ושעה אחרת וכדומה דרכי היצר המפסילים.

לפיכך, כדי שיוכל לקיים את המצוה בשמחה והתלהבות עליו לקיים 'ויגבה לבו בדרך ה' (הה"ב י"ז) ויבאמר בקבלת התורה (שמות יט ג) 'במשך הלביל המה יעלו כהר', שבא לרמז שפדי לקבל התורה ולקיימה, על האדם להתרומם ולהגביה עצמו בבחינת 'ויגבה לבו בדרך ה' ראשי תבות 'ובלי', ורק כך 'המה יעלו כהר' במעלות התורה והמצות.

אך לאחר קיום המצוה מכניס היצר הרע בלבו גאון שקיים המצוה בשלמות וכי שוכנת בו נשמה גבוהה, ובכך מכון לאבד ממנו את שכר המצוה על ידי שיבוא לגאון, אך כאן יש לו להשתמש בעבודה השניה שיהיה שפלות עצמו וידע כי כל שיעשה אינו נצרה בכך, שכן למה נחשבת עבודתו של בשר ודם לפני מלך מלכי המלכים אשר לו רבוא רבבות מלאכים שרפים ואופנים העושים רצונו בכל רגע, וכל שזכה לפעל במעשיו גדולות ונצורות הוא רק מחמת חסדי הבורא עליו אשר הפץ בעבודתו נוקא מתוך הבלי העולם הזה ומחשיב עבודת כל יחיד שמשפיעה בכל העולמות לטובה ולברכה, אך מה לו כי יתגאה במה שאינו שול.

בדרך זו יתכן לבאר בדברי אלקים חיים שחלקו הרה"ק רבי אלימלך מליז'ענסק ואחיו הרה"ק רבי זושא מאניפולי, כי אם עומד קדם המצוה ילך בדרך של התבוננות בגדלות הבורא ויגבה לבו שזכה לקיים רצונו של הבורא תעלה. אך אם עומד לאחר המצוה, או יז שיתמש בדרך התבוננות בשפלות עצמו ולא יבוא לידי גאון בכך שקיים המצוה, וידע בנפשו שפפעם אחרת שיעשה מצוה זו מן הראוי שיעשה ביותר פניה והכנה.

בבואו לעבד ה' יגביר מלת השמחה

וכבר נודע מה שאמר הרה"ק רבי משה מקוברין ע"ה: השמחה אינה מצוה, אך ממנה מגיעים לקיים את כל המצות, העצבות אינה עברה אך היא גורמת לכל העברות. פלשון הזה מוכב גם משמו של רבי חנוך העניך מלאנסק ע"ה (חשבה לטובה מכתבים ד"ה מקוה): עצבות אינה עברה אבל טמטום הלב שעצבות יכולה להביא אין העברה החמורה ביותר יכולה להביא. ומטעם זה קשבא לעבד את ה' מתגברים ביותר אותם מחשבות הבל ולפתע נזכר האדם בכל עונותיו, כי זו משרת היצר להזכיר לאדם עונותיו עד שיתאש מלעבד את ה'.

טוב מעט בכונה

הנה הטור כתב (אור"ח סי' א): אהד המרבה ואהד הממעיט ובלבד שיכנו לבו בתחנוניו, כי טוב מעט בכונה מרבות בהם שלא בכונה. ודבריו מקשים, כי בנדאי המרבה גם הוא כנו את לבו, כמו שאמר בסמוך 'ויבלבד שיכנו לבו לשמים', וכיון שמולבד פנת הלב הוסיף גם להרבות במעשים, מדוע השוה במעלתו עם הממעיט שלא הרבה פחותו. ותרץ הש"י (שם סק"ג) כי מה שכתב 'כי טוב מעט בכונה' וכו', הוא תמינת טעם קמה למעט הוא בתפלה, כי לפעמים רבוי התפלה היא סבה שלא יוכל לכנו, ועל זה אמר 'אהד המרבה ואהד הממעיט', והטעם ששמעט הוא בשביל שיוכל לכנו פראי.

סדרה הצלחתא

תפילות הקדמונים ואבות האומה

התבטא הרה"ק ר' משה מקוברין באופן מבהיל, כי אדם אשר זה עתה רצח נפש והסכין עודנה נוטפת דם בידו, אם איננו מסוגל להתייצב להתפלל לפני הקב"ה - טרם דרך אותו אדם על מפתן דרך החסידות!

תפילה נושנה המובאת בספר דברי הימים (דברי הימים ב לג, יב - יג) מלמדת אותנו עד כמה יקרה וחביבה כל תפילה לפני הקב"ה, ואף של עבריין מועד כמנשה מלך יהודה שחטא והחטיא את הרבים עד שכמעט ולא היתה כפרה לחטאיו הרבים.

ראשית, היכרות קצרה עם אותו חוטא ומחטיא אשר הכניס צלם להיכל (מלכים ב כא, ז), שפך דם נקי לאין שיעור (שם פסוק טו) ואף את סבו הנביא ישעיהו רצח ללא היסוס (ראה מדרש אגדה מטות ל) ועוד כהנה וכהנה. הפסוק הבא מתמצת, למעשה, את פעולותיו השליליות והנהגתו הכללית של מנשה (דברי הימים ב לג, ט): **"וַיִּתַּע מְנַשֶּׁה אֶת יְהוָה וַיִּשְׁבִּי וַיִּשְׁלַם לַעֲשׂוֹת רַע מִן הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הַשְּׁמַיִם ה' מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל".** למרות זאת, דעת התנא רבי יהודה (משנה סנהדרין י, ב) כי מנשה - בניגוד לשאר המלכים שהכעיסו לפניו יתברך, יש לו חלק לעולם הבא. וכל זאת למה?

מסופר בתלמוד ירושלמי (סנהדרין פ"ה ה"ב): מלך אשור לחם בישראל ובא לכבוש את הארץ, וכשנפל מנשה המלך בידי - הכניסו לתוך דוד רוחת ובישלו בו על מנת לייסר אותו ככל האפשר. מנשה מצדו פנה והתפלל לכל עבודה זרה שהכיר ואשר לה עבד עד כה, אך כצפוי - ללא הועיל.

בשלב זה הבין מנשה כי כלו כל הקיצין, והוא נזכר בפסוק שחוקק היה בלבו מתוך גירסא דינקותא ממה שלימדו אביו חזקיהו (דברים ד, ל): **"בְּצַר לָךְ וּמְצֻאוֹךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה... וּשְׁבַתְּ עַד ה' אֱלֹהֶיךָ".**

הוא התעורר, שב בכל לבו אל ה' והחל להעתיך ולהתחנן לפניו כי יצילו מהאש הרוחת, וכך מתוארת תפילתו: **"וַיִּכְהַרְצוּ לוֹ חֵלֶה אֶת פְּנֵי ה' אֱלֹהָיו וַיִּכְנַע מְאֹד מִלִּפְנֵי אֱלֹהֵי אֲבוֹתָיו: וַיִּתְפַּלֵּל אֵלָיו וַיַּעֲתֶר לוֹ וַיִּשְׁמַע תְּחִתָּו וַיִּשְׁיִבֵהוּ וַיִּרְשַׁם לְמַלְכוּתוֹ וַיַּדַּע מְנַשֶּׁה פִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים".**

מלאכי השרת סערו וניסו למנוע מתפילתו לעלות מעלה, אולם הקב"ה חתר תחת כיסא הכבוד והעלה את תפילתו לפניו - זאת כדי ללמד לדורות כי יש לכל אדם סיכוי ואפשרות לשוב בתשובה שלימה. תפילתו אכן פעלה, כמפורט בפסוק. לדעת תנאים מסוימים החזיר אותו ה' למלכותו, ולדעת רבי יהודה (ראה לעיל) אף הושב לו חלקו לעולם הבא.

ביאו לפניו - בדיעה

הברת קטעי התפילה - מתוך סידור שזוהר

קריאת שמע בבוקר ובערב מלווה, כתקנת חכמנו זכרונם לברכה, בברכות ייחודיות. בבוקר אנו מברכים שתיים לפניו ואחת לאחריה, ואילו בערב ישנה ברכה נוספת לאחריה. יסוד ההבדל בין כמות הברכות שבבוקר לזו שבערב מבוארת בתלמוד ירושלמי (ברכות פ"א ה"ה).

לדעת רבי סימון בשם רבי שמואל בר נחמן, מבוסס מנין זה על הפסוק (יהושע א, ח): **"וְהָיְתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה".** מלשון הפסוק אנו למדים שיש להשוות את הבוקר לערב, ומכך הסיקו חז"ל שעל ההשוואה להיות מבחינת מנין הברכות, כדי שיהיו 'הגיות' היום והלילה שוות.

אכן, רבי יוסי בר אבין בשם רבי יהושע בן לוי סבור כי המקור לכך הוא בפסוק (תהלים קיט, קסד): **"שִׁבְעַת בְּיָוֶם הַלְלֵתִיךָ"**, המורה על שבע ברכות קריאת שמע הנאמרות בסך הכל במשך היום, כולל הים והלילה.

כך יוצא שבבוקר - בו אנו מחויבים לומר שלש פרשיות בקריאת שמע, אזי בתוספת שלש ברכות עולה המנין לשש. לעומת זאת בערב אנו מחויבים לומר רק שתי פרשיות [למעט פרשת ציצית (ע"י רשב"א ברכות י"ב, ב)], הרי שלצורך השלמת המנין הזהה לבוקר - שש, יש להוסיף ארבע ברכות בסך הכל.

רבי יעקב סקלי תלמיד הרשב"א מבאר בספרו 'תורת המנחה' (דרשה פג), כי ברכות קריאת שמע הן מעניינה של קריאת שמע בעצמה, בהיותן מעלות על נס את ייחודו ואחדותו יתברך בעולם, מה שניכר ביותר לנוכח גבורתו ביציאת מצרים ובחירתו בעם ישראל המפורסמים ייחודו בעולם.

כך גם מבאר הרמב"ן (ברכות י"א, ב) כי ענין מהלך השמש והירח ופעולותיהם המשפיעות בעולם אור וחושך, אף הן קשורות במישרין לקריאת שמע אשר זמנה תלוי בזמנים אלו.

יד ושם

פסקי שמות והטמון בהם

אלחנן

"אוֹדֶה ה' כִּצְדָקוֹ וְאֶמְרָה שֵׁם ה' עֲלִיּוֹן" (תהלים ז, יח).

ביאור מתוך מדבש מבאר האלשיך הקדוש, על פי דברי חז"ל (לג, ב) המביעים הסתייגות מפירוט-יתר של שבחי הקב"ה, מהסיבה הפשוטה שכלל לא שייך למנות את שבחיו כולם ואין להם סוף ותכלית.

אי לכך, מלמדנו דוד המלך כיצד יש לאדם להודות ולשבח לבוראו: 'אוֹדֶה ה' כִּצְדָקוֹ', היינו כפי שאני משיג את גדולתו בצדקותיו עמי, ולא חלילה מתוך מחשבה מוטעית שיש בידינו להשיג משהו משבחו הגדול. ההודיה להשי"ת על הטוב שהוא גומל עם האדם כשלעצמו, יש בה כדי לחבר אותו לאלקיו בדרך של שבח והלל, אך מבלי להתיימר חלילה להגדיר את תארייו ושבחיו כולם.

הפלא ופלא

שאלות וחיידות בבני התפילה

לפתרון החידות יש לעיין בהרחבה בסידור המבואר ובמדוריו מבית מתיבתא.

שם הזוכה בעילוי פר' בא: **ה' משה הומינר**

בברכת 'אהבת עולם' אנו מבקשים: 'ותולחנו מהרה קוממיות לארצנו'. האם הביטוי 'קוממיות' משמעותו -

- (א) שנוכח שתהיה הגאולה דווקא על ידי זרע דוד המלך, ולא על ידי משיח בן יוסף.
- (ב) שנושב לארץ ישראל ביד חזקה ובגבורת הקב"ה, ולא ברשות האומות ותחתיהן.
- (ג) שנוכח לשוב לארצנו בקומה זקופה, וללא שנזדקק חלילה לגלגול מחילות.

במזמור 'תהלה לדוד' נאמר: 'בכל יום אברכך ואהלה שמך לעולם ועד'. מה הדגש המיוחד בתיבות 'בכל יום'?

- (א) בכל יום נברך את השי"ת על הטובות השייכות לאותו יום, מעין ברכתיו של יום.
- (ב) בכל יום נברכהו ונשבח לשמו, ואף שכבר עשינו זאת תמול שלשום.
- (ג) בכל יום נודה לו על חסדיו, ואף בימים של אבלות וצער כדוגמת תשעה באב.

במזמור 'למנצח בנינות' אנו אומרים: 'אלקים יחננו ויברכנו'. מהו אינו הפירוש הנכון למילה 'יחננו' -

- (א) ייתן לנו בחסדו את חיננו.
- (ב) יפתח לנו אוצר תננת חנינו.
- (ג) יעניק לנו את חנינתו.

תשובות מגילון קודם פר' משפטים:

1. תשובה ב, שהעושר והכבוד הניתנים לאדם, הם מתת ידו של הקב"ה והכל מגיע ממנו.
2. תשובה ב, 'ה' ימלך לעלם ועד'. אילולי היו ישראל אומרים בלשון הווה, לא היתה כל אומה ולשון יכולים לשלוט בהם.
3. תשובה א, המלאכים יראים לומר תהילותיו, פן ימעו בו בהן חלילה.

פתרונות יש לשלוח עד יום רביעי הקרוב

לכתובת מייל: m028039999@gmail.com

או בפקס 02-5385689 או ב'גדרים פלוס' - באר ישראל

על מנת להשתתף בהגרלה: 1. יש לציין כתובת מדיקת וטלפון. 2. לציין בראש הדף עבור חידון 'מקושרים'. 3. בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרסס) בארץ ישראל למקרה של זכיה, שישלח לשם.

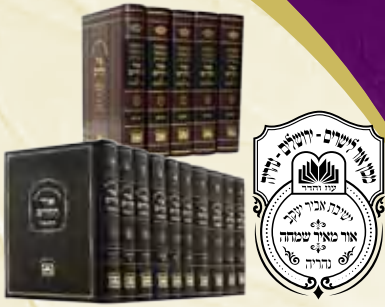

בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

ובחרת בחיים

גליון שבועי במשנת מרן האור החיים הק' זיע"א

תורת חיים

נושא תורני מרתק לאור דברי האור החיים

בדבריו על הפסוק (כה, ב): "מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לְבוֹ תִקְחוּ אֶת תְּרוּמַתִּי", מביא רבנו את הדין הבא: "אין פוסקים צדקה על היתומים, ואם לעשות להם שם מותר".

מקור הדברים בדברי הגמרא (בבא בתרא ה, א), לפיו כל דבר שיש בו משום טובה והנאה ליתומים קטנים, ניתן לגבות מהם כפי שגובים משאר בני העיר, כדוגמת גבייה לצורך מימון השמירה על העיר וכיוצא בזה.

בהמשך לכך מציינת הגמרא כי הוצאות צדקה, אם כי משאר בני העיר ניתן לגבות ואף בעל כרחם, יתומים קטנים אינם בכלל זה ואין לגבות מהם. עם זאת, מסייגת הגמרא ומציינת כי במידה והדבר נעשה לתועלתם החברתית - למשל במקרה בו יכבד אותם הדבר, מותר לגבות מהם צדקה כשם שנוטלים מאחרים.

בשלחן ערוך נפסק הדבר להלכה, וזו לשון המחבר (יו"ד רמח, א): "יתומים, אין פוסקין עליהם צדקה, אפילו לפדיון שבויים, אפילו יש להם ממון הרבה, אלא אם כן פוסקין עליהם לכבודם, כדי שייצא להם שם".

על כך מוסיף הרמ"א ומביא דוגמה למקרה בו כן ניתן לגבות מהם: "כגון שהיו להם קרובים עניים, והיה להם קצבה מאביהם כל שנה ושנה, ואין להם לאכול רק זו או יחזור על הפתחים, ויהיה גנאי ליתומים, האפוטרופוס שלהם נותן מנכסיהם הקצבה לקרוביהם".

עם זאת, מצאנו בפוסקים (ש"ך ועוד) כי אף במקרה שנעשה הדבר על מנת לכבדם - במידה והאפוטרופוס של היתומים מסרב לכך למרות זאת, אין לכופף אותו לתת מנכסיהם לצדקה, ואף שמביא הדבר לכדי תועלת ליתומים מבחינה זו.

עוד כתבו הפוסקים (ב"ח, הובא בש"ך) כי כל היתר זה שייך אך ורק במידה ולעת עתה אין שמם של היתומים ידוע, ואילו התרומה לצדקה תוציא ותפרסם את שמם לטוב. אולם אם גם כך יצא להם שמם הטוב, אין כל היתר לכופם לתת צדקה.

לבצע והתשלומים המוטלים עליהם כדי לקדם את הענין, היה סמך, מעורפל וקודר ביותר.

אט אט למדו השניים כי מה שיפה במדינה זה לא התפוזים, הנופים או המנטליות הבוטה, אלא דווקא הבירוקרטיה. יפה כל כך, שזה נראה כמו ציור אמנות מודרני שמהיכן שרק תסתכל עליו לא תצליח לזהות מה מתרחש בו, ועצם הניסיון העקר יותר אותך עם סחרזורת ברמה רפואית.

מהנרס, מסתבר, צריך לעבור על התוכניות הקיימות ולאשר אותן, ורק אז לשרטט בעצמו את התוכניות החדשות. אלה יצטרפו למשנתו הסדורה של האדריכל, משנה עליה יש לשלם סכום של חמש ספרות, ורק אז ניתן לגשת לקונסטרוקטור. כן, יש מילה כזו.

זה האחרון יחווה את דעתו היקרה, ממש יקרה, ויחד הם ינפיקו את יצירת הפאר שתאפשר להם לגשת למחלקת הנדסה ולשמן אותה בכמה עשרות אלפי שקלים כדי לעבור את המשוכה שנקראת 'היתר בניה'. אה, כמובן יש גם את היטלי ההשבחה הבאים לידי ביטוי בעיקר בחשבון הבנק.

בתום מסע ארוך ומאומץ העפיל יאיר אל הפסגה, נושם לרווחה ושולח ליועץ המשכנתאות את 'כל מה שצריך'. 'ועכשיו, זהו?' תלה יאיר עיניים מתחננות בשפופרת הטלפון.

'זהו, שלא' ענתה לו השפופרת בטון לעגני משהו. 'תלושי-השכר ותנועות העו"ש כבר אינן עדכניות, חלף זמן - תבין, ודרך אגב יש בעיה ברישום נסח הטאבו. צריך לבדוק את זה'.

מסתבר שמשפט הקסם 'צריך לבדוק את זה', הינו בתרגום חופשי: 'יש לך כמה חודשים פנויים?' והדבר בא לידי ביטוי בחודשיים נוספים של סחבת.

סוף כל סוף, סוף. האישורים תקפים, שרירים וקיימים, לא חסר אף מסמך, וכעת כל מה שנותר זה רק לבנות. כמובן אחרי ישיבה ממושכת עם מעצבת-פנים ופרדיה נרגשת מעוד שיק מכובד, כי הרי לא שייך שהמכתבייה של מוישי תחסום את הגישה למיטת הרביעייה והספרייה תסתיר את האור.

השלימות מורכבת מחלקים

התורה הקדושה מצוה על ישראל להרים תרומתם ונדבת לבם למשכן, ומפרטת בדיוק רב את התרומה שיש לקחת מהם (כה, ג - ז): "וְזֹאת תְּרוּמַת אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֲתָם, וְכֵן בָּאָה רִשְׁמֵה אֲרוּכָה: "וְהָבִי יָכֶסֶף וְנַחֲשֶׁת, וְתַכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְנֹשֵׂא וְעִזִּים, וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תַּחֲשִׁים וְעִצֵּי שִׁטִּים, שְׁמֹן לְמָאֵר בְּשָׂמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסַּמִּים, אֲבָנֵי שֹׁהַם וְאֲבָנֵי מִלֵּאִים לְאֵפֶד וְלַחֹשֶׁן".

הדבר מעורר תמיהה.

הלא ברור לכל בר דעת כי על מנת לבנות משכן להשראת השכינה בישראל, נדרשים אי-אלו חומרי גלם ורכיבים כאלה ואחרים שישמשו לצורך הבנייה, כמו גם לצורך הכנת בגדי הקודש לאהרן ולבניו.

מדוע אם כן נדרשה התורה לפרט בדיוק במה דברים אמורים? האם לא די לומר שיש להביא את כל הנדרש

שולחן שבת עם האור החיים

יאיר רכן על השלחן, מבט מזוגג בעיניו וידיו לופתות את מצחו בתנוחה שיש בה מן הייאוש, כשהטעם המר מזדחל ועולה בגרונו, מתגבר מרגע לרגע ומחכימו בטעמים חדשים, ולא ממש מלהיבים, בהם טרם נתקל עד היום.

זה עתה סיים שיחה נוספת, לאחר זו הקודמת שאף היא היתה המשך לקודמתה, בה הובהר לו כי עדיין, חסרים מסמכים, ולא מעט.

כשהחליטו יאיר ורעייתו, זוג המתקיים ממלגת-כולל ומשרה חלקית המספקים יחדיו משכורת המאפשרת קיום בסיסי ותו לא, להרחיב את ביתם הצנוע ולהעניק לילדיהם שנולדו בזה אחר זה את המרחב הנדרש, הם סוף סוף ראו את האור בקצה המנהרה.

לאחר שנים ארוכות של הסתפקות במועט, הן במישור הכלכלי והן מבחינת מיעוט המקום והחדרים, הגיעו בני הזוג למסקנה כי באו מים עד נפש. ולא רק עד נפש, אלא גם עד גובה השיש שבמטבח, בתוספת כתמי עובש נחמדים, וכך גם השתפלו להם כתמי המים מן התקרה ומטה בשל העדר איטום ראוי לשמו, אך נניח לזה.

'נרחיב?' היסס יאיר.

'נרחיב' אישרה אשתו במנוד ראש נחרץ, מאוששת ומאושרת מעצם המחשבה על כך.

'והעלויות?' הלמדן שבו התעורר, 'וכאב הראש הכרוך בכך?'

'יהיה בסדר' פסקה העוזר כנגדו, 'נתמודד. בדיוק כמו לוי ומורחי מקומה שלש שהוסיפו חדר, כמו לוינגר שבנו על הגג וכמו אחותי שהרחיבה את הסלון'.

שיחת טלפון זריזה לבנק אישרה את שידע מכבר - כי העובדה שספרי מינוס נושרים מחיקו לא הולכת לתרום למהלך, ותמיהה שהדהדה מעבר לקו בשיחה עם הגמ"ח - מולו הוא מתמודד מזמן עם הקושי בהחזרי ההלוואה, הבהירה לו אף היא למעלה מכל ספק כי לא יהיה מנוס מלהזדקק לפתרון הקשוח, התובעני, המכונה משכנתא.

'היה בסדר' חזרה הגברת בטון מעויד, אך הפעם פחות נחרץ.

'יהיה בסדר' נשמע המסר גם מפיו של יועץ המשכנתאות, בקול אדיב ומבטיח, 'רק תשלח לי בהקדם נסח טאבו; היתרי בנייה; טופס ארנונה; אישור תשלום היטלי השבחה; תיעוד תנועות עו"ש בשלושת החודשים האחרונים ותלושי-שכר של מחצית השנה האחרונה'.

המושגים החדשים, הזרים לו, חגו סביב ראשו של יאיר ואיימו על שלוות רוחו. אך בקושי הצליח לחלץ לחישה: 'וזהו?'

'בינתיים' באה תשובה לקוננית, מרמזת משהו על העתיד, 'אה, וגם אישור כולל'.

אם אין ברירה, חבל לבזבז זמן. יאיר ורעייתו התגייסו לענין, חילקו ביניהם את המטלות והחלו לגייס מסמך אחר מסמך, בדי עמל וכמעט בדם יזע ודמעות.

כאן החל להתברר להם כי אם ראו את האור בקצה המנהרה - ככל הנראה לא הביטו בצד הנכון. החושך הסמיך שעטף אותם לשמע רשימת המסמכים שעליהם לגייס כדי לגייס את אלה הראשונים, הפעולות שעליהם

ספיר ויהלום פניני מוסר ויראת שמים בפרשה

הישיבה בעיירה קורסון שבאוקראינה, בראשות הגאון ר' צבי הירש שלעז זצ"ל, משכה אליה את טובי הילמדנים והעמקנים מכל קצווי ארץ. מקרוב ומרחוק נהרו אליה עילויים צעירים וצורבים ששאפו תיהם רמות ונשגבות, וכך יצא לה שמה כבית היוצר לתלמידי חכמים מופלגים וכוזר היתוך לכל למודן, חריף ומחונן.

האווירה הכללית בישיבה, דרך קבע, היתה סוערת ורוגשת. כמו מפל שוצף ניתכו סברות ונזרקו רעיונות תלמודיים לחלל האוויר, אגודלים התנופפו ומצחים התכווצו, ופה ושם אף נשמעה זעקת מחאה על פלוני שהעז - לדעת בר פלוגתתו, לסלף את הכוונה הנכונה בעומק הסוגיא.

הסיטואציה הבאה היתה אפוא חריגה בנוף, תמוהה מדי.

נער צעיר, אחד מאותם עשרות שליבם משכם הנה לבוא ולהתעלות במעלות התורה ולקנות קנייני נצח בכל חלקיה, ניצב לו בפנינת בית המדרש, פניו פונות אל הקיר וכתפיו רוטטות. מקרוב יותר ניתן היה להבחין בדמעות המלוחות, המרות, שזלגו ללא הפוגה מעיניו הלחות.

בסמוך אליו עמד בחור אחר, מחריפי התלמידים ומאריית שבחבורה, וארשת פניו נבוכה. נראה היה כי הוא מתחבט בינו לבין עצמו, שוקל את לבטיו לכאן ולכאן ולבסוף נפלה ההחלטה.

הוא התנער וניגש אל עבר הנער שבזר-הלב, פוסע בדומיה עקב בצד אגודל ועושה הכל על מנת שזה האחרון לא ישים לב לכך שהוא מתקרב, והיטה אוזן ליבבות, עקב בדריכות אחר המתרחש.

לא חלפו כי אם כמה רגעים של הקשבה, שהפכה להבנה ואיתה באה ההמייה הנוראה, או אז דמעות בדמעות נגעו והוא סב על עקביו ומצא אף הוא קרן זוית, שם פרצו ממנו הדמעות כנחל נובע וסוער.

מה היה שם?

לימים ניאות אותו תלמיד, שהיה עד לנעשה והפך לחלק ממנו, לשתף באשר אירע שם באותם דקות. דקות שלמים התבררו כגורליות ביותר.

הנער הלה, על אף שאיפתו הכנה וצימאונו הרוחני לדבוק בתורה הקדושה, חסר היה את הכלים הגשמיים הנדרשים כדי לעמוד בסודם של שאר תלמידי הישיבה. מבחינת כשרון - הן בזיכרון והן בתפיסה וחיודוד, לא זכה הוא למתנה בה זכו שאר בני הישיבה, והוא השתרך אי שם מאחור עם כישרון בינוני ומטה.

אולם למרות הכל, הוא לא אמר נואש. הוא פנה לבחור, ואז לעוד אחד ואחריו לרעהו, כשהוא מפציר שוב ושוב כי ייאותו להקדיש להם מעט מזמנם עבורו. רק זמן מועט, כזה שיעניק לו את ההזדמנות להתענג על מתיקות התורה ולהתקדם בכמה צעדים משמעותיים שסייעו בידו לעמוד על רגליו וללמוד בכוחות עצמו.

אפס, הסירוב היה עקבי. לא מתוך רוע לב חלילה ואף לא מתוך אדישות, אולם למעשה העדיפו בני הישיבה להצדיק את שהייתם בכזר-היתוך זה ולהתחדד זה מזה, ללבן את הסוגיות עם הילמדנים שבחבורה ולא עם הנחשלים שבהם.

הבחור השני, בטוב ליבו, היה היחיד שצרת חברו נגעה ללבו, והוא אכן הסכים להעניק לו את מתנת הזמן היקרה. מדי יום הקדיש הבחור פרק זמן קצוב, בו למד עמו את יסודות התלמוד והקנה לו את דרך החשיבה התורנית, עד שביום מן הימים כבר לא עמדו לו כוחות נפשו.

מוחו של הנער הנחשל כמו היה סתום ונבער, יכולתו להעפיל אי פעם למדרגת 'תלמיד חכם' נראתה היתה כמו חלום תלוש מהמציאות ותחושתו היתה כי הוא משקיע לשווא. לא נותרה לו אפוא ברירה כי אם לפנות לנער הלה, בשיא הרגישות, ולהודיע לו כי החברותא הסתיימה.

הלה קיבל את הדברים בפנים מכורכמות ובאכזבה ניכרת, אולם לא אמר דבר.

בסיטואציה בה פגש בו הבחור דנן, מצא אותו מייל ובוכה לאביו שבשמים וזועק מקירות לבו - שיעניק לו מאוצר מתנת חיים ויושיעו, שיפדה אותו מהצורך להיות תלוי בתלמידים האחרים ומהבושה הכרוכה בכך, ויפתח את לבבו לעמוד על סוד דברי תורתו הקדושה.

רק כעבור עשורים מאותם רגעים מרגשים ועגומים גם יחד, העיד הבחור על שהתרחש לאחר מכן. זה אכן לא קרה ביום אחד ואף לא בשבוע, אולם לאחר עבודה קשה ויסודית, תפילות רבות ותחינות מעומק לב, עמל התורה באופן בלתי מתפשר וללא לאות, הצליח הנער!

הוא צמח לתפארת והתעלה עד למדרגות גבוהות ביותר, קנה קנייני נצח בתורה הקדושה עד שהפך והיה לאחד מגדולי הדור הבא. לעומתו, דווקא הבחור שביטל את החברותא - כעדותו האישית - לא זכה לכל אותם מתנות. הוא נותר, כהגדרתו - בינוני.

דווקא הקושי, המאמץ והבכיות, הם שפעלו בסופו של דבר. בעוד שמתנת שמים לה זכו שאר החבורים, כשרונות מולדים כאלה ואחרים, לא ממש הביאו את התוצאה.

זו לשון קדשו של רבנו האור החיים בפרשתנו, על הפסוק (כה, ז): "אֲבְנֵי שֶׁהֵם וְאֲבְנֵי מְלֵאִים לְאֶפֶד וְלַחֹשֶׁן: "צְרִיד לְדַעַת לְמַה קָתַב 'אֲבְנֵי שׁוֹהֵם וְאֲבְנֵי מְלֵאִים' בְּסֵדֶר אַחֵר כֹּל הֵי"א מִיָּנִים, וּמִן הָרְאוּי הָיָה לוֹ לְסַדְּרֵם קֹדֶם יְהִי וְקָסֶף, כִּי הֵם מְעוּלִים מֵהֵם".

בתשובתו מחדד רבנו נקודה זו, העולה מהמעשה המופלא בו פתחנו, והדברים צועקים בעד עצמם: "נִרְאֶה עַל פִּי דְבָרֵיהֶם וְלֹא שְׂאֵמָרוּ (יִמָּא עוּ, א) שְׁהַעֲנִינִים הֵי מְבִיאִים אֶת אֲבְנֵי הַשׁוֹהֵם וְכוּ', אִם כֵּן מְשַׁלְּחֵן גְּבוּהַ הֵי מְבִיאִים בְּלֹא טוֹרַח וְיִגְעֶה וְלֹא חֶסְרוֹן כִּסֵּי. אֲשֶׁר עַל כֵּן סֵדֶר נִדְבָתָם אַחֵר כֹּל הַנְּדָבוֹת, שְׂמִיבְאֵין מְכִיסִים וְעַל יְדֵי טוֹרַח".

מאוצרותיו ושיחותיו של הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

למען בית ה', והממונים על המלאכה הם שיכונו את העם ויקבעו מה נדרש בכל שלב לפי הצורך?

דברי האור החיים הקדוש שופכים אור על הענין, ומתוך כך ניקח מוסר ונפיק לקח לעצמנו בדרך עבודת הבורא יתברך, ואלו דבריו: "אֲוִלֵי שִׁכְוִיִן לֹמַר, שְׁלֹא יִבְאוּ יִשְׂרָאֵל נְדָבָה מִמִּין אֶחָד אוּ מְשֻׁלְשָׁה, אֲלֵא צְרִיכִין לְהִבְאֵי מִכָּל הַמִּינִים, וְאִינֶם יוֹצְאִים יְדֵי חוֹבַת תְּרוּמַת הַמִּשְׁכָּן אֲלֵא בְּהִבָּאתָם מִכָּל הַמִּינִים".

"וְהוּא אוֹמְרוּ 'זֹאת', לֹמַר, מִלְבָּד חַיִּיב הַהִבָּא עוֹד אֲנִי מְצוּהָ שְׁתַּהֲיֶה הַתְּרוּמָה מִמִּינִים אֵלּוּ כּוֹלָם, וְהַטַּעַם - כִּי אֵין הַכֶּנֶת הַמִּשְׁכָּן מוֹשְׁלֶמֶת בְּחֶסְרוֹן אֶחָד מֵהַמִּינִים".

בית שלם, מסתבר, נבנה באמצעות השלמת כל הפרטים ופרטי-הפרטים, כולל הקטנים והזניחים ביותר. לא ניתן להתקדם עם בניית בית כזה או אחר, טרם שיושלמו כל הפעולות הנדרשות לשם כך, ויהי מה.

הדבר נכון הן לגבי בית גשמי, חומרי, כאן בעולם הזה, ועל אחת כמה וכמה כשמדובר בבנין ביתו של הקב"ה. כשעם ישראל נדרש להתגייס בכל מאודו להקמת מעון לשכינה, נדרשו הם ראשית כל להבין כי אין עבודה חלקית. רק כשהכל יהיה מושלם, הפריטים, הרכיבים וחומרי הגלם ייתרמו במלואם, או אז ניתן יהיה להשלים את התהליך.

כך הדבר גם כאשר בונה אדם את קומתו הרוחנית, כשהוא חפץ להשכין את הקב"ה בתוכו ולהכשיר את לבבו להשראת השכינה.

על האדם לדעת כי אין דרך אחרת, מלבד קיום כל חובותיו הרוחניות, ללמוד וללמד, לשמור, לעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתו יתברך באהבה.

הזנחת חלק מסוים, זלזול בקיום מצוות כאלה ואחרות, תוצאותיהם הוות אסון. התוצאה הישירה היא - בנין עקום וחלקי בלבד, ונקל לשער עד כמה נורא הדבר כשמדובר בבנין רוחני, בנשמתו של איש ישראל.

אז נכון, לא כל אדם נמצא בדרגה בה הינו מסוגל להתעלות למעלה נשגבת זו עם שלימות. אכן כן, עצם העובדה שאנו עדיין חיים כאן ולא סיימנו את תפקידנו, משמע - עוד יש לנו מה לתקן ולשפר כאן, וזה בסדר גמור.

אך המטרה אמורה להיות ברורה, היעד צריך להיות מסומן מראש ועל נקודת המבט המרכזית להיקבע בהתאם לציפייה זו - "כִּי אֵין הַכֶּנֶת הַמִּשְׁכָּן מוֹשְׁלֶמֶת בְּחֶסְרוֹן אֶחָד מֵהַמִּינִים".

שביבי אור ניצוצות אש שלהבת מבית מדרשו של האור החיים

"וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם" (כה, ח). בציווי זה, מלמדנו רבנו, עמדו עם ישראל למבחן מכריע וגורלי, כזה שיש בו כדי לקבוע את עתידם בכל הנוגע להשראת השכינה בתוכם ולהתגלות האור האלקי ביניהם.

וכך כותב רבנו: "וְלֹא אָמַר 'בְּתוֹכוֹ', לֹמַר, שְׁהִמְקוּם אֲשֶׁר יִקְדִישׁוּ לְשִׁכְנוֹ יִהְיֶה בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - שְׂיִקְיָפוּ הַמִּשְׁכָּן בְּדֵי דְגָלִים. וְאוֹלֵי כִי דְבָרִים אֵלּוּ הֵם תְּשׁוּבָה לְמַה שְׁחָשְׁקוּ יִשְׂרָאֵל (במדבר רבה ב, ג) בְּרֹאוֹתָם בְּהַר סִינַי שְׁהִיָּה בְּרוּךְ הוּא מוֹקֵף בְּדָגְלֵי הַמְּלֵאכִים, וְהוּא אוֹת בְּתוֹכָם, וְחָשְׁקוּ אֶהָב לְהִיּוֹת כֵּן בְּתוֹכָם, וְלֹא בָּאָה הַתְּשׁוּבָה מִבּוֹחֵן לְבוֹת, וְאָמַר וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי כְּמוֹ כֵּן בְּתוֹכָם".

הדבר נכון ביותר גם לגבי כל אחד ואחד, בבואו לבנות את ביתו ואף ברצותו להקים משכן לא-ל יתברך בתוככי נשמתו פנימה.

ברגעים שכאלה עומד הקב"ה ובוחר את הבקשה, בודק ומוודא עד כמה האדם אכן מוכן לכך ועד כמה כנה כוונתו. האם הוא באמת ובתמים חפץ להשכין את הקב"ה בלבבו, על כל המשממע מכך, או שמא חלילה הוא אכן רוצה בזאת - אולם לא בכל מחיר.

נדע, ניהרר ונזכור - בזאת אנו נמדדים, ועל פי זה ייקבע עד כמה תשרה השכינה בתוכנו ומה תהיה מידת הדבקות שלנו בבורא העולם, לה נזכה באתערותא דלעילא.

חיים שיש בהם בנתיבי חייו ופועלו של איש האלקים

מילותיו של רבנו מדודות בפלס ושקולות ביותר היו, משל היתה משקולת זהב בפיו. דווקא משום כך יש להתייחס לכל ביטוי שיצא מפיו הקדוש או שבא בכתב על ידו, כביטוי מדויק הממזה את הלך מחשבתו של רבנו ברמה המדויקת ביותר, ללא שמץ של גוזמה וללא כחל ושרק כהוא זה.

לנוכח עובדה זו, עד כמה מפליא לראות כיצד מתבטא רבנו בהדרת קודש ויראת כבוד כלפי גאון ישראל ותפארתו הלא הוא הגה"ק ר' חיים אבולעפיא זי"ע, וזהו כינויו בפי רבנו בהתייחסו אליו (ראשון לציון ביצה יב, א): **'מופת דורנו'**.

בעת עלות רבנו לחונן עפרה של ציון ולהשתכן אחר כבוד בארץ הקודש, כספה נפשו להתוודע פנים אל פנים לאותו ענק שבענקים, עמו היה קשור בקשר איתן עוד טרם לכן אלא שלא זכה להיפגש עמו בפועל עד אותה העת.

מקום מושבו של ר' חיים אבולעפיא היה בטבריה, משם פרוסה היתה מצודתו הרוחנית על הגליל כולו ושמעו יצא בכל הארץ, כשלצד כל זאת מקיפים אותו חבר תלמידי חכמים מובהקים משכמם ומעלה אשר שימשו לו תלמידים נאמנים וקרובים.

רבנו, אשר כאמור כמה לפגוש בו, עשה את דרכו לטבריה והועיד את פעמיו לשיבתו של ר' חיים, שם עסקו באותה העת בפלפול ברייתא דאורייתא. נכח רבנו לראות זאת, ולא אבה להפריע לסדרי הלימוד. עקב כך נכנס רבנו בלאט לשיבה, הפנה מבט מבוש לעבר ר' חיים והפטיר בשפל קול: **'מבקש אני תורה'**.

ר' חיים מצידו, אשר זה מכבר עמד על טיבו של רבנו וידע היטב כי לפניו ניצב מלאך האלקים, קם תיכף ומיד ממקומו וקרא אליו בחיבה: **'חכם חיים, בוא!'**

כאן החלו שני המאורות הגדולים להתנצח ביניהם בעומק הסוגיא, עד שכעבור שעה קלה - כשנכח ר' חיים לראות עד כמה גדולה מעלת רבנו בידיעת ועמקות התורה הקדושה, לא עצר בנפשו ואמר בהכנעה: **'מבקש אני ללמוד תורה'**, בדיוק כפי שביקש רבנו שעה קלה קודם לכן.

בנתיבי החיים פרקי מחשבה ומוסר לאורו הזך של האור החיים

על דורנו, במובנים מסוימים כמובן, ניתן בהחלט להמליץ ולומר 'אכשר דרא'.

החל מאז אותו יום היסטורי - ט' באלול תרפ"ג, בו יסד הגאון ר' מאיר שפירא זצ"ל את הדרך היומית, התלכד עם ישראל סביב מסגרת משותפת ויצא לדרך ארוכה ואינסופית שכולה דביקות בהשי"ת ובתורתו הקדושה, כאיש אחד בלב אחד ויחד שבטי ישראל.

לצד זאת נוספו ברבות הימים הדרך היומית בתלמוד הירושלמי, אותו קבע כחוק לימוד הרה"ק בעל 'לב שמחה' מגור זי"ע בשנת תש"מ, הרמב"ם היומית ביוזמת האדמו"ר מליובאוויטש זי"ע וכך גם סדרים שונים שקבעו להם המוני בית ישראל בשנים האחרונות - כעמוד היומית בהלכה ועוד. כך גם בקהילות שונות נוסדו מסגרות מסודרות ותוכניות לימודים עשירות על סדר הש"ס, ההלכה ועוד.

המיוחד בכל אלה הוא ההתגשמות המיוחדת של התבטאות הזהר הקדוש (פרשת אחרי): **'קודשא בריך הוא, אורייתא וישאל - חד'**. זהו קשר ייחודי, איתן ובלתי ניתן להפרה של כל יהודי עם כלל ישראל ועם בוראו בחדא מחתא, כשכולם הופכים ליחידה אחת מלוכדת שכל כולה קיום רצון ה' ודביקות בתורה הקדושה.

ענין מיוחד זה, הדגש שיש לתת דווקא לריבוי הלומדים יחדיו - וככל שרבים הם הרי זה משובח,

מצאנו בדברי רבנו האור החיים הקדוש בפרשתנו. וזו לשון רבנו על הפסוק: **"הלא תמצא אומרם ז"ל (אבות ג, ו) אַחַד שְׁיוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה שְׂכִינָה עִמּוֹ שְׁנָאֲמַר (לעיל כ, כא): "בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֶזְכִּיר אֶת שְׁמִי. וְאָמְרוּ עַל שְׁנַיִם וְשִׁלְשָׁה וְחֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרֵה, וְכָל אֶחָד כִּפְּי הַדְּרָגָתוֹ. וְאָמְרוּ עוֹד (בראשית רבה עד, יז) שְׂאִין הַשְּׂכִינָה שׁוֹרָה עַל פְּחוֹת מְשֻׁשִׁים רִיבּוּא, כִּי מִטַּעַם זֶה לֹא נִתְּנָה תּוֹרָה לְהָאֲבוֹת עַד שֶׁהָיוּ הַבְּנִים בְּמִסְפַּר שְׁשִׁים רִיבּוּא.**

"מִכָּאֵן תְּקִישׁ וְתִדְּוֵן כִּי הַדְּרָגוֹת הַקְּדוּשָׁה הֵם מֵאֶחָד עַד שְׁשִׁים רִיבּוּא, וְזֶה בְּבַחֲזִינָת הַמִּסְפָּר וּבְבַחֲזִינָת הָאֵיכוֹת כִּמְהַ הַדְּרָגוֹת מֵאֶחָד לְאֶחָד עַד אֵין קֵץ."

נמצאנו למדים כי עם כל מעלתו של הלומד יחידי, גדולה לאין ערוך מעלת הלומד בחברותא. יתירה על כך דרגתם של הלומדים שלשה יחדיו וכן הלאה.

אם כן, זוהי קריאה קדושה לכל איש ישראל באשר הוא, לעודד ולפעול להקמת שיעורי תורה, לייסד מסגרות לימודיות ולכלל הפחות להשתתף בלימוד בהן, וכמובן שעלינו להיות תמכין דאורייתא ולתת לכל אותן יוזמות קדושות את היכולת הגשמית להתקיים, לפרוח עוד ועוד ולעורר בקרב המון העם - זקנים נערים וטף, תלמידי חכמים ואלה שלא זכו לכך, את חשקת התורה הקדושה.

גם אתם זכותם לישועה זכות רבנו האור החיים הקדוש?

כתבו לנו

למייל המערכת m028039999@gmail.com

או לפקס 02-5385689

או בנדרים פלוס - באר ישראל

אור הישועות מכתבי הלומדים

ישועה כנגד התחזיות השחורות של הרופאים

שח הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א: ישועות רבות ונפלאות זכו לראות אלה שקיבלו על עצמם להגות בקביעות בספר הקדוש אור החיים. אחת מהן היא סיפורו המפורסם של הגאון הצדיק רבי הלל שלעזינגער זצ"ל, שמלמד אותנו על כוחה של אמונה והתמדה.

רבי הלל, שזכה להערכה רבה בעולם התורה, נישא אך לצערו, במשך שנים רבות לא זכה לפרי בטן. לאחר ניסיונות רבים ולבכות שבורים, פנה בלית ברירה לרופא גדול ומנוסה, שנחשב מהמומחים בתחומו. הרופא, שבחן את הממצאים הרפואיים, פסק באופן נחרץ: **"רבי יהודי, כאשר יצמחו עשבים על כף ידי - אז ייוולדו לך ילדים!"** דברים אלו נאמרו מתוך כוונה ברורה להניא אותו מלהמשיך ולנסות, שכן לשיטתו, הסיכויים שייביא ילדים לעולם היו אפסיים.

רבי הלל, ששמע את הדברים הקשים, לא נתן לייאוש להכריע אותו. במקום להיכנע למציאות כפי שהוצגה בפניו, הוא החליט לפנות למקום שממנו נובעת הישועה האמיתית. בלי להתמהמה, עלה לציונו של האור החיים הקדוש בהר הזיתים, שם, בינות לעצי הזית, מול ציונו הקדוש, שפך את ליבו בתפילה רוויית דמעות וקיבל על עצמו התחייבות: **בכל שבוע ילמד מספרו הקדוש של האור החיים, אור החיים על התורה, באופן קבוע ומתמיד.**

ואז אירע הנס. כעבור שנה בדיוק, נולדה בתו הבכורה של רבי הלל. ההתרגשות וההודאה לה' מילאו את ליבו, והאמונה בכוחו של הצדיק רק התחזקה. במשך השנים, זכה רבי הלל להקים דור ישרים מבורך של תלמידי חכמים וגדולי תורה. מבין צאצאיו נמנים הגאון הצדיק רבי משה הלבערשטאם זצ"ל, חבר הברד"ץ של העדה החרדית בירושלים; הגאון רבי סנדר פריינד זצ"ל; והגאון רבי משה נחום שפירא זצ"ל.

סיפור זה ממחיש את גודל מעלתו של לימוד תורת הצדיקים ובמיוחד כוחו של ספר אור החיים. הוא מעיד על כך שבזכות אמונה פשוטה ותפילה ממעמקי הלב, אפשר לזכות לישועות גדולות גם במצבים שנראים אבודים לחלוטין, ואסור ליהודי להתייאש כלל.

מתיבתא אור החיים

דבר מועט. וע"ע בפנים יפות שהוסיף דגם האשה צריכה להסכים שבעלה ימכור תכשיטיה, שאין לאיש למסור תכשיטי אשתו, ולכן הוצרכו שיבאו ביחד האנשים והנשים. וכן כתב במשך חכמה (פר' תרומה) 'מאת כל איש' ולא מאת כל אשה, שמאשה שיש לה בעל אין מקבלין גבאי צדקה דבר מרובה, וכדתנן בשקלים (פ"א מ"ג) שנשים וקטנים אין שוקלים.

והנה בריטב"א (קידושין לו.) כתב: איכא דקשיא ליה היכי אמרינן הכא דכי כתיב בני ישראל ממעט בנות ישראל, אם כן היאך נשים נודרות ונודבות קרבן, דהא כתיב בפרשה בני ישראל, ואיכא למימר דהא רבינהו רחמנא התם מוכתיב איש לרבות את הגוים שנודרין ונודבין נדרים ונדבות כישראל (חולין י"ג ב') וכל שכן נשים, והא דכתיב (שמות כ"ה ב') דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה ואפילו הכי כתיב (שם ל"ה כ"ב) ויבואו האנשים על הנשים, לא קשיא, דהתם נשים מעצמן הביאו ולא נצטוו בכך, אי נמי דנדבה הוה וכבר נתרבו נשים בנדר ונדבה כדכתיבנא. ע"כ. וכע"ז כתב הרמב"ן, ולכאורה נראה דסבירא להו כרבינו דהותר לנשים לתרום, אלא שלא נצטוו על כך.

וראה עוד בשו"ת ויען יוסף (גרינוולד) שהביא דברי הריטב"א ותמה עליו, וז"ל: ולי העני קשיא לי על דבריו, מהא דאיתא בריש מס' תרומות חמשה לא יתרומו וכו', ופי' הרע"ב דילפינן לה מקרא דויקחו לי תרומה בני ישראל ולא עכו"ם איש ולא קטן וכו' עיין שם, והוא מהירושלמי שם, ואי כדברי הריטב"א א"כ תהא אשה ג"כ פסולה לתרום תרומה, אלא ודאי כיון דאיצטריך בני ישראל למעוטי עכו"ם ליכא למשמע מינה למעט נשים. וי"ל עוד כיון דכתיב מאת כל איש, האי כל אתי לרבווי נשים, ודברי הריטב"א צע"ג. ע"כ.

שנתן, יכולים לקחת מן היתומים, מפני שאפשר על ידי שראו בני אדם שיתומים האלו נתנו קונים כבוד, ולבסוף הוא שבח להם, וגם האשה אם בעלה הוא עשיר מופלג ודאי שבעלה לא היה מקפיד על מה שנתנה יכולות הן לתת, וגם כן השוע משום שכמו שכולם נותנים לא היה צריך שהוא נותן כ"כ שירד מנכסיו, ובענין זה אין כבוד גדול מזה מלמשכן בין לנדיבים בין ליתומים וכן האנשים מומן ההוא כולם נתעשרו מאד, וזהו הייתור 'מאת' לרבות היתומים 'כל' לרבות הנשים 'איש' לרבות השוע כדכתיב איש 'נדיבות יקום' (ישעיה לב ח). ע"כ.

ובשו"ת רב פעלים (ח"ג ח"י"מ ס"ד) למד מדברי רבינו שכל דבר שבא לכפרה בכה"ג מקבלים מן הנשים אפילו דבר מרובה ע"ש. והביא כן מדברי מהר"ח פלאגי ז"ל ברוח חיים (יו"ד ס"ו רמח אות ו') שציין בדין אין מקבלים מהנשים וכו' את דברי רבינו דאם היה הגביה לצורך כפרה הותר.

אמנם בספורנו בפרשת ויקהל (שמות לה כב) כתב בפסוק 'ויבאו האנשים על הנשים', עם הנשים המתנדבות באו האנשים שלהן להסכים בנדבה, כדי שיקבלו הגבאין מהן, שאין מקבלין מן הנשים אלא

כתב רבינו (שמות כה ב): עוד נראה בדקדוק אומרו ג' ריבויים אלו מאת כל איש שלא היה לו לומר אלא מאשר ידבנו וגו', ואולי שנתכוין הכתוב לרבות ג' פרטים שישנם בהדרגה משונה בדין הצדקות מכל ישראל והם היתומים והנשים והשוע, היתומים כמו שאמרו במסכת בבא בתרא (ח' א) אין פוסקים צדקה על היתומים ואם לעשות להם שם מותר, הנשים כמו שאמרו בסוף מסכת בבא (ק"ט) שאין לוקחים מהנשים אלא דבר מועט, ואמרו עוד שם כי מועט ומרובה הוא לפי ערך מה שהם הנשים וכמעשה רבינא שלקח שרשרות זהב מהם ואמר כי בערך בני מחוזה דבר מועט הוא, שוע כמו שאמרו בבבא בתרא (שם) שאסור לגבאי צדקה לתובעו ולגבות ממנו וכו' וכמעשה הובא שם (תענית כ"ד א) עוד שהיו נשמטים הגבאים מהתראות לפניו לכל יהיה מצר לעצמו ויתן מה שאין בו כח ליתן, והנה בנדבת המשכן אמר ה' למשה שיקח מהג' הנזכרים, והוא מה שריבה בג' הריבויים יתומים נשים שוע, את לרבות הנשים, כל לרבות היתומים, איש אשר ידבנו לבו זה שוע כמשמעו שמשלשתם יקח אפילו דבר גדול. ע"כ.

מבואר בדברי רבינו שבנדבת המשכן הותר לקחת מתנה מהנשים, ואפילו דבר גדול, וביאר רבינו בטעם הדבר לפי שהוא לכפרה, ודבר שהוא לכפרה הותר לקחת מהנשים.

ותלמיד רבינו במאור החיים כתב לפרש טעם הדבר באופן שונה, וז"ל: טעם שאמר ג' ריבויים 'מאת כל איש' וכו', דע שאמרו חז"ל שהיתום והאשה והשוע פטורים לתת צדקה (יו"ד ס"ו רמח), היתום משום שאין לו מי יפרנסו, והאשה מפני שבחיי בעלה אין לה מגרמה כלום, והשוע משום נדיבותו יכול ח"ו לבא לידי צורך, אבל אם הוא נדבת קודש ויש שם לכל מי

בפרשתנו מציין האור החיים כיצד ניתן בית המקדש. התדע היכן כתב זאת רבנו? (א) פרק כה פסוק ב. (ב) פרק כה פסוק ט. (ג) פרק כה פסוק לו. תשובה מגליון קודם: פרק כב פסוק י.

מצא חיים
חידה שבועית בעיון
דברי האור החיים

שם הזוכה
בעליון פר' ויגש:
הרב אליעזר
זיטש, בני ברק

פתרונות יש לשלוח לא יאוחר מיום רביעי בשבוע בלבד לכתובת דוא"ל: m028039999@gmail.com או בפקס 02-5385689 או 'נדרים פלוס' - באר ישראל.
על מנת להשתתף בהגרלה: 1. יש לציין כתובת מדיקת וטלפון. 2. לציין בראש הדף עבור חידון 'ובחרת בחיים' ושם הפרשה. 3. בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרעס) בארץ ישראל למקרה של זכיה, שישלח לשם.
בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

מהוברים להיום
לשמיעת שיעורים ודרשות
חייגו: 02-803-9999

מכתלי בית ההוראה

אקטואליה
בהלכה

פניני הלכה למעשה, בענייני דיומא ושאלות המתחדשות
מרבני בית המדרש להוראה ודינות "באר ישראל"
בראשות מורינו הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

מכתלי בית ההוראה תשובה ממורינו הרב שליט"א

הוצאת עצמות מתוך דג המוגש לקטן (א)

מתוך האוכל שזו מלאכת בורר. עוד כתב להזהיר גם לכל סועד וסועד, שלא יוציא את העצמות מן הדג, אלא יוציא את בשר הדג מתוך העצמות, והובאו דבריו בפוסקים שכתבו שהעולם אינם נוהגים כזה, וכתבו כמה וכמה טעמים למנהג. וכן הגאון רבי מרדכי בנט בספרו מגן אבות (להלכות בורר, שבת עד. ד"ה ונראה מדברי רש"י) כתב מדעת עצמו שיש להזהר לאכול את הדג באופן שמחזיק את החתיכה בידו השמאלית, ומוציא ממנה את הבשר בידו הימנית, כדי שלא להיכשל באיסור בורר.

מאידך רבי משה בן חביב בעל מחבר ספר כפות תמרים (קרבן שלוש מאות חמישים שנה) כבר נשאל על המנהג והוא העלה בפשיטות להיתר, וכפי שיתבאר טעמו לקמן.

איסור בורר בפסולת בתערובת ולא בפסולת מחוברת

כתב רבינו חננאל (שבת עד): 'הדש הוא המפרק הפסולת המחוברת באוכל, ומכינתן לברייה או בזרייה או בהרקדה. נמצא זוהר והבורר והמרקד כולן מעבירין פסולת המעורבת באוכל ואינה מחוברת, ואינה כגון קליפה שצריכה פירוק, או כגון עפרורית שצריך ניפוץ, אלא מעורבת בלבד'. וכן כתבו רבי יהודה אלברצלוני בספר העיתים (סימן רכה) ובערוך (ערך דש).

הגאון רבי יוסף בן ג'וייא בספרו 'טל אורות' (סוף הלכות בורר והזוהר דף לב:) הביא לדברי הערוך, וכתב לייסד מדבריו, שמלאכת בורר היא רק בתערובת, ולא בפסולת שמחוברת באוכל והם דבר אחד. וזה לשונו: 'ולפי זה נראה דפירות שיש להם קליפה מחוברת וכגון קישואים ותפוחים, וצריך סכין לקלוף קליפה. אין בזה ברייה כלל כיון שאינה מעורבת'. וכתב שכן מבואר במאירי (שבת קלד). שכתב: 'ואין לפקפק בניקור הירוק מטעם בורר, שכל שהוא חותך בידו אינו נקרא בורר'. והיינו דכיון שצריכים לחתוך את הקלב מתוך הבשר, אין זו מלאכת בורר שהיא הפרדה של אוכל מפסולת. וכתב שבזה יש לפרש דברי המרדכי (ביצה סימן תרסב) שיש היתר בניקור הבשר ביום טוב 'וברירה לא שייכא כאן', ולא כתב שום טעם מדוע אין איסור בורר, ולמבואר הרי בניקור מוציאים דברים מחוברים ואין בכך גדר המשך בעמ' ב

בתקופה האחרונה התחלנו להגיש בסעודת ליל שבת מנות דגי 'פורל' שלמים, אפויים או מבושלים, לצד מנות ה'געפילטע פיש'. בני המשפחה הקטנים עם הגדולים נהנים מאוד מהתוספת החדשה, ואף כמה מהילדים שער עד עתה לא אכלו דגים החלו לאכול בעונג רב; ומאחר שדגים אלו מלאים עצמות, הדרכנו את הילדים כיצד לאוכלן בשבת בלי להיכשל באיסור בורר, והיינו להוציא 'אוכל מתוך פסולת' ולברור את בשר הדג מתוך העצמות ולא להיפך, ואת חתיכות הדגים הדבוקות בעצמות הדג שקשה להפרידם, יש להכניס לפה ואחר כך לשלוף את העצמות מהפה. אולם שאלתנו היא לגבי בתנו הקטנה, שהיא אינה מסתדרת עם כל זה, את העוף אנחנו מפרקים ונותנים לה והחלק הצמוד ממש לעצם מוגש לילד אחר, אבל בדגים פתרון זה איננו אפשרי, וברצוננו לברר האם יש דרך להאכיל ילד דג עם עצמות ובלעבור על איסור בורר:

תשובת מורינו הרב שליט"א:

בעיקר נידון ברירת עצמות הדג נחלקו הפוסקים, ויש שכתבו שהדבר אסור מדאורייתא ואף תמיה על מנהג העולם שמקילים בכך וכשלים באיסור בורר, ומאידך הרבה פוסקים צידדו להיתר ומכמה וכמה טעמים כדלהלן:

והיות שבדרך כלל אפשר להפריד את הבשר מהעצם ולהוציא את האוכל מתוך הפסולת, ודאי שכן ראוי לעשות לכתחילה ולא להקל ולהוציא את העצם מהדג. אמנם לגבי החלקים הצמודים לעצמות שקשה להפריד את הבשר מן העצמות, יש פוסקים שהורו להיתר את ברירת העצמות מהדג כאשר חפצים להגישו לקטנים מאחר שאי אפשר לתת להם דג עם עצמות, וזאת בתנאי שיהיה זה סמוך לאכילה ממש, לפי אותם פוסקים, יהיה מותר גם להוציא גרעינים מאבטיח כאשר מגישים אותו לתינוק, אם יש קושי להוציאם בדרך אחרת.

אזהרת המאמר מרדכי שלא לברור עצמות הדגים

בספר מאמר מרדכי (סימן שיט ס"ק ז) כתב שיש לבטל את המנהג להוציא בסעודות הגדולות את השרדה של הדג, שהרי השרדה היא פסולת, ובשבת אסור להוציא פסולת

הלכה למעשה

משולחן מורינו הרב שליט"א

הציצה בתפילין

כאשר חלצתי את התפילין של יד הבתנית כי חלק מהרצועה חצץ והפריד בין היד לבית התפילין, האם זה חציצה וצריך להניח שוב תפילין?

תשובת מורינו הרב שליט"א:

לכתחילה נכון להחמיר שהרצועה נחשבת חציצה.¹

טעות בברכה

אדם נטע לידיו תפוז ונטעות ברך עליו 'שהכל' שהדין הוא שיצא 'שוע"ט' או 'ס"א'; האם יכול לגמור ולאכול את כל התפוז על סמך ברכת שהכל, או שעדיף שיאכל רק קצת, ולאחר מכן ייקח מאכל אחר שברכתו העץ ויכון להוציא גם את התפוז:

תשובת מורינו הרב שליט"א:

יכול לאכול את כל הפרי על סמך ברכת שהכל שבירך ויצא בדיעבד.²

בצל על משטח בשרי

חתך בצל עם סכין חלבי על גבי משטח בשרי שחתכו עליו באותו יום בצל אחר עם סכין בשרי; האם הבצל מותר באכילה:

1 | כן כתב במשנה ברורה (פ"ה סק"ה), כי אף שבספר רביד

הזהיר בכתב שהרצועה לא מקרי חציצה משום שמין במיני אינו חוצץ, אך מדברי הלבושי שרד משמע שנוכח לכתחילה להחמיר בה אף שהוא מין במינו. וראה בתהלה לרדו (שם סק"ה) שכתב שאם לא כן ביה כהונה מצוין שאף מין במינו חוצץ, אך בתפילין אינו חוצץ, וכ"כ בכוכב מיעקב (ש"ח בסוף הספר פ"ה ה) שאפילו בדרך שצריך גניעה ממש מין במינו אינו חוצץ, אולם בטוב טעם ודעת (קמ"א סוף רמ"ה) כתב שבתפילין כיון שצריך גניעה ממש אף מין במינו חוצץ.

2 | כן נראה מסתימת הפוסקים ומדברי המש"ב (סק"ה). שמאחר שכבר יצא בדיעבד ידי חובת הברכה על מאכל זה לכן מותר 'יכול לכתחילה לאכול את כל הפרי על סמך ברכה זו מנהגה' (שם סק"ה) שכתב במי שברך שהכל על מנות: 'נראה לע"ד שלא יאכל על ברכה דמנות אלא רק חתיכה קטנה שהדרך להניחה בפעם אחת לפי ולא יותר, דמאחר שהוא רק לדין

תשובת מורינו הרב שליט"א:

מיעקר הדין, כאשר המשטח נקי מבשר (והדבר צריך בדיקה), דין הבצל כדיו הסכין בו נחתך הבצל.³ אמנם יש פוסקים שהחמירו⁴ שגם בחיתוך בצל על גבי משטח נבלע במאכל הטעם הבלוע במשטח, וכן נבלע במשטח מהדבר החריף ושניהם נאסרים, על כן לכתחילה יש לחשוש לשיטתם, ובצל שנחתך בסכין פרווה על גבי משטח בשרי אין להשתמש בו לחלב וכו' להיפך, אך בדיעבד שנחתך כבר בסכין חלבי על משטח בשרי, יש להקל ואין לאסור את הבצל.⁵

אוכל שהיה תחת הישן בנסיעה

תחת מושב הרכב היו שקיות עם מאכלים ובדרך נמנם האדם שיש מעליהם, האם המאכלים נאסרו כדין אוכלים שהיה תחת המיטה:

תשובת מורינו הרב שליט"א:

לא נאסרו המאכלים, וכל שכן אם היו בתא המטען שתחת המושבים, ויש מקום להקל אף להניחם שם לכתחילה.⁶

מעביד שאיחר הפרשות לקופת גמל

עובד שרצה למשוך את קרן ההשתלמות שלו [כל 6 שנים יש תחנה למשוך], וכשגם למשוך קלט למפרע, כי מאחר ומעסיקו במשך כל תקופות עבודתו היה מפריש את חלקו בפיגורים, [באופן קבוע היה מקבל הודעות: 'אי תשלום דמי גמולים לקרן השתלמות שעל שמך']. וכעת טוען העובד, כי

1 | כן כתב במשנה ברורה (פ"ה סק"ה), כי אף שבספר רביד הזהיר בכתב שהרצועה לא מקרי חציצה משום שמין במיני אינו חוצץ, אך מדברי הלבושי שרד משמע שנוכח לכתחילה להחמיר בה אף שהוא מין במינו. וראה בתהלה לרדו (שם סק"ה) שכתב שאם לא כן ביה כהונה מצוין שאף מין במינו חוצץ, אך בתפילין אינו חוצץ, וכ"כ בכוכב מיעקב (ש"ח בסוף הספר פ"ה ה) שאפילו בדרך שצריך גניעה ממש מין במינו אינו חוצץ, אולם בטוב טעם ודעת (קמ"א סוף רמ"ה) כתב שבתפילין כיון שצריך גניעה ממש אף מין במינו חוצץ.
2 | כן נראה מסתימת הפוסקים ומדברי המש"ב (סק"ה). שמאחר שכבר יצא בדיעבד ידי חובת הברכה על מאכל זה לכן מותר 'יכול לכתחילה לאכול את כל הפרי על סמך ברכה זו מנהגה' (שם סק"ה) שכתב במי שברך שהכל על מנות: 'נראה לע"ד שלא יאכל על ברכה דמנות אלא רק חתיכה קטנה שהדרך להניחה בפעם אחת לפי ולא יותר, דמאחר שהוא רק לדין
3 | כן כתב במשנה ברורה (פ"ה סק"ה), כי אף שבספר רביד הזהיר בכתב שהרצועה לא מקרי חציצה משום שמין במיני אינו חוצץ, אך מדברי הלבושי שרד משמע שנוכח לכתחילה להחמיר בה אף שהוא מין במינו. וראה בתהלה לרדו (שם סק"ה) שכתב שאם לא כן ביה כהונה מצוין שאף מין במינו חוצץ, אך בתפילין אינו חוצץ, וכ"כ בכוכב מיעקב (ש"ח בסוף הספר פ"ה ה) שאפילו בדרך שצריך גניעה ממש מין במינו אינו חוצץ, אולם בטוב טעם ודעת (קמ"א סוף רמ"ה) כתב שבתפילין כיון שצריך גניעה ממש אף מין במינו חוצץ.
4 | כן נראה מסתימת הפוסקים ומדברי המש"ב (סק"ה). שמאחר שכבר יצא בדיעבד ידי חובת הברכה על מאכל זה לכן מותר 'יכול לכתחילה לאכול את כל הפרי על סמך ברכה זו מנהגה' (שם סק"ה) שכתב במי שברך שהכל על מנות: 'נראה לע"ד שלא יאכל על ברכה דמנות אלא רק חתיכה קטנה שהדרך להניחה בפעם אחת לפי ולא יותר, דמאחר שהוא רק לדין
5 | כן כתב במשנה ברורה (פ"ה סק"ה), כי אף שבספר רביד הזהיר בכתב שהרצועה לא מקרי חציצה משום שמין במיני אינו חוצץ, אך מדברי הלבושי שרד משמע שנוכח לכתחילה להחמיר בה אף שהוא מין במינו. וראה בתהלה לרדו (שם סק"ה) שכתב שאם לא כן ביה כהונה מצוין שאף מין במינו חוצץ, אך בתפילין אינו חוצץ, וכ"כ בכוכב מיעקב (ש"ח בסוף הספר פ"ה ה) שאפילו בדרך שצריך גניעה ממש מין במינו אינו חוצץ, אולם בטוב טעם ודעת (קמ"א סוף רמ"ה) כתב שבתפילין כיון שצריך גניעה ממש אף מין במינו חוצץ.
6 | כן נראה מסתימת הפוסקים ומדברי המש"ב (סק"ה). שמאחר שכבר יצא בדיעבד ידי חובת הברכה על מאכל זה לכן מותר 'יכול לכתחילה לאכול את כל הפרי על סמך ברכה זו מנהגה' (שם סק"ה) שכתב במי שברך שהכל על מנות: 'נראה לע"ד שלא יאכל על ברכה דמנות אלא רק חתיכה קטנה שהדרך להניחה בפעם אחת לפי ולא יותר, דמאחר שהוא רק לדין

תערוכת כלל ואינו בכלל איסור בורר.

איסור חליבת הבהמה

בספר טל אורות (שם) הקשה על דברי עצמו, מהאיסור לחלוב את הפרה משום בורר, והרי החלב מחובר בבהמה ואינו דבר נפרד המעורב בה, וכתב לדחות שהחלב נחשב רק כנוסע בבהמה אבל אינו חלק ממנה, אבל ניקור החלב מהבהמה הוא הוצאה של חלק מהבהמה ממש.

הסרת קליפת שומים

הקשו על דבריו, שהרי בירושלמי (פרק ז הלכה ב) נתבאר שאסור להוציא שומים מתוך הקליפות שלהם, וכן פסקו הראשונים (בית יוסף סוף סימן שכ"א) שאין לקלוף שומים בשבת אם לא כדי לאוכלם מיד שבזה וודאי שרי, וכן פסק הרמ"א (שם סעיף יט), ולפי המבואר בדברי רבינו חננאל הערוך ובספר העתים ובמאמרי שמלאכת בורר אינה אלא בתערוכת ולא בפסולת המחוברת באוכל, לכאורה קשה שהרי קליפת השום מחוברת לשום ואין כאן פסולת בתערוכת אלא פסולת מחוברת ולדבריהם אין כאן מלאכת בורר.

אלא שמדיק לשון הטל אורות מיושבת השאלה, כי הטל אורות הקפיד לומר דבריו דווקא בקליפה שצריכים סכין לקולפה וכגון בקישואים ותפוחים, ובה פסולת ממש דבר אחד עם האוכל, אבל קליפת השום אינה ממש דבר אחד עם השום, ושייך בה מלאכת בורר, וכן כתב לחלק בשביתת השבת (באר רחובות, בורה, סוף ס"ק כב). [ובירושלמי עצמו מבואר שהורדת הקליפות נעשתה בשני שלבים, א. קודם מעכו את ראשי השומים להפריד את הקליפה מן השום, וזו מלאכת דש. ב. אחר כך הורידו את הקליפה וזהו מלאכת בורר, ובהו עוד יותר אין הקליפה חלק מן השום].

אבל במגן אברהם (סימן שכ"א ס"ק ל) הוציא מהאיסור לקלוף שומים, שאין לקלוף גם תפוחים, והביאו דבריו האליה רבה (ס"ק ל) והתוספת שבת (ס"ק מא) והמש"ב (ס"ק פד), ובספר תפלה למשה (סימן ל ס"ק ו) כתב שנראה שלא ראו לדברי הראשונים הנזכרים, והביא כי כן פסק בספר בית מנוחה (דינים השייכים לסעודת ליל שבת דין כז).

בספר 'שם חדש' (על היראים, עמוד הזמנים, דף נד:) הביא לדברי הערוך וסיעתו, וכתב שלדבריו אין איסור בהוצאת שדרת הדג, שהרי היא מחוברת בדג ואינה מעורבת בו, ואין כאן איסור בורר. וכתב שנראה כי אילו עמדו דברי הראשונים בפני המאמר מרדכי' בודאי 'לא היה מחמיר היפך המנהג הפשוט בכל ישראל'. עוד כתב להתייר מצד שהברירה נעשית בשעת האכילה והיתר זה יתבאר לקמן בהרחבה.

גם רבי חיים פלאגי בספרו 'לב חיים' (אורח חיים סימן מה) כתב מדעתו לאסור בעצמות, והביא שכן כתב המאמר מרדכי, ושוב כתב להתייר על פי הערוך וסיעתו שבספר טל אורות וכן שכתב בספר שם חדש. וכן בספר פתח הדברי (סימן שיט ס"ק ו) הביא לדברי המאמר מרדכי וכתב: 'ואחר המחילה רבה, כל זה הפך המנהג הפשוט בכל ישראל דעבדי הכי לפני חכמים גדולים ואין מוחה', ותחילה דן מצד שהשדרה יוצאת עם מעט בשר או מוהל בשר, ובהיתר זה נרחיב לקמן, ושוב כתב להתייר על פי שיטת הערוך וסיעתו, וכמו שכתבו להשיג בספר שם חדש ובספר לב חיים עיי"ש.

בורר בניקור בהמה

נתבאר לעיל דעת המאירי והמרדכי שאין בניקור החלב איסור בורר, ובמאירי פירש משום שצריכים לחתוך, וברירה היא בתערוכת ולא בדברים מחוברים, וכשיטת רבינו חננאל הערוך וספר העתים.

גם הריב"א (אור זרוע סימן שלו) התייר לנקר את כל הבהמה ביום טוב בהערמה דשמה יאכל חלק זה או זה, והטעם שהתיירו כאן הערמה כדי שלא תפסד כל הבהמה, עיי"ש. וראה במהר"ח אור זרוע (סימן כד) שביאר דבריו: 'כמה דברים אסרו ביום טוב אף על גב דלאו מלאכה נינהו, שאין לטרוח מיום טוב לחול, ואפילו ניקור בשר אומר משום מורי הרב רבי יונתן שאסר משום רבותיו, לנקר ביום טוב יותר מכדי צורכו. ורבינו אבא מארי זצ"ל, התייר על ידי הערמה כהיא דרב אדא, אבל בלא הערמה מודה דאסור, אף על גב דלאו מלאכה הוא'. ומבואר בהדיא שאין מלאכת ברירה בניקור. ודבריו הובאו בהגהות אשר"י (ביצה פרק א הלכה טז) ובספר הרוקח (סימן רצז).

אמנם בראב"ן (סימן תיש ביצה ט) מפורש שיש איסור בורר בניקור, שהראב"ן כתב לחלק בין הפרשת חלה שאף שהיה בידו להפריש בערב יום טוב מותר לו בדיעבד להפריש גם ביום טוב עצמו, ובין כיסוי הדם שכיון שהיה יכול לכסות מערב יום טוב אסור לו לכסות ביום טוב עצמו, וביאר הטעם, כי את המאפה אסור לאכול בלי הפרשת חלה ומשום שמחת יום טוב והתייר, אבל כיסוי הדם אינו מעכב את האכילה. וכתב שפיר זה לא להתייר לתוך את הבהמה, שהרי בהמה בלא ניקור אסורה באכילה, 'אף על פי שהוא כבור פסולת מתוך האוכל, ואפילו נחשט מערב יום טוב, כיון דלא מצי אכיל לבשר בלא ניקור'. וכדברים האלו ממש כתב הראב"ה (סימן תשל ביצה ט). 'הוא הדין דמותר לנקר בשר ביום טוב ואפילו שנשחט מערב יום טוב, ולא הוי כבורר פסולת מתוך אוכל, כיון דאי אפשר לאוכלו בענין אחר', וכתבו שלענין מאכלים אחרים אין שום נצרכים לשמחת יום טוב, אם ניתן לאוכלם בלי לעבור על איסור בורר ביום טוב, וכן הוציא את האוכל מן הפסולת אין להתייר להוציא את הפסולת, מאחר שהיה בידו לברור גם מערב יום טוב.

בתרומת הדשן (סימן פד) ראה לדברי הראב"ה מתוך הגהות מיימוניות (יום טוב פרק ג אות ב) והבין שהראב"ה בא לתת טעם מדוע אין איסור בורר, לפי שאין אפשרות להוציא את האוכל מתוך הפסולת מותר גם להוציא הפסולת מתוך האוכל, ותמה על הדבר שהרי מצאנו שאף שאין אפשרות רק להוציא את הפסולת מן האוכל אין היתר בדבר, ועוד כתב כי מהגהת אשר"י (שם) מוכח שבעצם יש איסור בורר, וכל ההיתר משום שהוא לצורך יום טוב, שאם הדבר מותר מעיקר הדין, מפני מה הצריך הערמה כדי להתייר. וכבר נתבאר כי דבריו הם דברי הריב"א שהובאו באור זרוע, ומפורש ביאר בשו"ת מהר"ח אור זרוע (שם) דברי אה"ט, שהטעם שצריכים להגיע להערמה זהו מחמת שיש כאן טירחא יתירה האסורה ביום טוב, ובפירוש כתב שאין כאן מלאכה האסורה, ודלא כהבנת התרומת הדשן בדבריו. בבית יוסף (סימן תק) הביא לדברי הראב"ה ותרומת הדשן, וכתב שנוהגים לנקר בלא שינוי וסומכים על הראשונים שהתירו גם בלי שינוי. גם בשו"ע (שם סעיף ו) פסק כדבר פשוט שמותר לנקר. אמנם בדרכי משה (שם) הביא שגם מהר"ל (מנהגים יום טוב ס"ק יב) וגם תרומת הדשן (שם) הורו לנקר בשינוי, וברמ"א (שם) כתב: 'וטוב לשנות קצת'. והיינו שמעיקר הדין יש לסמוך על הראשונים, רק שראוי להחמיר.

בט"ז (שם סק"ד) כתב ליישב שאלת תרומת הדשן, שבאופן שעל מנת לאכול חייבים להקדים להוציא את הפסולת, מותר. אבל במגן אברהם (שם ס"ק יב) פירש דברי הגהות מיימוניות: 'ואינו כבורר פסולת מתוך אוכל, כיון דאי אפשר לאוכלו בענין אחר, וביאר שהם שני עניינים נפרדים, מה שכתב הראב"ה 'שאיין אפשר לאכול בענין אחר', אין כוונתו שכאשר אין דרך להוציא את האוכל מן הפסולת זהו היתר להוציא את הפסולת מן האוכל, אלא שעל אף שיכול היה לטרוח על הניקור מערב יום טוב, בדיעבד מותר לנקר ביום טוב. ונתבאר לעיל שכן מפורש בראב"ן מקור דברי הראב"ה.

ומה שכתב 'ואינו כבורר פסולת מתוך אוכל', אין ההיתר משום 'שאי אפשר לאכול בענין אחר', אלא שבניקור אין מלאכת ברירה, וכמו שכתב במרדכי (שם) 'וברירה לא שייכא כאן', והטעם משום שבניקור יש הוצאת דבר מתוך דבר ולא עניין של ברירת תערוכת, וכתב שגם למה שכתב לקמן (סימן תק), יש להתייר עוד מטעם אחר, שכאן הכל נחשב מין אחד שהכל בשר אלא שחלקו אסור וחלקו מותר, ואין כאן תערוכת של שני מינים. ובפרי חדש (שם) ושו"ע הרב (שם סעיף יח) הסכימו לטעם השני. ובדעת תורה (שם ס"ק י"א) הביא מהר"ן (ר"ף שבת ט): 'די' ואחרים) 'דעו לא שחוטט אינה פסולת לגבי החלב, כי איסור הוא דרביע עילוי' [וקצת יש לחלק, שהרי העז מותרת ורק צריכה שחיטה, אבל החלב שצריכים לנקר הוא איסור בעצמותו וגם שחיטה לא תועיל לו].

ודברי המגן אברהם עולים יפה רק בלשון הראב"ה שכתב 'ולא הוי כבורר פסולת מתוך אוכל', אבל במקור דבריו בראב"ן מפורש שהיה ראוי להיות כאן איסור בורר, וזה לשונו: 'ואף על פי שהוא כבורר פסולת מתוך האוכל, ומפורש שיש כאן מלאכת בורר ורק התייר בדיעבד כשאי אפשר בדרך היתר להוציא את אוכל מן הפסולת ולצורך שמחת יום טוב, וכן מפורש בדברי הראב"ן והראב"ה שכתבו אחר כך שבמאכלים אחרים שניתן להוציא את הפסולת מתוך האוכל אין להתייר, כיון שהיה אפשר לברור מערב יום טוב, ומוכח שמעיקר הדין יש כאן איסור בורר, ורק שהוא הותר לצורך שמחת יום טוב באופן שבלי להוציא את הפסולת יבטל שמחת יום טוב, ודלא כמגן אברהם שיצא לבאר טעמים מדוע אין כאן איסור בורר לדעת הראב"ה, ואמנם כן היא דעת כמה ראשונים הנזכרים לעיל שאין בניקור איסור בורר.

המורם מכל הנזכר בדין בורר בניקור, כי דעת הריב"א, האור זרוע, מהר"ח אור זרוע והרוקח, הגהת אשר"י והמרדכי שאין איסור בורר בניקור. ובמאירי נתפרש טעם ההיתר משום שהברירה נעשית בחיתוך, ולכאורה כוונתו שאין ברירה רק בתערוכת ולא בדבר המחובר, וכדעת רבינו חננאל הערוך וספר העתים. אולם המגן אברהם כתב שני טעמים אחרים מדוע אין בורר בניקור. א. שאין כאן תערוכת אלא הוצאה של דבר מתוך דבר שכל אחד מהם מקומו ידוע. ב. שהכל מין בשר, רק אחד מותר ואחד אסור, ואין כאן שני מינים או אוכל ופסולת, ואין תערוכת במין אחד. ולטעם השני הסכימו הפרי חדש ושו"ע הרב. אמנם יתכן שאלו היו רואים לדברי המאירי שההיתר בניקור משום שאין בורר בדבר מחובר, וכדעת רבינו חננאל הערוך והעתים, לא היו מחדשים טעמים חדשים. ומהראב"ן והראב"ה מוכח שיש איסור בורר בניקור, וכן סברו מהר"ל ותרומת הדשן, וברמ"א כתב שראוי לחוש לדעתם.

איסור בורר בפרי וקליפה

הרא"ש (ביצה פרק א סימן כג) כתב לגבי יום טוב, כי הגם שאם הפסולת מרובה על האוכל הפסולת מוקצה וכל התערוכת נעשית מוקצה, מכל מקום באגוים ובוטנים שנשברה קליפתם והם עדיין מונחים בקליפות, אע"פ שהקליפות הרוכ לא נעשית לא התערוכת מוקצה 'כיון דאורחיהו בהכי, והוי שומר לפירי', והיינו דכיון שהקליפה שומרת של הפרי ודרכה להיות עמו הקליפה על כן היא נחשבת כחלק מן הפרי ולא נעשית מוקצה כל זמן שהיא עם הפרי, 'ולא דמו לעצמות וקליפין שכבר נפרדו לגמרי מן האוכל' ונעשו מוקצה. וכתב מהרש"ל בים של שלמה (ביצה פרק א סימן מב) שהגם שלהלכה קיימא לו שאין אומרים שכל התערוכת נעשתה מוקצה, יש נפקא מינא מדברי הרא"ש להתייר איסור בורר, דכשם שהקליפות לא נעשו מוקצה כל זמן שהפרי מונח בהם, כך אינם נקראים פסולת כל זמן שהפרי מונח בהם לאסור מצד איסור בורר. בטור (סימן תק) הביא לדין הרא"ש, וכן הביא הרמ"א (שם סעיף ב), ותמה המגן אברהם (שם סק"ד) שהרי הכרעת השו"ע שאין כל התערוכת נעשית מוקצה, ומפני מה הביא הרמ"א דין זה, ויישב שגם דעת הרמ"א כהים של שלמה שגם לגבי איסור מוקצה אין קליפות נחשבות כפסולת אלא כשומר לפרי. וכן ביאר במשנה בוררה (סק"ה). וכן מוכח מבינו ריוחם (נתיב ד חב, דף לא ט"ג) שלא סבר שכל התערוכת נעשית מוקצה ופסק לדין הרא"ש, ובהכרח יש לבאר שזו הלכה גם לגבי איסור בורר.

אך הקשה המגן אברהם שהרי בירושלמי (שבת פרק ז הלכה ב) מבואר שגם קליפה של שום נחשבת כפסולת ואין היתר לברור אותה מן השום, וכן פסק הרמ"א (סימן שכ"א סעיף ט), ומאי שנא מקליפת של האגוזים שמותרת כיון שהיא רק שומר לפרי. ובפרי מגדים (שם ס"ק ד) ציין לאליה רבה (שם ס"ק ד) שיישב שהאיסור שנאמר בירושלמי היינו לקלף שומים להניח ללאחר זמן, ומה שהתייר מהרש"ל היינו לקלף לאכול לאלתר, והיינו שאין כאן היתר גמור שהקליפה היא מין אחד עם הפרי ואין איסור בורר, אלא דווקא דרך אכילה מותר לקלף את הקליפה, שבזמן האכילה הקליפה נחשבת כחלק מן הפרי.

ועיקר טעמו של הים של שלמה משום שהקליפה אינה פסולת והיא דבר אחד עם הפרי, יכול לעלות עם הפרי רבינו חננאל הערוך וסיעתו שכתבו על כל דבר המחובר עם האחר, שאין בו תערוכת ומלאכת בורר. ולדעתו גם קליפות אלו נחשבות כחלק מהפרי, אע"פ שאינן דבוקות בו ממש. אמנם בטל אורות התייר על פי דברי הראשונים דוקא בקליפות הדבוקות וצומדות כקישואים ותפוחים שצריכים סכין כדי לקלפן, ולא בקליפות נפרדות כאגוזים ובוטנים, וכמו שנתבאר לעיל ליישב מקליפת שומים שאסור הראשונים. ובספר 'פני האריה החי' (סימן לט) כתב לחפץ חיים כי גם מהרש"ל התייר דווקא לגבי איסור בורר ביום טוב ולא בשבת, אבל תלמידו בעל מחבר ספר שביתת השבת (באר רחובות, בורה, ס"ק כ) דחה דבריו, שרבינו ריוחם בהדיא פסק דין זה גם בהלכות שבת (נתיב יב חלק ח).

איסור בורר בעצמות דג

ומעתה יש לדון על ברירת עצמות הדג שחן מחוברות לגמרי לדג, ועל פי המבואר בדברי רבינו חננאל הערוך והמאירי, שהפרדת פסולת מחוברת אינה מלאכת בורר שנאמרה בתערוכת. נמצא שאין לאסור הוצאת עצמות של דג מתוך הדג.

ביצה עם כתם התערבות עם ביצים אחרות

התערבות, ואם נמצא במקום שאינה אוסר את כולה מותר גם בביצה יחידה דסמיכין על השיטות המתירות, ולרמ"א (שאוסר כל סוג דם) נאסרה כל התערבות ביצים או הביצה היחידה [ובש"ך י"ב ושפתי דעת נראה שבתערובת שלא במינה גם לרמ"א מותר, וראה הל'ק, וצ"ע]. אך אם לא התערבו היטב יחד עדיין, למחבר אפשר להוציא את החלמונים המותרים בלבד.

ואם הביצה לא בוודאות אסורה [בפשטות לש"ך זה ברוב המקרים א"כ נמצא בחלמון ובחלבון, או על קשר החלבון] אלא רק מחומרא, גם אם נטרפו יחד מתירנו, דסמיכין ככה"ג אשיטות שהוא רק דרבנן ומתבטלת חד בתרי, ועוד, ויש מתיירגים גם בנתערבה חד בחד. אך אם נתערבה שלא במינה [כגון בעיסה] אין להתירה (לש"ך, וט"ו מתיר מדין 'סלק' עיי"ש בס"ק ה') דמין בשאינו מינו אינו בטל וצריך ס' כנגדה, ובספק אם נפל אינו מינו, או ספק אם יש י' יש להקל (שפתי דעת ס"ט ק).

ואם הדם וודאי אסור - אוסר גם התערבות וצריך ס"א כדן המיוחד בביצים שצריך ס"א לבטלו ולא סגי בס' (שו"ע י"ד סי' פ"ו ס"ה), ואם לא וודאי אסור, מותר התערבות חד בתרי. וזה יכול להיות אם בישל חמין - צולענט עם ביצים, ונמצאה באחת מהם דם, שצריכים ס"א לבטלה.

ולכן גם היום אם הביצה הגיעה מלולי חופש שאסורה בעצם, מדרבנן בעינו ס' בכל גווי (דרך ביבש במין מינו שמינו שנתן טעם מקילנן שסגי בחד בתרי), ואם כל הביצה נפלה לתערובת ובודאי אין ס' והיו מכינים מהתערובת מאכל, גם הכלי שבשול/טוגן בו היה נאסר, וגם הכלי שהוציא אותו את הביצים היה נאסר.

אך היום אסרינו רק מחמת חומרא וספק ומשום מראית העין לבד, נוכל להחיר בשופי גם בתערובת חד בחד, ויש מי שטורה בחד בחד להוסיף עליו עוד אחד שיהיה חד בתרי. והקדירה מותרת (והקנה בושם הורה להמתין לכל הכלים כ"ד שנות שיהיו נ"ט לפגם).

ובפר"ח ס"ו ק"ט סוס"ג כתב שהחלבונים נחשבים לח בלא שמתערבים יפה, אך החלמונים אם הם שלמים נחשבים יבשים. ונפק"מ בלולי חופש שיצטרכו ס' לבטלה כדן לח בלא.

וכתב באבן בוהן, שגם אם נמצא דם בביצה בוודאי, והוכנסה לתערובת מחמת חוסר בקיאות, הווי טעה בדין ומקרי שוגג, ולא נחשב כביטול איסור לכתחילה גם לרמ"א ככה"ג.

ובסימן ק"ה סיפך ד' בדיני נגיעת מאכלים חמים מצינו שבדבר שוודאי כחוש אוסר רק כדי נטילה, ואם משחו חלה בביצה כנהוג טרם הפייה, ונמצא שהיה בה דם, לרוב הפוסקים סגי בנטילה, אך הפרמ"ג והחכמ"א מחמירים לעשות בה נטילה, ובביצי זמננו וודאי יש להקל בקליפה ולא בנטילה. [והמנהג שם להחמיר באיסור דאורייתא לאסור כל החתיכה שלא במקום הפסד מועט, ויתכן שגם כאן בזמננו נקל בזה יותר סגי בנטילה או אף בקליפה, וצ"ע למעשה].

ולפי כל האמור, במעט הנ"ל כיום שהאיסור הוא רק משום מראית העין, שספק נתערב מעט ביצה שיש בה דם בוודאי, מותר, גם אם התערב הדם בעצמו מותרת התערבות, גם אם אין רוב (שו"ת אבי בעזרי ועוד).

כתב השו"ע בסימן ק"ז כשמבשלים הרבה ביצים יחד, להמתין שיצטננו לפני שמוציאם מהסיר עם המים, שחוששים שמא באחת מהביצים יש אפרוח, ואם יתחיל להוציא קודם שמא ביצת האפרוח תישאר ולא יהיה ס"א כנגדה. ומסקי הרמ"א שבדיעבד אין לאסור דלא חיישינן שהיה איסור והיה בדרך האוסר. וט"ו מחמיר אם הוציא הביצים בכף אחת אחת. ובאוקימת דברי השו"ע נתחבט הפוסקים, ותלוי לפי הרבה דינים אחרים, אך זהו עיקר הדין. ומדין זה מגיעה מנהג העולם להקפיד לא לבשל פחות מג' ביצים יחד, וגם לקרר במים קרים שיתקררו קודם לפני שמוציאם מהסיר עם המים, והגם שאין היום ביצת אפרוח מצוייה, עדיין ביצים עם דם אפשרי שיהיה. אך כ"ז בדורות עברו, אך בביצי זמננו, כמו שנבחרו הסמיכים למציאת דם קלושים מאוד, וצורת הגידול היום ברובה המוחלט היא מלוליס עשתי"תי והביצים המגיעים מהם ס"א אסור רק משום מראית העין כנ"ל, והגם שאסרינו כל הביצה בכל מקום שנמצא דם, הוא רק משום חומרא, וממילא התערובת לא תאסר, ולכן היום אפשר לבשל גם ביצה בודדת (ויברך דוד ח"א סי' צ"ב) [אך עדיין יש המקפידים גם היום].

ובביע אומר ח"ג, י"ד ב', היתר את כל הביצה חוץ מהדם, היום שרוב הביצים הם ס"מ מטעם כל דפריש מרובא פריש.

אחר כל האמור יש לעיין האם יהיה מותר לבטל לכתחילה בספק בביצי זמננו, כמו שמעתי וראיתי במטבחים מוסידיים שבכדי לקצר את הליך תפחת הביצים לוקח כל פעם ישן ביצים בכל אחת מידי, ומרסק את קליפת הביצים בידיו כשהביצים נשפכים לקערה הקליפות נשארים בידי, וסומכים על זה שהחשש הוא רחוק. ולכאורה שפיר עבדי, כי גם אם ימצא דם - יוציא והשאר מותר, ולא נחשב ביטול איסור לכתחילה, האיסור הוא רק משום חומרא בעלמא, ואינו מכוון לביטול, ופרמ"ג הלכות י"ט ס' תקנ"ט שאשל ס"ק י"א כתב שכל איסור שמותר בדיעבד בתערובת בלי שיעור ביטול, מותר לבטלו לכתחילה.

העולה לדניא:

- א. בביצים וצוקות היום האיסור הוא רק מחומרא ומשום מראית העין, ורק הדם אסור, ולכן מותרות גם נתערבו, וכ"ש בספק נתערבו. ב. בביצי משק טבעי כשגם ההטלה היא טבעית עדיין האיסור בעינו, וצריך 61 נגד כל הביצה האסורה, ואוסרת הכל אם לא התבטלה. ג. דם יכול להימצא גם על החלמון וגם על החלבון, ולפעמים מגיע מהחוחמת. ד. היום אפשר לבשל גם פחות משלושה ביצים יחד. ה. לכאורה נראה להתיר לפתוח הרבה ביצים יחד וללא הבחנה מעיקרא ולערבם, על סמך שאם ימצא דם וציאנו.

המשך למה שכתב מורינו הרב שליט"א לענין ביצה שנמצא בה דם, יש עוד כמה מקרים שכיחים שראוי לעמוד עליהם, והדוגמא שאני נשאלתי היא, באם נפתחו כמה ביצים לצלחת גדולה, ובביצה האחרונה נמצא בה דם, חלש בריגע האחרון הצליחו שלא לשפוך אותה לתוך הצלחת, אך יש חשש שאולי קצת מהצלק של הספקי לנזול לצלחת הגדולה. השאלה מה הדין בתערובת, איזה חלק מהביצה אסור החלמון או החלבון, מה הדין כיום, ומה ראוי לעשות, והדבר תלוי לפי מקור הביצים: תשובה: הנה בעיקר הדין יש לדון בביצה עם דם האם כולה נאסרה או רק הדם, והאם הדם יכול להיות על החלבון או על החלמון, והאם יש כלל לחוש בביצי זמננו או לא, ותחילה ראוי לבאר את סדר הדברים כיום ובעבר.

הנה בימים עברו היה רוב צורת גידול התרנגולים בצורה חופשית הנקראת 'לולי חופש', אשר כשמו כן הוא שכל התרנגולים גדלים יחד (בי"ח). אך כיום עם התקדמות התעשייה המודרנית, רוב מולטים של ייצור הביצים התעשייתית נעשה בלולי ענק בשיטה הנקראת 'לולי סוללה' שיש בהם רק תרנגולות (ספ"מ), שהם שרות ענק במספר קומות שבתוכם יש תאים קטנים מחולקים, ואליהם מוכנסות רק התרנגולות שמטילות הרבה ביצים, כשהתרנגולות עצמם ג"כ באות מן שמטיל הרבה ביצים, ובצירוף שיטות נוספות תפוקת הביצים גבוהה ועומדת בקיוש התעשייתית.

וממילא בלולי חופש שזה רוב מה שהיה בזמן הגמרא והשו"ע, כל ביצה, אם היא עברה דגירה ולו של כמה דקות, כבר התחיל להתפתח בה אפרוח ויכולה להימצא נקודת דם בבדיקה.

אך כיום, [למעט לולים נדירים (לא בתוצרת התעשייתית בישראל), או לולים ביתיים, או אם הוכנסו תרנגולים שלא שייכים ללול - אל 'לולי סוללה'], הביצים המשווקות לא יכול סגנית להתפתח כלל אפרוח. בצירוף העובדה שבמפעלים מעבירים את כל הביצים ניטור מלא בבדיקה אחד אחד למציאת פגמים באור חזק המוקרן על הביצה, ורק אם היא נמצאת נקייה פגמים או דם היא נחתמת אוטומטית, הסיכוי שיימצא נקודת דם בביצה הפו קלוש ביותר, אך עדיין לפעמים נדירות מאוד יכול להימצא דם, שמקורו עוד בתחילת קצת האוטריות הביצה, וגם המכונה האוטומטית פספסה אותו בגלל קוטנו.

ראוי לציין שהיום כל הביצים המשווקות הם בצבע לבן, המגיעות מתרנגולת בצבע לבן שבהם אחוזי הדם מועטים עד לא קיימים [לגידול שהן שלהם מושבח וזקוק יותר (כאמור שכיום בוחרים תמיד לתרנגולות לגידול ביצים רק את הן המשובח והזקוק יותר שבאים ג'כ מן כזה וכו'), והם אוכלים אוכל בריא יותר], אך בביצים חומות הנוצרות מתרנגולות משאר צבעים, אחוזי הביצים עם נקודות דם גבוהות בהרבה, וזה גם הסיבה שאנו משתמשים בביצים מתרנגולות לבנות.

חשוב להדגיש בעניין מיקום נקודת הדם, שיש לשים לב שאם כי עפ"י רוב הוא יימצא על החלמון, אך עדיין יש סיכוי (אמנם קטן יותר) שהוא יימצא גם על החלבון, ומה שאומרים שא"א לדם להימצא על החלבון אלא רק על החלמון הוא שגם נשתרש מוטת טעות גמורה, ואולי המושבח והזקוק יותר שבאים ג'כ מן כזה וכו'), והם אוכלים פחות חמור ויכול לזרוק את הדם לבדו (ראה תמונה).

עוד יש לשים לב שלפעמים מצוי שיש כתם אדמומית שמגיע מחוחמת הדיו האדומה שהוא רק נראה כדם וכמובן מותר [כמזכירם]

שכבר הגיע הזמן לשנות את צבע החוחמת, ויבורך מי שיתקן הדבר]. נציין שלפעמים בניעור בעדינות קצת את צלחת הביצה רואים שהאדמומית מתפזרת בקל ויתכן שזה מעיד שזה מגיע מהדיו ולא מדם שלא היה היה מתפזר כ"כ בקל בתוך מרקם צמיגי כביצה, מכיוון שקודות דם היא בדרך כלל בצבע אדום כהה, חום או אף מעט שחור, ולפעמים מעט סמיכה יותר, ובדרך כלל תישאר כנקודה מגודלת לא תתפזר בקלות, וכן תימצא קרוב לחלמון או במרכז החלבון, ולא קרוב לדפנות, לעומת דיו מהחוחמת שיהיה בצבע אדום בהיר יותר עם מרקם אחיד, נוטה להופיע בדרדים של החלבון, קרוב למקום שבו נשברה הביצה (אך דם ממש איסור גם אם ימצא על הקליפה ממש בלמפנים - שר"ת שבת הקהתי ח"ג סי' ר"ט), יתפשט בקלות רבה יותר עם תנועת הצלחת או ניעור מכיוון שהוא נוזלי יותר. אפשר גם בסרת להוסיף מעט מים לקערה ולנער בעדינות ואז לבחון את הנ"ל, ונפרט אודם רואים מבחון ההחוחמת וטובים המשושטת שזה אמור שיתכן שצבע ממנה ירד לצלחת, כנלע"ד.

אך יש לדעת שלפעמים הביצה כן אסורה גם כיום באיסור חמור יותר, אם היא מגיעה ממשק טבעי ופתוח, שבדגירה ולו המועטת ביותר עליה כבר עלול התחיל תחילת היווצרות האפרוח וכפועל יוצא הימצאות דם.

ולושרש הדין - ביצה שיש בה דם הוא סתירה במרמא (חולין סד: כריכות כ:) האם מותרת או אסורה, ותלוי בשני תירוצי התוספות (הולין סד: ד"ה הווא) האם תלוי היכן מוצאים בה את הדם, או שהיא אסורה רק מדרבנן משום מראית העין דמיוחזי כדם (בעצם השאלה היא הדם מביצה שהתחיל להתרקם אפרוח משום כיום) או מהתרנגולת האסור משום מראית העין כנ"ל). ובשו"ע י"ד סי' ס"ו נתבאר שיטת המחבר שאם נמצא דם בחלמון וזרוק והשאר מותר, ורק אם בחלמון כל הביצה אסורה. ולרמ"א ונ"כ, מחמת כמה טעמים שיטות וספיקות, כל ביצה שיש בה דם אסורה כולה.

אך אם נתערבה ביצה עם דם באחרות - אזי אם התערבבו היטב כולם יחד, למחבר אם הדם נמצא במקום שאוסר את כולה נאסרה כל

גם לריב"א האור זרוע מהר"ח אור זרוע הרוקח הגהת אשר"י המרכזי ועוד ראשונים שסוברים אין איסור בורר בניקור, הרי פעולת הוצאת עצמות הדג דומה לכאורה לגמרי להוצאת החלב מן הבשר בניקור, ולא מביעאי לביאור המאירי שהטעם כריבנו חננאל שאין בורר במחורב שיש להתיר גם הוצאת עצמות הדג, אלא אפילו לביאור הרמ"א אברהם בטעם הראשון 'זוה לא מקרי ברינה, בדריה לא שייך' אלא בדבר המעורב אבל בכה האין לחודיה קאי והאין לחודיה קאי, הרי העצמות דומות לחלב שנזמר עליו האין לחודיה והאין לחודיה, ולפי כן לא כל עצם וחלב את מקומו המיוחד לו, ואין כאן הגדרה של תערובת, אמנם לשני השני שכתב הרמ"א אברהם שהבשר והחלב הכל אוכל, ומה שיש חלק שיש עליו 'איסור' אינו מגדיר אותו כפסולת, והרי שהעצמות של הדג הן מין אחר מהדג בוודאי שמוגדרות כפסולת ואין היתר.

גם לדעת הראב"ן והראב"ה מהרי"ל ותורתו הדשן שיש איסור בורר בניקור ולכן יש לנקר בשיניו, וכן כתב הרמ"א להחמיר, לכאורה הוא הדין בעצמות דגים.

אלא שיש להקשות שלכאורה יש סתירה ברמ"א, שהרי לגבי קליפות האגוזים והבוטנים פסק שמאחר והם חלק מן הפרי אין הקליפות בגדר פסולת לא זמן שמחורבות לפרי, ומפני מה החמיר בניקור החלב, ובהכרח שיש לבאר הטעם שהקליפה אינה פסולת לא מצד שהיא מחוברת לפרי, אלא מצד שהיא שומרת על הפרי, וזה מזה שמגדיר אותה כחלק מן הפרי, ולפי זה מובן שהחלב אינו שומר של הבשר, והוא מוגדר כבר מעתה כפסולת, ואם כן הוא הדין בעצמות של בשר ודגים, שבדרך כלל אין בהן צורך כדי לשמור את הבשר והדג, ואינו כמו קליפה המשמשת את הפרי.

אמנם הרא"ש כתב להדיא שהעצמות אינן חלק מן הבשר לאחר שפרשו ממנו, ומבואר שכל זמן שהן מחוברות הם דבר אחד עם הבשר ואינן מוגדרות כפסולת, וכן דייק בשבט הלוי (חלק א סימן פג), ולעומת זאת לגבי קליפת האגוזים והבוטנים נתן טעם לפי שהם שומרים של הפרי, ולכן נראה לחלק כל העצמות שהן ממש חלק אחד עם הבשר אינן פסולת ואף שאינן ממש דבוקות בדג, אבל קליפות האגוזים שאינן ממש דבוקות בפרי, דווקא בגלל שהן שומרות של הפרי הן נחשבות כדבר אחד עם הבשר, ובהכרח שיש לחלק כל החלב אפילו שהוא מחובר לגמרי עם הבשר יש לו שם פסולת מיד, כיוון שאינו כל כך חלק מן הבשר כשם שהעצמות חלק מהבשר.

ואכן בספר נכף רננה (סימן כז, מהגאון רבי נתן נטע לאנדא תלמיד מובהק לרבי חיים מצאנז), דן מפני מה לא נהוור גדולי האדמו"רים בעורכא את שולחנם לרבי' להוציא לאיסור כל בשר אסור מהעצם ולא להפריש ממועד אינם חוששים לאיסור בורר. 'והנה לא שמעתי מגדולי עולם בשולחנם אשר לפני ה' להזהר בזה, ואנכי לא ידעתי טעמם, והדבר צריך בירור אם יש על מה לסמוך'. ולמעשה הוא לא מצא צד זכות, ושלה את השאלה לרבי דוד הלברשטאם אבד"ק קרשאנוב בן מרנא רשכבה"ג הדברי חיים ז"ל לדעת אם יש אתו מאומה בזה, וגם הוא לא שמע מאביו דבר בזה, אבל השיב שראוי לסמוך על מהרש"ל שהתיר באגוזים לפי שהם מחורבים, ושגם יש להביא ראיה משומים שלאכול לאלתר אין חשש בורר. בספר פני שבט (סימן ש"ט סק ז) כתב שיש לבדוק בנידון את האדמו"ר השפע חיים מצאנז, שכתב לו שהעיקר קולא, וצ"ע לשו"ת קול יעקב (סימן ז הובאו דבריו לקמן).

גם בצמד צדק (לובאוויטש אורח חיים סימן ש"ט ס"ק ה) כתב שלדעת מהרש"ל יש להתיר את הוצאת העצמות מן הדגים, ושנראה להקל בצירוף שיטת הראשונים (הובאו בדריהם לקמן בסמוך) שמוות להוציא פסולת מתוך האוכל לאלתר.

במאמר הבא בעז"ה נמשיך לדון עוד בכמה דינים בהלכות ברייה שמהם עולים צירופי סברות להקל את בריית הדג במקום הצורך.

טרוח ולהפסיד זמן כדי להשיב אבידה

סנדר נוסע באוטובוס לאשדוד לחתונה בן דודו הקרוב ובישבו באוטובוס מבחין במרחק עקשן מטר מהתחנה בארנק הזרוק על הארץ ונראה לו ממקומו שהוא מלא בכסף ובמסמכים, אך באם ירד קעת לקחת האבדה לא יספיק להשתתף ברוב החתונה וגם יאבד הרבה מזמנו בהמתנה לפני הטרוח הבא רק בעוד שעה וחצי, האם חייב בהשבת אבידה, כמו כן יש לדון מה יהיה הדין אם אבידה זו היא סוג דבר שאף אם היה שלו לא היה יורד מהאוטובוס בעבורה:

תשובה: הנה הוראה אבידה ואינו מטפל בה להשיבה עבור על "לא תוכל להתעלם" (ולט"ז ס"א ר"ט) עובר גם על "השב תשיבם" אך מצאנו מספר אופנים שבהם פטרה התורה מהשבה.

שנינו במשנה (בא מציעא כט:) "מצא שק או קופה וכל דבר שאין דרכו ליטול הרי זה לא יטול". ובגמרא (ז) לומדת הגמרא מהכתוב "והתעלמת" פעמים שאתה מתעלם וכו' או שהיה זקן ואינה לפי כבודו או שהיתה מלאכה שלו מרובה משל חברו וכו' ובגמ' אמר רבא כל שבשלו מחזיר בשל חברו נמי מחזיר" וכו' מובא שהאופנים שפטרה התורה מהשבת אבידה הם אם הוא זקן ואינו לכבודו להשיב אבידה כזו, או שבזמן שישב יפסיד כסף מעבודתו יותר משווי האבידה שישחזר, אך לא מצאנו שפטרה התורה עבור טריחה באיבוד זמנו וכן כתב בשו"ע הרב הלכות מציאה ופקדון (סעיפים ל"ו ל"ז) אבל מי שאינו חשוב בעיני הבריות רק שמגביה דעתו ומחשב את עצמו ומתבייש בזה מהבריות ובעיניהם אין זו חרפה לו, הרי זה חייב מן הדין להחזירם אע"פ שאילו היה שלו לא היה מחזירם לעצמו, ואין צריך לומר אם היה מחזירם לעצמו לפני הטרוח וכו' והם כלים פחותים ודמיהם מועטים וכו' שהוא חייב מני הדין לטרוח בהם עד שיגיעו לרשות הבעלים כי בשלו הוא רשאי לותר על ממונו מפני טורח גופו ולא בשל חברו וכו' אפילו טורח מרובה על שוה פרוטה אחת.

הרי שאין פוטר אותו מהשבת אבידה אף טורח גדול ואף לעצמו לא היה טורח טורח כזה. אמנם צריך להבין את החילוק מדברי רבא כל שבשלו אינו מחזיר גם בשל חברו אינו צריך להחזיר.

ונחלקו הפוסקים בביאור מימרא זו: לבית יוסף ולפרישה (ס"א רסג) רבא דיבר על זקן שאין לפי כבודו להחזיר ובכל אופן אם משער בדעתו שאם היה שלו היה מחזיר, חייב בהשבה אמנם דעת המהרש"ל (בבכמת שלמה על הגמ') שם הביא הדרושה (סימן רע"ב ס"ה) שרבא דיבר על כולם שם שאם משער בעצמו שאם היה שלו לא היה משיב ולשיתו באמת צריך להיות שכל אדם ישער אם היה שלו אם היה משיב. אך יש לעיין בדבריו אם כוונתו שכל אדם ישער אם זה בזיון לו, אבל סיבה אחרת כגון טריחה יתירה אינה פוטרת או שתמיד משער אם היה שלו לא היה משיב פטור ובספר קפיון דיונה כתב שאדם שאת שלו לא יקח מעצלות אין זה פוטרו מלהשיב את של חברו, אך כן יש לו סיבה יותר אמיתית.

והנה בגמ' במסכת ברכות (ט"ו) הוכיחה מכאן שחוששים לכבוד הבריות על כל פנים במידי דממונא ונראה שהענין הוא שהקפידה התורה במיוחד בכבוד הבריות, ועיין בדברות משה שביאר מה שצריך גם לימוד של "והתעלמת" לפטור זקן ואינה לפי כבודו ולגבי כהן והיא דוחה הממונא את האיסור, ובטעם הדבר ביאר הדברות משה שהוא מוהדין של רבא שכל שבשלו מחזיר בשל חברו מחזיר וכו' וכאן הכהן לא היה מחזיר לעצמו מפני האיסור. ומקשה שהרי לזקן ואינו לפי כבודו צריך לימוד מ"והתעלמת" ולא סגי במה שבשלו לא היה מחזיר ותייך שלגבי כהן שאינו מחזיר מפני האיסור - מספיקים דברי רבא אבל לומר שגם כבוד נחשב "כל שבשלו אינו מחזיר" לזה צריך לימוד מיוחד מ"והתעלמת".

ואם כן, היוצא מדבריו שבאמת הכלל של רבא אינו חל רק על זקן ואינה לפי כבודו אלא על דברים נוספים, אמנם לא תמיד מה שלא היה מחזיר לעצמו מכל סיבה שהיא פוטרו מהשבת אבידה, שהרי אפילו לזקן ואינה לפי כבודו צריך לימוד מיוחד ומסתבר דגם דעת המהרש"ל היא שאדם שלא היה מחזיר בשלו מפני הכבוד פטור שמצאנו בכמה דברים שפטרה התורה מפני כבוד הבריות וכן ראיתו בקובץ "הישר והטוב" (ח"ח עמוד י"ב) גולדברג וצ"ל שהגדר הוא שכבודו נחשב כמו הפסד ממונן אך לא מפני טריחה בעלמא. והלא המוצא אבידה שווה פרוטה אחת צריך להכריז עליה ומצאנו (ב"מ כח) שבזמן בית המקדש היה מכריז עליה שבעה ימים אחרי כל רגל משלושה גרלים אף שמסתבר שלא היה טורח כך בשביל פרוטה של עצמו.

אמנם בספר פני יהושע (ברכות יט ד"ה שאני) כתב שהטעם שזקן פטור מהשבה הוא מפני שדומה למי שאבדה לו אבידה ששהו יותר מאבידה של חברו או שולמאתו שוה יותר שאו אף אם האבידה השנייה היתה שלו לא היה משיב ולכן גם זקן פטור. ומשמע לפי זה שכל שלא היה משיב את החפץ אפילו היה שלו מכל סיבה שהיא פטור מלהשיב את של חברו, ע"ש, אמנם לא נמצא שהובאו דבריו להלכה.

העולה לדינא: חייב אדם להשיב אבידת חברו אפילו כרוך בטורח גדול ואיבוד זמנו כל עוד שאין לו נזק כספי מההשבה. ואף אם את שלו לא היה טורח להחזיר מפני איבוד זמן או טריחה, מכל מקום את של חברו חייב להשיב אך באופן זה לדעת הפני יהושע יש להקל וצ"ע אם אפשר לסמוך ע"ז לדינא.

(אמנם יש להעיר שבאופנים רבים אבידות שאינן שוות הרבה, בזמנינו אנו דנו הפוסקים באופנים רבים לפטור מהשבה מטעמים אחרים [כגון שהבעלים מתאישים אפי' עם סימן בדברים ששוים מיעט וכדו'] וענין זה צריך לבדוק בכל מקרה לגופו ואין כאן מקומו להאריך).

דין מצרנות בקומת מחסנים בבנין

בני עמודי

הרה"ג רבי נחמיה דנדרוביץ

זה תקופה ארוכה ששמעון מתעניין ברכישת מחסנים, הדרושים לו באופן מידי, ומשלא עלתה יפה בידו למצוא את מבוקשו בבנין בו הוא מתגורר, פנה לחפש ביירות נוספות באזור. ומשכך חזר באה ההצעה לקנות שני מחסנים ברחוב הסמוך, לא התממהה שמעון, ותיכף ומיד חתם כושר בהלכה, הוא ובני ביתו, והעביר לרשותו את המחסנים הנחשקים.

ביום בהיר כאשר שמעון עוסק ראשו וידיו בהכנסת החפצים, פוגש יהודה - שכן המתגורר בבנין, את שמעון, ובנימוס מתחקרו אודות מעשיו בבנין, ומשהבין כי קנה את המחסנים בקומת המינסוס, שח יהודה לשמעון, כי יש לו חנות בקומת המחסנים, בצמידות לאחד המחסנים שרכש שמעון, ובכוונתו היתה מכבר לדבר על לב בעליו שימכור לו את המחסן, בכדי שיוכל להרחיב את מקום חנותו. וחבל שלא ידע כי שכינו מוכר את נכסיו ועובר לעיר אחרת. הוסיף והטעים יהודה, תראה על אף שרק מחסן אחד צמוד לחנותי, ואילו המחסן השני אינו סמוך לחנותי. אם המוכר היה רוצה למכור דוקא את שניהם, יכול הייתי לעמוד גם בה, ולרכוש את שניהם. ושיחתו ללמד באה, שברצונו לסלק את שמעון מהמחסן עצמו לחנות מדין מצרן שמסלק את הלקוח. וכאן השכן שואל האם אכן כך ההלכה:

תשובה: נראה כי קיימים במקרה זה כמה סיבות טובות שבגינם שמעון יוכל להישאר במחסנים, ואין בכוחו של יהודה לסלקו.

ראשית נבאר פירוש הדבר 'דינא דבר מצרא', והוא שכאשר יש לאדם שדה שסמוכה לשדהו ומוצעת למכירה, הוא קודם לכולם לקנות, ואף מסלק את הלקוח אם כבר קנה הלקוח והחזיק. דבר זה אמרו חכמינו ז"ל נלמד מהכתוב "ועשית הישר והטוב", שרצון התורה שכל אחד ידבק בישר וטובו. ואדם שיש לו בסמיכות לשדהו שדה אחרת, הטוב הוא שיהיה לו את האפשרות לקנות את השדה, מפני שהלקוח השני יכול להשיג את מבוקשו, גם במקומות אחרים. על אף האמור, אם שהה המצרן שיעור שינוי ויתבענו בדין ולא תבעו, איבד זכותו (ש"ע סעי' לב, ור"י ברצלוני בשם גאון - אה שחק יום אחד שוב אינו יכול לסלקו).

אולם יש אופנים ומקרים בהם מביאים הפוסקים כי לא נאמר דין זה. נביא כמה מהם הקשורים לעניינינו.

בתים

תחילה יש לציין את דעת ר"ת הסובר שאין דין בר מצרא בבתיים ממכה סיבות. ברם כבר כתב הרא"ש כי על אף שדברי ר"ת נכונים, אלא שלא נהגו כך, ונוהגים כי גם בבתיים יש דין מצרנות. אולם הביא בסמ"ע שלחן ערוך ד"ה דין אפי' שיש טוב להשאיר ביד הלקוח יכול לצרף דעת ר"ת. והש"ך חלק עליו שאין לצרף דעת ר"ת כלל.

מכר כל שדותיו

עיקרון נוסף זה שדין 'בר מצרא' הוא על הלקוח ולא על המוכר. ומשכך כל פעם שיש למוכר נזק, לא נאמר הדין.

ולכן מביא המחבר (קע"ה, לו), שאדם המוכר כל נכסיו ביחד, יכול כל אחד לרכוש, אפילו אם יש שם מצרן, לפי שאינו מצוי לאתר ולמצוא אדם שיקנה כל נכסיו ביחד, וחששו שאם ימתין למצרן, אולי יימלך הלקוח ויפסיד המוכר, ולא תקנו הישר והטוב במקום הפסד של מוכר. (המחבר פוסק כרא"ש שאפי' אם רוצה המצרן לקנות גם את כל הנכסים, גם לא מחוייבים אליו דלא כר"ש).

במפרשים הקשו על דין זה מהנאמר באתו סי' סעיף י"ג, מה שפסק שם הרמ"א, כי אם אדם קנה שתי שדות, יכול המצרן בשדה אחת לסלקו מהאחד, ולהניח ברשותו את השנייה, ושאלו מה זה שונה מהדין האמור שאם מכר 'כל שדותיו' לא יכול המצרן לסלקו. ויישבו בכמה אופנים. א. סמ"ע: בסעיף י"ג מדובר באופן שקנה אדם משני אנשים ולא ממוכר אחד. ולפיכך באפשרות המצרן לסלקו כי המוכר לא מכר יותר משדה אחת. ולדבריו אם קנה שני שדות מאותו האדם באמת לא נאמר דין מצרנות, ולא יוכל להוציא. וב. הסכים ה"ט"ז. ב. ש"ך: יש הבדל בין מוכר שתי שדות, למוכר כל שדותיו, וזאת מפני שהחידוש שלא צריכים לקיים דין בר מצרא נאמר רק בכל שדותיו שזה לא מצוי, ברם בשתי שדות ששייך למצוא קונים לזה, יכול המצרן לסלקו מהשדה האחת הסמוכה אליו. ג. קצה"ח: תלוי אם המצרן הוא רק לשדה אחת או לשתיים, שבסעיף י"ג המצרן הוא ולשתיים ולכן יכול לסלק אפי' רק מהאחד, כי יש לו זכות בשתיים, ובסעיף ל"ו אין לו שדות סמוכות לכל השדות.

מכל זאת למידים אנתנו כי באם המוכר מעוניין למוכר כמה שדות לכו"ע אין דין בר מצרא. אולם באופן שיש לו רק שתי שדות למוכר יחדיו, בזה נחלקו הפוסקים האם נאמר דין מצרנות. וכתב הפת"ש (סק"ג) שלא שבקינן את דברי הסמ"ע וה"ט"ז מפני מה שכתב הש"ך בימי חורפו, ופוסקים שאין דין מצרנות. וא"כ במקרה דידן שקנה הלקוח את שני המחסנים מאדם אחד ניתן לסמוך עליהם שאין יכול המצרן לסלקו כלל.

למכור ברע

והנה במעשה שלפנינו אם בעל המחסנים מכר גם את דירתו ועזב את העיר, ניתן לומר שגם לשיטת הש"ך הסובר שכן יש דין בר מצרא, במוכר שני מחסנים, מ"מ מטעם אחר לא יהיה יכול לסלקו, וזה ממה שכתב המחבר בסעי' מ"ב שכתב המחבר: 'המוכר שדה רע כדי לקנות בדמים שדה יפה, אין דין בר מצרא, שמה בנתיים אם ימתין יפסיד'. וכתב הש"ך (סקל"ח) מכאן נראה שאם אדם עקר דירתו לעיר אחרת ומכר דירתו לאחד מבני העיר אין בן המצר יכול לסלקו כי זה נקרא מוכר שדהו מפני רעתה. ואף שכבר הקשו על דברי הש"ך הנודע ביהודה ועוד, מכל מקום כבר כתב בשער משפט (פת"ש ש"ס) כי דברי הש"ך נכונים, ואם עקר דירתו למקום אחר אין מטריחים אותו לחזור למכור.

קנו הבעל והאשה ביחד

היבט נוסף שניתן לצרף כאן זה דברי הרמ"א (סעי' מ"ז) שאם מכר לאשה ובעלה ביחד אין יכולין לסלק אפילו את הבעל (במקום שידוע שיש לה ממונ לבד).

ברם חייבים להדגיש כי על אף כל הנאמר, אם המוכר אומר שמתרצה למכור למצרן, יכול המצרן כן לסלק את הלקוח (סמ"ע סקל"ז, ופת"ש סק"א), וכל האמור זה רק באופן שהמוכר לא מתרצה.

וא"כ במעשה דידן ניתן לומר כי קיימים כל הסיבות לאמור שהמקח קיים ואין יכולין לסלק הלקוח. כי הרי זה בבתיים, וקנה שני מחסנים ביחד, והמוכר מכר גם את דירתו ועבר לעיר אחרת, וקנה האשה והבעל ביחד, והרי המוכר לא מתרצה למכור למצרן, ממילא לא יכול המצרן לסלקו.

העולה לדינא: אם המוכר לא מתרצה למכור למצרן, אין המצרן יכול לסלק את הלקוח.

להצטרפות לקבלת העלון במייל: newsletter.mechubarim@gmail.com